

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ'NİN
TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Selçuk ALTINSOY**

**Enstitü Anabilim Dalı: Maliye
Enstitü Bilim Dalı: Maliye**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fatih SAVAŞAN

TEMMUZ 2010

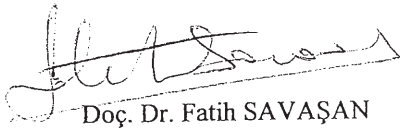
T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

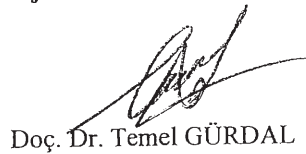
**BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ'NİN
TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ**

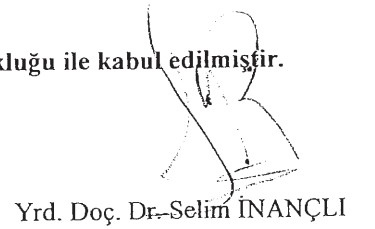
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Selçuk ALTINSOY

Enstitü Anabilim Dalı: Maliye
Enstitü Bilim Dalı: Maliye

Bu tez 16/07/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.


Doç. Dr. Fatih SAVAŞAN


Doç. Dr. Temel GÜRDAL


Yrd. Doç. Dr. Selim İNANÇLI

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Selçuk ALTINSOY

28.05.2010

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın başlangıcından son aşamasına kadar yardımlarını esirgemeyen ve fikirleriyle bana yön veren danışman hocam Doç. Dr. Fatih SAVAŞAN'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Eğitim hayatım boyunca bana katkıları olan hocalarıma ve bugünlere ulaşmamda en büyük pay sahibi, haklarını asla ödeyemeyeceğim annem Nazire ALTINSOY ve babam Abdullah ALTINSOY'a şükranlarımı sunarım. Ayrıca çalışmanın hazırlanması aşamasında destekleriyle yanımda olan ve olumlu düşünceleriyle beni motive eden değerli mesai arkadaşlarıma da minnettar olduğumu ifade etmek isterim.

Selçuk ALTINSOY

28.05.2010

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vii
GRAFİK LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
SUMMARY	x
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1:TÜRKİYE'DE BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN VERGİLENDİRİLMESİ	7
1.1. Gelir Vergisi	10
1.1.1.Verginin Konusu	10
1.1.2.Vergiyi Doğuran Olay, Matrah ve Oran	10
1.1.3.Vergiye Tabi İşlemler	11
1.1.4.Beyanname ve Verginin Ödenmesi	21
1.2. Kurumlar Vergisi	22
1.2.1.Verginin Konusu	22
1.2.2.Vergiyi Doğuran Olay, Matrah ve Oran	22
1.2.3.Vergiye Tabi İşlemler	23
1.2.4.Beyanname ve Verginin Ödenmesi	31
1.3. Damga Vergisi	32
1.3.1.Verginin Konusu ve Vergiyi Doğuran Olay	32
1.3.2.Mükellefiyet	33
1.3.3.Matrah ve Oran	34
1.3.4.Beyanname ve Verginin Ödenmesi	36
1.3.5.Sorumluluk	37
1.4. Katma Değer Vergisi	38

1.4.1.Verginin Konusu ve Vergiyi Doğuran Olay	38
1.4.2.Matrah ve Oran	38
1.4.3.Beyanname ve Ödeme	39
1.5. Emlak Vergisi	40
1.5.1.Verginin Konusu ve Vergiyi Doğuran Olay	40
1.5.2.Matrah ve Oran	40
1.5.3.Beyanname ve Ödeme	41
1.6. İlan ve Reklam Vergisi	42
1.7. Çevre Temizlik Vergisi	43
1.8. Motorlu Taşıtlar Vergisi	44
1.9. Taşıtlar Alım Vergisi	44
1.10. Harçlar.....	45
1.11. Kaynak Kullanım Destekleme Fonu	46
1.11.1.Oran	47
1.11.2.Yatırılma Süresi	48
1.12. Veraset ve İntikal Vergisi	49
1.13. Değerli Kağıtlar Kanunu	49
1.14. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	50
BÖLÜM 2:TÜRKİYE'DE BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ'NİN	
UYGULANMASI.....	51
2.1. BSMV'nin Türkiye'de tarihi gelişimi	52
2.2.Verginin Konusu ve Vergiyi Doğuran Olay	53
2.3.Mükellef	56
2.3.1.Bankalar	58
2.3.2.Sigorta Kuruluşları	60
2.3.3.Diğer Mükellefler	60
2.4.Matrah ve Oran	64
2.4.1.Matrah	65

2.4.2.Oran	66
2.5.Beyan ve Ödeme	68
2.5.1.Beyan	69
2.5.2.Ödeme	70
2.6.Belgelerde Gösterilmesi	70
2.7.İstisna ve Muafiyet	70
2.8.Türkiye’de BSMV Tahsilatına İlişkin Genel Değerlendirme	73
2.9.Banka İşlemlerinde BSMV’nin Muhasebeleştirilmesi	75
BÖLÜM 3:AB UYUM SÜRECİNDE TÜRKİYE’DE BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİNİN DURUMU VE BANKACILIK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	77
3.1.AB’de Bankacılık Sektörünün Vergilendirilmesi	77
3.2.Türkiye’de Bankacılık Sisteminin Vergisel Anlamda AB mevzuatına Uyumlaştırılma Çabaları.....	80
3.2.1.Bankacılık Sektöründe Vergisel Uyumlaştırmanın Nedenleri	81
3.2.2.Vergisel Uyumlaştırma Çalışmalarının Gelişimi	83
3.3.Türkiye’de Bankacılık Hizmetlerinin KDV’den İstisna Edilerek BSMV’ nin İçerisinde Değerlendirilmesinin Nedenleri	85
3.4.BSMV’ nin Bankacılık Üzerindeki Etkileri Üzerine Yaklaşımlar	86
3.4.1.Dışlama ve Yabancılaştırma Etkisi	87
3.4.2.Karlılık, Talep Artışı ve Faiz Marjı Üzerine Etkileri	88
3.4.3.Banka ve Benzeri Kuruluşlar Arasındaki Tercih Açısından Etkileri	90
3.4.4.Diğer Etkiler	91
BÖLÜM 4:BSMV’NİN ETKİLERİ ÜZERİNE YAPILMIŞ ÖRNEK ARAŞTIRMALAR.....	93
4.1.Vergi Oranlarının Düşürülmesinin Toplamda Yapacağı Net Vergi Kaybı Üzerine Örnek Araştırma	93

4.2.BSMV'nin Kaldırılmasının Toplam Kredi Maliyetine Etkisi Üzerine Örnek Araştırma.....	95
4.3.BSMV'nin Türk Bankacılık Sektörü Üzerindeki Genel Etkilerinin Araştırılması.....	99
4.3.1.Araştırmanın Amacı ve Yararı.....	99
4.3.2.Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi.....	99
4.3.3.Bulgular.....	102
SONUÇ	107
KAYNAKÇA	110
ÖZGEÇMİŞ	116

KISALTMALAR

BSMV	: Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
KDV	: Katma Değer Vergisi
KDVK	: Katma Değer Vergisi Kanunu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
AB	: Avrupa Birliği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
TPKKHK	: Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
TAV	: Taşıt Alım Vergisi
MTV	: Motorlu Taşıtlar Vergisi
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
GV	: Gelir Vergisi
VUK	: Vergi Usul Kanunu
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
KV	: Kurumlar Vergisi
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
DV	: Damga Vergisi
DVK	: Damga Vergisi Kanunu
EVK	: Emlak Vergisi Kanunu
DTH	: Döviz Tevdiat Hesabı
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
DİBS	: Devlet İç Borçlanma Senedi
GSYİH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla

ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
IMF	: Uluslararası Para Fonu
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü / İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı
BITT	: Banking and Insurance Transactions Tax

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Bankaların Tabi Olduğu Vergisel Yük ve Yükümlülükler	9
Tablo 2: 2010 Yılı GV Tarifesi	11
Tablo 3: Eurobond Faiz Gelirlerinin Tam ve Dar Mükellef Kurumlarca Vergilendirilmesi.....	25
Tablo 4: Damga Vergisine Tabi Kâğıtlar, Miktar ve Oranları	35
Tablo 5: 2009 Yılı Sonrası KKDF oranları	48
Tablo 6: BSMV Oranları	67
Tablo 7: BSMV'nin Kaldırılmasının Kredi Maliyeti Üzerine Etkisi	96
Tablo 8: Döviz Kredisi Kullandırmalarında BSMV'nin Kaldırılmasının Kredi Maliyeti Üzerindeki Etkisi	98
Tablo 9: Gerçekleşen Görüşme Sayıları.....	101

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Genel Bütçe Gelirleri İçerisinde BSMV'nin Payı	74
Grafik 2: BSMV'nin Kaldırılmasının Etkileri(%)	97

Tezin Başlığı: Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'nin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri
Tezin Yazarı: Selçuk ALTINSOY Danışman: Doç. Dr. Fatih SAVAŞAN
Kabul Tarihi: 16 Temmuz 2010 Sayfa Sayısı: X(Ön Kısım)+116(Ana Metin)
Anabilimdalı: Maliye Bilimdalı: Maliye
<p>Güçlü ve kalıcı ekonomik istikrarı hedefleyen tüm ülkeler etkin ve gelişmiş bir bankacılık sektörü için çalışmaktadırlar. Temel işlevi fon arz edenlerle fon talep edenler arasında aracılık etmek olan bankalar bu işlemler sırasında birtakım vergisel yük ve yükümlülüklerle tabi olmaktadır.</p> <p>Bankacılık sektörü üzerindeki bu yük ve yükümlülükler bankaların etkin bankacılık yapmasına engel olmakta ve sektörün gelişimini engellemektedir. Hükümetler ise bankacılık sektörünün gelişimine yönelik birçok kararlar almalarına rağmen gelirlerinde azalmaya neden olacağı gerekçesiyle işlem maliyetlerini azaltmaya yönelik vergisel düzenlemelere pek başvurmamaktadırlar. Özellikle bütçe gelir gider kalemlerinde ciddi orantısızlıklar bulunan Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde bu yönde kararların alınması maalesef gecikmiştir.</p> <p>Türkiye'de bankacılık işlemlerinde neredeyse bankaların tüm işlemlerinden alınan BSMV işlem maliyetlerini artırıcı en önemli vergi kalemidir. Bankalar yaptıkları işlemlerde elde ettikleri tüm gelirlere BSMV ödemektedirler. Her ne kadar bu verginin büyük kısmını müşterilere yansıtırsalar da bu işlemler de bankalar için bir işlem maliyeti doğurmaktadır.</p> <p>AB'ye aday ülke konumunda olan Türkiye'de BSMV'nin kaldırılması ya da oranlarının indirilmesi veyahut birçok işlemin bu vergiden istisna tutulması son dönemlerde sıkça dillendirilmektedir.</p> <p>Türkiye'de bankacılık işlemleri üzerindeki vergisel yüklerin AB normlarına getirilmesi sektörün hak ettiği yere gelmesini ve gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşmasını sağlayacaktır.</p>
Anahtar kelimeler: Bankaların Vergi Yükü, BSMV, İşlem Vergileri , Bankacılık sektörünün gelişimi

Title of the Thesis: The Effects of the Banking and Insurance Transactions Tax on the Turkish Banking Sector

Author: Selçuk ALTINSOY **Supervisor:** Assoc. Prof. Dr. Fatih SAVAŞAN

Date: 16 July 2010 **Nu. of pages:** X (pre text) + 116 (main body)

Department: Public Finance **Subfield:** Public Finance

All of the countries targeting the strong and lasting economic stability have been working for the effective and advanced banking sector. The banks basic function of which is to mediate between the fund suppliers and demanders are subject to some tax burdens and obligations during these processes.

These burdens and obligations on the banking sector prevent the banks banking effectively and prevent the development of the sector. However, the governments, although they take many decisions toward the development of the banking sector, hesitate to give tax incentives under revenue constraints. Especially, having serious budget deficits, Turkey has delayed in taking decisions to this end.

Banking and Insurance Transactions Tax, effectively levied on almost all banking transactions, is the most important tax item to increase the transaction cost in banking operations in Turkey. The banks pay BITT for all the revenues they get from transactions. Although they transfers a large portion of this tax to the customers, these procedures raise transaction costs for banks.

In recent years, the removal of BITT or reduction of its rate or the tax exclusion of many transactions is frequently voiced in European Union candidate country Turkey.

To bring the tax burden on the banking transactions in Turkey to the EU norms will lead the sector to come to the point that it deserves and to reach a level of the advanced countries.

Keywords: Banks' Tax Burden, BITT, Transaction Taxes, The Development of Banking Sector

GİRİŞ

Küreselleşen dünyada 1980'li yıllarla birlikte başlayan ve son dönemlerde zirveye çıkan gelişmelerle para ve sermaye hareketleri büyük bir öneme sahip olmuştur. Dünya ticaretinin sermaye akımları tarafından yönlendiriliyor olması, gerek gelişen gerekse gelişmekte olan ülkelerin özellikle kambiyo kısıtlamalarını kaldırarak yabancı sermayeyi teşvik edebilmek ve ülkelerine çekebilmek amacıyla yasal düzenlemeler getirme çabalarına gerekçe oluşturmaktadır. Bu etkenlere bağlı olarak tüm dünya ülkelerinde ekonominin güçlü olmasını ve büyümesini sağlayacak imkan ve kaynakların oluşturulabilmesine yönelik düzenlemeler yapılmaktadır (Kırman, 2001:1).

Mali piyasalardaki gelişmelerin ekonomik büyümeyi doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediği iktisat yazınında genel kabul görmüş bir olgudur. Hem yukarıda bahsettiğimiz uluslararası sermaye hareketlerinin ekonomiye aktarımı hem de tasarruf yapanlar ve yatırım için kaynak ihtiyacı olanlar arasındaki köprü görevi nedeniyle mali piyasaların durumu ekonomiye doğrudan etki etmektedir.

Türkiye'de mali sistemi niteleyen iki temel özellik, bankacılık kesiminin hâkimiyetinde olması ve görece az gelişmişliğidir. Türkiye'de mali sistem içinde bankaların ağırlığı, toplam varlıklar itibarıyla ölçüldüğünde, sistemin yüzde 94'üne ulaşmaktadır. Bankalar tüm mali piyasalarda faaliyet gösterebilmekte ve hemen hepsinde hakim oyuncu kategorisini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'de mali sistemin bankacılık ile özdeşleştirilmesi önemli bir yanılgıya yol açmayacaktır (Ersel ve Filiztekin, 2004:2).

Vergi hukukunda gerçek kişilerin yanında, gerek özel hukuk tüzel kişileri, gerek kamu hukuku tüzel kişileri yükümlü ve sorumlu durumunda bulunabilirler. Tüzel kişilerin vergi hukukunda süje olarak kabul edilmelerinin nedeni, bunların da vergi ödeme gücüne sahip olmaları ve ekonomik yaşantıda önemli görevler almalarıdır. Bankalar da bu anlamda çeşitli faaliyet ve işlemleri dolayısıyla vergi yükümlüsü ve sorumlusu olurlar (Çağan, 1977:22).

Bankacılık sektörünün temel işlevi, fon talep edenlerle fon arz edenler arasında aracılık etmektir. Bu anlamda bankaların etkin bir şekilde aracılık fonksiyonunu yerine getirebilmeleri için aracılık maliyetlerinin yüksek olmaması önem arz etmektedir.

Yüksek aracılık maliyetleri rekabeti bozucu etki yapmakta ve bankacılık sisteminin etkin çalışmasına engel olmaktadır.

Ergülen (1988:12) bankaların temel işlevini üç ana başlık altında toplamıştır. Piyasada gerçek ve tüzel kişilerin mevduatlarını belirli bir getiri karşılığı bankalara yatırması bankaların mevduat işlemlerini oluşturmaktadır. Tasarruf sahiplerinden toplanan bu paraların piyasada sermaye ihtiyacı olanlara belirli bir faiz oranı üzerinden ve belirli vade sonunda geri ödenmesi karşılığında verilmesi ise bankaların kredi işlemlerini oluşturmaktadır. Bankalar bu işlemlerin yanında fatura tahsilâtı, maaş ödemeleri, çek senet tahsilâtları, her türlü resmi kurum ödemeleri, kambiyo işlemleri, hazine bonosu ve devlet tahvili alım satım işlemleri vb. diğer mali işlemleri gerçekleştirmektedirler. İşte tüm bu faaliyetler sırasında elde edilen gelirler üzerinden bankalar devlete birçok türde vergi ödemektedir.

1980’li yıllarda Türk bankacılık sektörü hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Bu dönemde faiz oranlarının serbest bırakılması ile sektörde başlayan rekabet bankaları yüksek mevduat toplama yarışına sokmuş ve sağlıksız bir büyüme yapısı ortaya çıkmıştır. Ayrıca bankalar bu dönemde hükümetin aldığı mali liberalleşme kararları paralelinde hizmet çeşitliliğini artırmış ve teknolojik alt yapılarını geliştirmişlerdir (Gediz, 2002:1).

Devam eden süreçte bankacılık sektörünün yenilenmesinin devam ettiğini ve 2000’li yıllara doğru Türk mali piyasalarında yeniden yapılanma denilebilecek bir döneme girildiğini görmekteyiz. Özellikle bankacılık sektörünün iç ve dış rekabete açık olma özelliğini büyük ölçüde kazandığı, para piyasalarının geliştiği, hızla büyüyen bir menkul sermaye piyasası oluştuğu, yabancı sermaye mevzuatında yeni düzenlemelere gidildiği ve kambiyo rejiminde kısıtlamaların kaldırıldığı görülmektedir. Bu gelişim paralelinde sektör özellikle teknolojik olarak birçok Avrupa ülkesinin önüne geçmiş ve yeni finansman tekniklerini başarıyla uygulamaya başlamıştır (Kırman, 2001:2).

Bu olumlu sürecin devam etmesi amacıyla Haziran 1999’da 4389 sayılı Bankalar Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu dönemde enflasyonu düşürmek ve ekonomik büyümeyi yeniden sağlamak amacıyla hükümet tarafından yeni bir ekonomik program ortaya konulmuş ve güçlü bir mali piyasa oluşturulması için yeni bir Bankalar Kanunu hazırlanmıştır. Bunun sonucunda Türkiye’de bu dönemde birçok yeni banka kurulmuş

fakat 2000’li yılların başında ortaya çıkan iki önemli kriz ülkeyi ekonomik darboğaza sokmuş ve sektörü çok ciddi şekilde olumsuz etkilemiştir. Onlarca banka TMSF’ye devredilmiş ve maalesef son yirmi yıllık süreçte atılan adımlar önemli yara almıştır (Kırman, 2001:3).

Bu dönem sonrasındaki süreçte Türk mali sisteminde geline noktaı AB ile karşılaştırdığımızda hiçte iç açıcı bir noktaya gelinmediği görölmektedir. 2000’li yılların ilk yarısında AB’de bankacılık sektörünün toplam varlıklarının gayrisafi yurt içi hasıla içerisindeki payı % 450’lerin üzerinde iken Türkiye’de bu oran % 100’lerin altında bir oranda gerçekleşmiştir (Ersel ve Filiztekin, 2004:2). Kriz sonrasındaki süreçte sektörün yeniden toparlanmaya başlaması ve 2008 sonrası tüm dünya mali piyasalarında meydana gelen kriz sonucunda Türkiye’nin bu krizi göreceli olarak daha az zararla atlattmasının etkisiyle bu fark kapanmaya başlamış olsa da Türkiye’nin bu anlamda daha fazlasını yapması gerektiği açıktır.

Görüldüğü gibi Türkiye’de mali piyasaların güçlendirilmesi sürecinde birçok yeni banka kurulmasına izin verilmiş, sermaye hareketlerinin serbestliğine yönelik çalışmalar yapılmış, faiz oranlarına, kambiyo mevzuatına yönelik yeni düzenlemelere gidilmiş, teknolojik altyapı geliştirilmiş ancak vergisel anlamda bankacılık hizmetleri üzerinden alınan vergi oranlarının azaltılması yönünde bir düzenlemeye pek gidilmemiştir. Tabi ki bunun en büyük nedeni zaten büyük borç yükü altında olan kamunun gelirlerinin azalmasına neden olacak bir reformu düşünmemesidir.

Bugün bütün dünyada para ve sermaye hareketlerinin dolaşımına bakıldığında sermayenin vergi yükü düşük olan ülkelere doğru bir yönelim içinde olduğu görölmektedir. Türkiye’de bankacılık sektörü üzerindeki vergi yükü dünya ortalamasının üzerindedir (Demirgüç Kunt ve Huizinga, 2001:436). Ayrıca sektör karmaşık bir vergi yapısı ile de karşı karşıya bulunmaktadır (TBB, 2002a; 2002b). Bu yapının düzelmesi büyük ölçüde bankacılık işlemleri üzerindeki vergi ve benzeri yüklerin gözden geçirilerek bozucu etkisi olmayan bir vergilendirme rejiminin oluşturulmasına bağlıdır. Bu önlemlerin önemli bir parçası finansal aracılık maliyetlerinin kamu finansmanı boyutu göz ardı edilmeden yeniden gözden geçirilmesi olacaktır (Pınar, 2003:3).

Türkiye’de bankacılık sektörü üzerinde, tasarruf mevduatı sigorta primi ve mevduat munzam karşılıkları gibi müşteri haklarının korunması ve para politikası ile ilişkili yükümlülükler dışında önemli sayıda vergisel yükler bulunmaktadır. Bu yük ve yükümlülükler bankaların faaliyetlerini, gerek kaynak sağlama ve gerekse kaynak kullanma maliyetleri yoluyla önemli ölçüde etkileyecek niteliktedir. Dönem karları üzerinden her kurum gibi kurumlar vergisi ödeyen bankalar, finansal aracılık faaliyetleri dolayısıyla çok değişik vergi ve benzeri ödemelerle karşı karşıya bulunmaktadır. Toplanan mevduatla ilgili olarak gelir vergisi stopajı, fon payı, özel işlem vergisi ve eğitime katkı payı gibi ödemelerle yükümlü olan banka, kredi verme işlemlerinde de BSMV, damga vergisi, harç ve kaynak kullanımı destekleme fonu gibi ödemeleri yapmak zorundadır (Pınar, 2003:4).

Türkiye’de bankacılık sektörü üzerinde yük oluşturan önemli vergilerden bir tanesi de Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi’ dir. 1957 yılından bu yana 6802 sayılı gider vergileri kanunuyla uygulanmaya başlayan bu vergi Türkiye’de bankacılık işlemlerinin vergilendirilmesi tartışmalarında üzerinde ilk durulan vergi konumundadır. Yukarıda bahsedilen vergisel yüklerin birçoğu belirli işlemler üzerinden alınırken BSMV bankaların elde ettiği her türlü gelir üzerinden alınan bir işlem vergisidir. Bu nedenle bu verginin sektör üzerindeki etki alanının diğer vergisel yüklere nazaran daha çok olduğu düşünülmekte ve yapılan vergisel reform çalışmalarında BSMV üzerinde daha çok durulmaktadır.

Türkiye’de bankacılık üzerindeki vergisel yüklerin tespit edilmesi ve bu vergilerden biri olan BSMV’nin Türkiye’de uygulanması ve etkileri bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Türk bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması sürecinde vergisel anlamda yapılacak çalışmalara katkıda bulunmak ve işlem üzerinden alınan bir vergi türü olan BSMV’de yapılacak reform çalışmalarına yardımcı olmaktır. Bu amaçla bankacılık üzerindeki vergisel yükler genel hatlarıyla incelenmiş, bankaların gelir doğuran tüm işlemlerinden alınan BSMV’nin Türkiye uygulaması anlatılmıştır. BSMV’de yapılacak değişikliklerin kamu gelirleri ve bankacılık sektörüne etkileri de

incelenerek bundan sonraki dönemde bu verginin ne şekilde uygulanması gerektiği yönündeki tartışmalara katkıda bulunacak bir çalışma ortaya konulması amaçlanmıştır.

Çalışmanın Önemi

Ekonomik anlamda kalkınmak isteyen ülkelerin ilk hedefi güçlü bir bankacılık sektörüne sahip olmaktır. Türkiye’de bu konuda birçok düzenleme yapılmış olsa da vergisel anlamda düzenlemelere pek başvurulmamıştır. Özellikle kamu gelirlerinin azalacağı endişesi bu yönde yapılan çalışmaları vergi dışındaki alanlara yönlendirmiştir. Ancak gelişmiş ve güçlü bankacılık yapısına sahip ülkelere bakıldığında sektör üzerindeki vergi yükünün çok düşük olduğu ve bankacılık işlemlerinin büyük kısmının BSMV ya da benzeri vergi yüklerden istisna olduğu görülmektedir. AB’ye aday ülke konumundaki Türkiye bu süreçte bankacılık sistemini gelişmiş ülkelerle benzer standartlara ulaştırmak zorundadır. Bu çalışmada yapılan tespitler ve ulaşılan sonuçlar Türkiye’nin AB serüveninde bankacılık işlem vergilerinde reform yapması gerekliliğinin önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışma ve benzeri çalışmalar bankacılık sektöründeki reformların vergi yönünden de değerlendirilmesi yönündeki düşüncelere güç kazandıracaktır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışma BSMV’nin Türkiye uygulamaları üzerinden yapılmış olup, karşılaştırma yapmak amacıyla AB’de konu ile ilgili gelişmeler de incelenmiştir. Bir takım ikincil verilerden de yararlanılarak Türkiye’de konuya ilişkin 1990 sonrası rakamlar değerlendirilmiştir. Konunun daha iyi anlaşılması amacıyla bazı örneklemeler yapılmıştır. Vergi kanunlarının bankacılık işlemlerini ilgilendirmeyen ya da daha az ilgilendiren kısımlarına pek değinilmemiştir. Ayrıca konu hakkında odak grup görüşmeleri ve birebir görüşmeler şeklinde tarafımızdan bir çalışma hazırlanarak son bölümde sonuçlarından bahsedilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde Türk bankacılık sektörünün vergilendirilmesi anlatılmıştır. Türkiye’de bankacılık sektörü üzerindeki vergi ve benzeri yükler ayrı ayrı anlatılmış, bu vergilerin matrahı, oranı, vergiyi doğuran olay, beyanname ve ödeme gibi hususlar hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ilk bölümde anlatılan vergisel yüklerin en önemlilerinden biri olan BSMV'nin Türkiye'de uygulanması anlatılmış, bu verginin tarihi gelişimi, mükellefi, oranı, matrahı, beyanı, ödenmesi, istisnaları anlatılarak konu açıklanmıştır. BSMV'ye ilişkin rakamlar ve bütçe gelirleri içerisindeki durumu ile bankacılık sistemindeki muhasebeleştirilmesi ise bu bölümün son konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümü konumuz hakkında AB'deki durumun değerlendirildiği ve BSMV'nin etkilerinin incelendiği bir bölüm olmuştur. İlk başta AB'de bankacılık sektörünün vergilendirilmesi anlatılmış, ardından Türkiye'de bankacılık sektörünün vergisel anlamda AB mevzuatına uyumlaştırılma çabalarından bahsedilerek BSMV'nin bankacılık sektörü üzerindeki etkileri ortaya konulmuştur.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise ilk önce konuya ilişkin daha önce yapılmış örnek araştırmalardan bahsedilmiştir. Tarafımızca yapılan odak grup görüşmeleri ve bire bir görüşmelerden oluşan araştırma ise bu bölümün son kısmında yer almaktadır.

BÖLÜM 1: TÜRKİYE'DE BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN VERGİLENDİRİLMESİ

Temel görevi fon arz edenlerle fon talep edenler arasında aracılık işlevini yerine getirmek olan bankalar aracılık işlevinin yanında tahsilat işlemleri, fon transferi, ödemeler vb. diğer işlemlerde yapmaktadır.

Bankaların temel faaliyeti olan aracılık işleminde, fon kullanma ile fon toplama maliyetleri arasındaki fark olarak tanımlanabilecek olan aracılık maliyetlerinin temel bileşenleri; işletme giderleri, vergi ve vergi benzeri yükümlülükler, kâr marjları ve ekonomik bekleyişlerin şekillendirdiği risk primidir (Kırman, 2001:2).

Bankaların maliyetlerinde mevcut maliyetler içerisinde vergisel yük ve yükümlülükler önemli bir bileşen olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yük ve yükümlülüklerden özellikle işlem üzerinden alınan vergiler bu işlemlere olan talebi doğrudan etkileyebilmektedir.

Özellikle son 20 yıllık süreçte ülkemiz mali piyasalardaki yeniden yapılanma bankacılık sektörünü büyük değişime uğratmış, sektör iç ve dış rekabete açık olma özelliğine kavuşmuş, teknolojik olarak birçok Avrupa ülkesinin önüne geçmiş, gelişen uluslar arası ticari ilişkilerin gereği olan yeni finansman tekniklerini başarıyla uygulamış ve ürün çeşitlenmesini başarıyla gerçekleştirmiştir. Bu gelişim paralelinde işlem maliyetlerini artıran en baş etkenlerden biri olan vergisel yük ve yükümlülüklerin önemi giderek artmıştır.

İşlemlerde talebin etkilenmesi iki açıdan söz konusu olabilmektedir. Bunların ilki maliyet artışı nedeniyle bu işlemlerin aracı kurumundaki kuruluşlar tarafından benimsenmemesi, ikincisi ise işlemin tarafını oluşturan kişi ve kuruluşların talepte bulunmamalarıdır. Bu hizmetler üzerindeki vergisel yüklerin azlığı, gerek bu işlemleri yapanlar gerekse bu işlemlere taraf olanlar bakımından hareketlerin tercih edilebilirliğinin artmasına ve işlem hacminin büyümesine doğrudan etki yapmakta, bu nedenle geliştirilen ve geliştirilmeye çalışılan tüm finansman tekniklerinde maliyetin düşüklüğü temel amaçlardan birisi olma özelliğini taşımaktadır (Kırman, 2001:2).

Bankacılık maliyetlerinin azalmasıyla kaynakların daha etkin kullanılacağı, bankacılık sektörünün pozitif yönde etkileneceği ve bunun ülke ekonomisine olumlu katkısı olacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de Kurulu bankalar ve merkezi yurt dışında bulunan bankaların Türkiye’deki şubelerinin bankacılık faaliyetlerini yerine getirirken karşılaştıkları vergisel yük ve yükümlülükler şu şekildedir.

Tablo 1: Bankaların Tabi Olduğu Vergisel Yük ve Yükümlülükler

1	Gelir Vergisi	Gelir zerinden Alınan Vergiler
2	Kurumlar Vergisi	Gelir zerinden Alınan Vergiler
3	Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	İşlem Vergisi
4	Damga Vergisi	İşlem Vergisi
5	Katma Değer Vergisi	Harcama zerinden Alınan Vergi
6	Emlak Vergisi	Servet Vergisi
7	İlan ve Reklam Vergisi	Belediye Vergisi
8	evre Temizlik Vergisi	Belediye Vergisi
9	Motorlu Taşıtlar Vergisi	Servet Vergisi
10	Taşıt Alım Vergisi	Harcama zerinden Alınan Vergi
11	Harçlar	Harç
12	Kaynak Kulandırım Destekleme Fonu	Fon
13	Veraset ve İntikal Vergisi	Servet zerinden Alınan Vergi
14	Değerli Kağıtlar Kanunu	İşlem Vergisi

Kaynak: iek (2006:2)'den yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bankalar Kurumlar Vergisi, BSMV, Damga Vergisi, Emlak Vergisi, Harçlar vb. bazı vergilerin ödenmesinde doğrudan mükellef konumunda iken, Gelir Vergisi, Damga Vergisi, Veraset ve İntikal Vergisi, Katma Değer Vergisi vb. vergilerde doğrudan mükellef olmayıp, verginin hesaplanarak kesilmesi, beyan edilmesi ve ödenmesi

bakımından alacaklı vergi dairelerine karşı muhatap olduğundan vergi sorumlusu konumundadır (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009a:6/10).

1.1. Gelir Vergisi

Bankalar elde ettikleri bazı gelirlerden kaynakta kesinti yaparak gelir vergisi öderler. Diğer vergi mükelleflerinin kendileri aracılığıyla elde etmiş oldukları gelirler nedeniyle vergi sorumluluğu taşımaktadırlar. Vergi sorumluluğu nedeniyle bankalar tarafından kaynakta kesinti yoluyla tahsil edilen bu vergiler, vergi dairesine ödenmektedir (Çiçek, 2006:10).

1.1.1. Verginin Konusu

Gerçek kişilerin gelirleri gelir vergisine tabidir. Gelir, bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarıdır. Bu kazanç ve iratlar, nakden veya hesaben hangi tarihte kişinin kullanımına geçmiş ise o tarihte gelir vergisi doğmakta ve yine o tarihteki vergi oranının dikkate alınması gerekmektedir.

Bankalar gerçek kişi müşterilerle olan ilişkilerinde kaynakta kesinti yaparak onların adına devlete vergi öderler. Bankalarca kaynakta kesinti yoluyla vergilendirilen başlıca kazanç unsurları şunlardır (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009a:6/10).

- Personel ücretlerinden kesilen GV,
- Menkul sermaye iratları GV,
- Serbest meslek erbabından kesilen GV,
- Gayrimenkul sermaye iratları GV,

1.1.2. Vergiyi Doğuran Olay, Matrah ve Oran

VUK 19. Madde' de "vergi alacağı, vergi kanunlarının vergiyi bağladıkları olayın vukuu ve hukuki durumun tekemmülü ile doğmaktadır" denilmektedir. Gelirin nakden ya da hesaben kişinin kullanımına geçtiği tarih itibarıyla GV doğar. Henüz doğmamış, ihtilafı, şarta bağlı veya miktarı belli olmayan gelirin elde edilmiş sayılması mümkün değildir.

Bankacılık işlemlerinde GV matrahı, verginin hesaplanmasına esas alınan değer ve miktarları ifade eder.

Vergilendirmeye esas olan matrah üzerinden alınan vergi miktarının, matrahın yüzdesi olarak ifadesi verginin oranını vermektedir. Bankacılık işlemlerindeki GV oranlarından konunun aşağıda ayrıntılı incelenmesi sırasında bahsedilmiştir.

1.1.3. Vergiye Tabi İşlemler

Bankalarca aşağıda sayılan işlemlerin nakden veya hesaben yapılması sırasında belirtilen oranlarda GV kesilmesi zorunludur.

1.1.3.1. Aylık Ücretlerin Vergilendirilmesi

Bankalar sözleşmeli personelde dahil olmak üzere kadrosunda çalışan personele ödenen aylık brüt ücretten; personelin kendisince karşılanan emekli keseneği, varsa sakatlık indirimi ve hizmet borçlanması miktarları düşüldükten sonra kalanı üzerinden yıllık aşağıda belirtilen oranlarda GV kesintisi yaparlar (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:195).

Tablo 2: 2010 Yılı GV Tarifesi

8.800 TL' ye kadar	% 15
22.000 TL'nin 8.800 TL'si için 1.320 TL, fazlası	% 20
50.000 TL'nin 22.000 TL'si için 3.960 TL, fazlası	% 27
50.000 TL'den fazlasının 50.000 TL'si için 11.520 TL, fazlası	% 35

Kaynak: Maliye Bakanlığı 273 nolu GV Genel Tebliği

1.1.3.2. Ücret Sayılan Diğer Ödemelerin Vergilendirilmesi

Bankalar kadrolu veya sözleşmeli çalışan personele statüleri gereği yapılan ikramiye, teşvik primi, sigorta primi, vekâlet ücreti, fazla çalışma ücreti, ders ücreti, iş riski, iş güçlüğü, temininde günlük zammı, mali sorumluluk tazminatı, Harcırah Kanunu'nun

dışında grup zaruri masraf karşılıkları gibi ödemelerin brüt tutarı üzerinden yıllık miktar ve oranlar dikkate alınmak suretiyle GV kesintisi yapılmaktadır.

GVK'nın Gider Karşılıklarında istisnaları düzenleyen 24. maddesinin 2. bendinde; Harcırah Kanunu kapsamı dışında kalan müesseseler tarafından idare meclisi başkan ve üyelerine, denetçilerine, tasfiye memurlarına ve hizmet erbabına (sözleşmeli personel dahil) verilen gerçek yol giderleri ile yemek ve yatmak giderlerine karşılık verilen gündelikler vergiden istisna edilmiştir. Kanunun ilgili maddeleri incelendiğinde ortaya çıkan durumu kısaca özetlemek gerekirse;

- Personele belge karşılığı ödenen gerçek yol giderleri ve eşya taşıma giderlerinden GV kesintisi yapılmaması,
- Personele, gündelik ödenmeksizin belge karşılığı ödenen yemek ve yatmak giderlerinden GV kesintisi yapılmaması,
- Personele konaklama olmaksızın sadece gündelik ödendiği takdirde, ödenen gündelik tutarının en yüksek devlet memuruna ödenen gündeliğe kadar olan bölümünün GV'ye tabi tutulmaması, bu tutarı aşan kısımdan GV kesintisi yapılması,
- Personele gündelik ödenen günler için ayrıca tevsik ettiği konaklama giderlerinin de ödenmesi halinde, belgelendirdiği konaklama giderinin en yüksek devlet memuruna ödenen gündeliğe kadar olan bölümünün GV'ye tabi tutulmaması, bu tutarı aşan kısımdan vergi kesintisi yapılması, ayrıca ödenen gündeliğin de en yüksek devlet memuruna ödenen gündeliği aşan kısmından vergi kesintisi yapılması,
- Eğitim, toplantı, araştırma vb. çalışmalara katılan personele yatacak yer ve yemek sağlanması halinde ödenen gündeliklerin tamamının ücret olarak vergilendirilmesi,
- Ücret olarak nitelendirilerek GV'ye tabi tutulan tutarların personelin toplam vergi matrahına ilave edilmesi,

gerekmektedir.

İş kanunu hükümlerine göre bankaların şubelerinde çalıştırılan personele, iş yeri dışında giyilecek elbise ve dikiş ücretleri, yakacak ve ayakkabı bedelleri, tahsil, eğitim ve sünnet yardımları, kıdemli işçiliği teşvik ikramiyesi, piknik ve izin ücretleri veya buna benzer yaptığı sosyal yardımlar da ek ücret ödemesi sayıldığından, bankaların bu ödemelerden de vergi kesintisi yapmaları gerekmektedir. Ancak toplu iş sözleşmelerinde, vergiye tabi bu sosyal yardımların net olarak ödenmesi öngörüldüğünde, gelir vergisinin bankalarca brüt miktarı bulunacak, bu miktar üzerinden hesaplanan damga vergisi ise ilgisinden tahsil edilecektir (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:198).

1.1.3.3. Serbest Meslek Kazancı Ödemelerinin Vergilendirilmesi

Bankalar kadrosunda bulunmayan, haricen sözleşmeli olarak istihdam edilen avukat, doktor, proje mimar veya mühendisleri gibi serbest meslek erbabına yapılan ödemelerin brüt tutarı üzerinden % 20 GV kesintisi yaparlar (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:199).

GV kanunu 18. maddeye göre; Müellif, mütercim, heykeltıraş, hattat, ressam, bestekâr, bilgisayar programcısı ve mucitlerin ve bunların kanuni mirasçılarının şiir, hikâye, roman, makale, bilimsel araştırma ve incelemeleri, bilgisayar yazılımı, röportaj, karikatür, fotoğraf, film, video band, radyo ve televizyon senaryo ve oyunu gibi eserlerini gazete, dergi, bilgisayar ve internet ortamı radyo, televizyon ve videoda yayımlamak veya kitap, cd, disket, resim, heykel ve nota halindeki eserleri ile ihtira beratlarını satmak veya bunlar üzerindeki mevcut haklarını devir ve temlik etmek veya kiralamak suretiyle elde ettikleri kazançları GV'den istisna olmakla birlikte, Bankalarca bu çeşit bir ödemede bulunulduğunda GVK'nın 94/2 (a) bendi hükmünce brüt ödeme tutarı üzerinden % 17 oranında GV kesintisi yapılacaktır.

Ayrıca, bankaların sağlık hizmetinden yararlanan personelinin, sözleşmeli doktora ücretini ödemek suretiyle tedavisini yaptırması halinde, alacağı belgeye istinaden kendisine yapılacak ödemeler gelir vergisine tabi tutulmaz.

Arızı serbest meslek faaliyetinde bulunanların elde ettikleri kazancın 18.000 TL (2010 yılı için) GV'den istisna olup (GV Genel Tebliği, 2009), miktarın aşılması halinde ilgilinin GV beyannamesi vermesi gerekmektedir. Bankalarca, serbest meslek faaliyetini devamlılık arz edecek şekilde mutat meslek haline getirmemiş olanlara (tercüme işi için

yapılacak ödemeler, bankaların kadrosunda olmayan eksperlere ödenecek ücretler gibi) yapılacak ödemelerden % 15 oranında gelir vergisi kesilecektir (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:198).

1.1.3.4. Bilirkişi, Resmi Arabulucular ve Tanıklara Yapılan Ödemelerin Vergilendirilmesi

Bilirkişi, resmi arabulucu, eksperlere ve tanıklara bu sıfatları dolayısıyla bankalarca ödenecek ücretlerin brüt tutarı üzerinden Tablo 2’de belirtilen vergi tarifesine göre yine bankalarca vergi tevkifatı yapılacaktır.

1.1.3.5. Birden Fazla Takvim Yılına Yansıyan İnşaat ve Onarım İşleri Karşılığı Yapılan Ödemelerin Vergilendirilmesi

GVK 42. madde’ de “Birden fazla takvim yılına sirayet eden inşaat (dekapaj işleri de inşaat işi sayılır) ve onarma işlerinde kar veya zarar için bittiği yıl kati olarak tespit edilir ve tamamı o yılın geliri sayılarak, mezkur yıl beyannamesinde gösterilir” denilmektedir.

Vergideki gecikmeyi telafi etmek ve müteahhidin ödemedeki mali yükünü azaltmak amacıyla, yıllara yaygın inşaat ve onarma işlerinde ödenen istihkak bedellerinden vergi kesintisi yapılmaktadır. Vergi kesintisi yapmak mecburiyetinde olanlar, yıllara yaygın inşaat ve onarma işini yapanlara (kurumlar dahil) ödedikleri istihkak bedellerinde istihkak sahiplerinin gelir vergilerine mahsuben (avans olarak ödenenler dahil) %3 (2006/11449 sayılı BKK ile %3 yürürlük; 01/01/2007) nispetinde vergi kesintisi yapmakla yükümlüdürler (GVK, Madde 94). Peşin vergi niteliğinde olan tevkifat uygulandığından bu mükellefler bu işlerine münhasır ayrıca geçici vergi beyannamesi vermezler (Atabay, 2009:1).

Buna göre inşaat ve onarım işlerinin birden fazla yıla yansması halinde işi üstlenene yaptıkları işle ilgili olarak düzenleyecekleri hak ediş raporunun yanı sıra, alınacak faturaya istinaden Bankalarca yapılacak ödeme sırasında (kurumlar ve basit usulde vergiye tabi mükellefler dâhil) brüt miktarı üzerinden % 3 oranında gelir vergisi kesilecektir. İnşaat ve onarım işinin aynı yıl içinde başlanılıp bitirileceği sözleşmede yer aldığı takdirde, ödemeler gelir vergisine tabi olmayacaktır.

1.1.3.6. Mal ve Hakların Kiralanması Karşılığı Yapılan Ödemelerin Vergilendirilmesi

Bankalar hizmet binası, lojman, depo ve arşiv olarak gayrimenkul kiralamaları ile sinema ve televizyon filmleri, ses ve görüntü bantları, motorlu araç, makine ve tesisat kiralamaları karşılığında yapılan ödemelerden % 20 oranında gelir vergisi keserler.

Ancak kiralanmış gayrimenkul veya hakların sahipleri gerçek kişi olduğunda, bunlara yapılan ödemeler vergi tevkifatına tabi tutulacakken, kurumlar vergisine tabi veya muaf kuruluşlar ile ticari veya zirai işletmelerin aktiflerinde kayıtlı gayrimenkul veya hakları Bankalara kiraya verenlere Bankalarca yapılacak ödemelerden vergi kesilmeyecektir. Keza, kendi Bankalar mülkiyetinde olup, iş yeri veya sair suretle kiraya verdikleri gayrimenkullerin kira bedelinin karşı taraftan tahsili sırasında, kurumlar vergisine tabi kuruluş olmaları nedeniyle vergi tevkifatı yapılmayacaktır (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:202).

1.1.3.7. Mevduat Faizleri ve Repo Gelirleri, Hazine Bonosu ve Devlet Tahvilleri, Menkul Kıymet Yatırım Fonları Üzerinden Yapılacak Tevkifat

T.C. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığınca 2008 yılında hazırlanan GVK geçici 67. madde ile ilgili olarak Gerçek Kişilere Yönelik Vergi Rehberi, bu konu özelinde tevkifata tabi olan ve olmayan gelirleri şu şekilde belirtmiştir.

a) Tevkifata Tabi Gelirler

- Hisse senedi alım-satım kazançları,
- Devlet tahvili ve Hazine bonoları faiz gelirleri ve alım-satım kazançları,
- Özel sektör tahvil ve bonoları faiz gelirleri ve alım-satım kazançları,
- Mevduat faizleri,
- Repo gelirleri,
- Özel finans kurumları gelirleri,
- Vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinden elde edilen gelirler,

- Menkul kıymet ve vadeli işlem ve opsiyon piyasalarında işlem gören diğer menkul kıymetlerin gelirleri,
- Hazine veya diğer kamu tüzel kişiliklerince çıkarılan menkul kıymetlerin faiz gelirleri ve alım-satım kazançları,
- Menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası araçlarının ödünç işlemlerinden sağlanan gelirler,

b) Tevkifata Tabi Olmayan Gelirler

- Hisse senedi kar payları,
- Hazine tarafından yurt dışında ihraç edilen menkul kıymetlerin (Eurobond) alım-satımı, itfası sırasında elde edilen getirileri ve bunların dönemsel getirilerinin tahsili,
- Tam mükellef kurumlara ait olup, İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören ve bir yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetlerinin elden çıkarılmasından elde edilen gelirler,
- Sürekli olarak portföyünün en az %51 'i İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören hisse senetlerinden oluşan yatırım fonlarının bir yıldan fazla süreyle elde tutulan katılma belgelerinin elden çıkarılmasından elde edilen gelirler.

GVK'ya 5281 sayılı Kanun'un 30. maddesiyle eklenen ve yürürlük tarihi 01.01.2006 olan Geçici 67. madde de, menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılması ve elde tutulması sürecinde elde edilen gelirler ile mevduat faizleri, repo gelirleri ve özel finans kurumlarından elde edilen gelirlerin vergilendirilmesine yönelik düzenlemelere yer verilmiş olup, bu konulara ilişkin olarak bankaları ilgilendiren hususlar aşağıda yer almaktadır.

Anılan kanunun geçici 67. maddesine göre;

Bankalar ve aracı kurumlar takvim yılının üçer aylık dönemleri itibarıyla,

- Alım satımına aracılık ettikleri menkul kıymetler ile diğer sermaye piyasası araçlarının alış ve satış bedelleri arasındaki fark,

- Alımına aracılık ettikleri menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası araçlarının itfası halinde alış bedeli ile itfa bedeli arasındaki fark,
- Menkul kıymetlerin veya diğer sermaye piyasası araçlarının tahsiline aracılık ettikleri dönemsel getirileri (herhangi bir menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracına bağlı olmayan),
- Aracılık ettikleri menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası araçlarının ödünç işlemlerinden sağlanan gelirler,

üzerinden % 15 oranında vergi tevkifatı yaparlar. Dar mükellef gerçek kişi ve kurumlar için bu oran 07.07.2006 tarihinden itibaren %0 olarak uygulanır.

75. maddenin ikinci fıkrasının 7. mevduat faizi, 12. Faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları ile kâr ve zarar ortaklığı belgesi karşılığı ödenen kâr payları ve özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları ve 14. repo bentlerinde yazılı menkul sermaye iratlarından ödemeyi yapanlarca % 15 oranında vergi tevkifatı yapılır. Bu iratlar üzerinden 94. madde veya KVK'nın 30. maddesi kapsamında ayrıca tevkifat yapılmaz hükmü yer almaktadır.

1.1.3.7.1. Mevduat Faizleri ve Repo Gelirleri Üzerinden Yapılacak Tevkifat

Mevduat faizleri ve Repo işlemlerinden (GVK'nın 75. maddesinin 2. fıkrasının 14 nolu bendinde yer alan Devlet Tahvili, Hazine Bonosu ile Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerin geri alım veya satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması sonucu elde edilen gelirler) %15 oranında tevkifat yapılacaktır.

Repo gelirleri, mevduat faizi, faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları ile kâr ve zarar ortaklığı belgesi karşılığı ödenen kâr payları ve özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr paylarına ilişkin tevkifat uygulamasında, bankalar arası mevduat ile aracı kurumların borsa para piyasasında değerlendirdikleri kendilerine ait paralarına yürütülen faizler hariç olmak üzere, gelir sahibinin gerçek veya tüzel kişi ya da dar veya tam mükellef olması, vergi mükellefiyeti bulunup bulunmaması, vergiden muaf olup olmaması ve elde edilen kazancın vergiden istisna olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır (Gelir Vergisi Sirküleri/45, 2006).

Dolayısıyla, gerek vergi kanunlarında gerekse kendi özel kanunlarında gelir ve kurumlar vergisinden muaf olduğu belirtilen kurum ve kuruluşlarca elde edilen gelirler üzerinden tevkifat yapılacaktır. Bu çerçevede, söz konusu gelirlerin kamu kurum ve kuruluşlarınca elde edilmesi durumunda da tevkifat yapılacağı tabidir.

Ancak, dar mükellefler için mevduat faizi ve repo gelirlerinden yapılacak tevkifat uygulamalarında, tevkifata konu geliri elde etmiş olan kişinin mukimlik belgesini ibraz etmesi ve vergi kimlik numarası alması halinde geliri elde etmiş olan kişinin mukim olduğu ülke ile yapılmış ve yürürlükte olan çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları hükümleri gereğince belirtilen oran üzerinden tevkifat yapılacaktır (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:205).

Bankalar arasındaki mevduat hesaplarına yürütülen faizler ile 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan aracı kurumların borsa para piyasasında değerlendirdikleri kendi paralarına ödenen faizler üzerinden tevkifat yapılmayacaktır. Zira banka ve aracı kurumlarca bu tür işlemlerden elde edilen faiz gelirleri kurum kazancına dahil edilerek beyan edilmekte ve kurumlar vergisi ödenmektedir (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:205).

1.1.3.7.2. Hazine Bonosu ve Devlet Tahvilleri Üzerinden Yapılacak Tevkifat

01.01.2006 tarihi öncesine kadar, devlet tahvili ve Hazine bonosu alım satım kazançlarının vergilendirilmesi GVK'nın, mükerrer 80 ve 81 ile geçici 59. maddelerinde düzenlenmiştir.

Buna göre, devlet tahvili ve hazine bonosu alım satımından elde edilen gelirler GVK'nın mükerrer 80. maddesine göre değer artış kazancı olarak vergilendirilmekte ve GVK'nın geçici 59. maddesinde ise, 31.12.2005 tarihine kadar ihraç edilen devlet tahvili ve hazine bonosunun elden çıkarılmasından doğan kazançlara ilişkin vergileme rejimi açıklanmaktadır (Ersoy, 2007:126).

Ancak, geçici 67. maddenin yürürlüğe girmesiyle birlikte, 01.01.2006 tarihinden itibaren iktisap ve ihraç edilen devlet tahvili ve hazine bonosunun alım satımından elde edilen kazançlar için eski vergi rejimine son verilerek, kaynaktan tevkif edilmek suretiyle vergilendirilmesi uygulamasına geçilmiştir.

5281 sayılı kanuna eklenen geçici 67. maddenin 1 numaralı fıkrası uyarınca; bankalar 01.01.2006 tarihinden itibaren, 10 yıl süreyle uygulanmak üzere, alım satımına aracılık ettikleri devlet tahvili ve hazine bonolarının alış ve satış bedelleri arasındaki fark üzerinden %15 oranında vergi tevkifatı yapmakla sorumlu tutulmuşlardır. Ancak Gelir İdaresinin 23.07.2006 tarih ve 26237 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2006/10731 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile bu oran 23.07.2006 tarihinden itibaren elde edilecek gelirlere uygulanmak üzere % 10 ’a indirilmiştir.

GVK ve 10731 sayılı BKK ışığında bankalar açısından konuyu özetlemek gerekirse;

- 01.01.2006 tarihinden itibaren ihraç edilen hazine bonosu ve devlet tahvilleri için, Bankalarca tam mükellef gerçek kişi ve kurumların alım satımına aracılık ettiği söz konusu menkul kıymetlerin alış ve satış bedelleri arasındaki fark ve faiz gelirleri üzerinden %10 oranında stopaj yapılacaktır,
- Diğer taraftan, tam mükellef gerçek kişi ve kurumların yukarıda sayılan menkul kıymetlerden elde ettikleri gelirlere uygulanacak %10 oranındaki tevkifatta, geliri elde edilen menkul kıymetin ihraç veya iktisap tarihinin, 23.07.2006 tarihinden önce veya sonra olmasının %10 oranının uygulanmasında bir etkisi bulunmamaktadır,
- GVK’nın Geçici 67. maddesinin 1 numaralı fıkrası gereğince, dar mükellef gerçek kişi ve kurumların 07.07.2006 tarihinden itibaren Bankalardan elde edecekleri Hazine Bonosu/Devlet Tahvili Alım-Satım, İtfa, Kupon ödemeleri için mukimlik belgesinin ibraz edilmesi ve vergi kimlik numarasının alınması halinde % 0 oranında stopaj uygulanacaktır,
- 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilen Devlet Tahvili, Hazine Bonolarının faizlerinin ve alım satım kazançlarının vergilendirilmesinde, 31.12.2005 tarihi itibarıyla geçerli olan mevzuat hükümleri uygulanacaktır. Buna göre, 01.01.2006 tarihinden önce ihraç edilenler için eskiden olduğu gibi beyan sistemi devam edeceğinden, Bankalarca herhangi bir stopaj yapılması söz konusu olmayacaktır,
- Hazine tarafından yurt dışında ihraç edilen menkul kıymetlerden (Eurobond) elde edilen kazançlar stopaja tabi değildir,

- Bankalarca gerçekleştirilecek tevkifat, elde edilmesine aracılık edilen kazançlar ile ilgili olduğundan, Banka portföyünde bulunan menkul kıymetler veya diğer sermaye piyasası araçlarından elde edilen kazançlar tevkifat kapsamında bulunmamaktadır.

1.1.3.7.3. Sermaye Piyasası Kanununa Göre Kurulan Menkul Kıymet Yatırım Fonları Üzerinden Yapılacak Tevkifat

Yatırım fonları halktan topladıkları paralar karşılığı, hisse senedi, tahvil gibi sermaye piyasası araçlarından ve kıymetli madenlerden oluşan portföyleri yöneten sermaye piyasası kurumlarıdır. Gerçek ve tüzel kişi yatırımcılar fonun sahip olduğu portföyün bir kısmını temsil eden katılma belgesini almak suretiyle fona ortak olurlar. Yatırımcılar sahip oldukları katılma belgelerini fona iade etmek suretiyle yatırım fonunun o tarihe kadar oluşan kazancından ya da zararından kendi paylarına düşen kısmı almaktadırlar (Temizyürek, 2008:1). Bankalarda Türkiye’de yatırım fonu kurmaya yetkili kuruluşlardandır.

Türkiye’de menkul kıymet yatırım fonu vergilemesi 07.07.2006 tarihinde resmi gazetede yayımlanan 5527 sayılı kanun çerçevesinde yapılmaktadır. Bu kanun ile vergilemenin dayanağını oluşturan GVK 67. madde üzerinde birtakım düzenlemeler yapılmıştır. 5527 sayılı kanunla yapılan düzenlemeyle Sermaye Piyasası Kanunu’na göre kurulan fon ve ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançlarının fon ve ortaklık bünyesinde tevkif suretiyle vergilendirilmesi yerine yatırımcılar nezdinde vergilendirilmesi öngörülmektedir. Dolayısıyla menkul kıymetler yatırım fonu katılma belgelerinin ilgili olduğu fona iadesi sonucunda yatırımcıların elde ettiği gelirler üzerinden tevkifat yapılırken fon ve ortaklıkların portföy işletmeciliğinden doğan kazançları üzerinden tevkifat yapılmayacaktır (Temizyürek, 2008:7).

Bankalar 01.10.2006 tarihinden itibaren Sermaye Piyasası Kanunu’na göre kurulan menkul kıymetler yatırım fonlarının katılma belgelerinin (borsa yatırım fonları hariç) ilgili olduğu fona iadesinde İlk Giren İlk Çıkar (FIFO) yöntemine göre yatırımcının elde ettiği gelir üzerinden %10 oranında gelir vergisi keseceklerdir. Sermaye Piyasası Kanunu’na göre kurulan menkul kıymet yatırım fonları (borsa yatırım fonları ve emeklilik yatırım fonları hariç) ile menkul kıymetler yatırım ortaklıklarının 01.10.2006 tarihinden itibaren elde edecekleri (hazine bonusu, devlet tahvili, repo v.d.) menkul

kıymet gelirleri ile mevduat faizi gelirleri üzerinden Bankalarca %0 oranında tevkifat yapılacaktır (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:206).

1.1.3.8. Belge Veremeyen Hizmet Erbabına Yapılan Ödemelerin Vergilendirilmesi

GVK'nın 9. maddesi kapsamında faaliyet gösterip esnaf muaflığından yararlananlara mal ve hizmet alımları karşılığı yapılan ödemeler GVK 94/13. maddesi uyarınca GV kesintisine tabi tutulmaktadır. Bu kesinti sadece söz konusu yasa maddesi uyarınca yapmış oldukları ödemelerden vergi kesintisi yapmakla yükümlü tutulanlar tarafından yapılmaktadır. Dolayısıyla bu tür faaliyet sahiplerinden tüketici sıfatıyla mal alan veya hizmetten yararlananların yapacakları ödemeler vergiye ve vergi kesintisine tabi değildir (Seviğ, 2007).

Buna göre bankalara sattıkları mal veya yaptıkları iş dolayısıyla belge veremeyen ve bankaların düzenlediği gider pusulası karşılığında tahsilât yapan ve esnaf muaflığından yararlananlara yapılan ödemelerden mal alımları için % 5, hizmet alımları (mal ve hizmet bedelinin ayrılmaması hali de dahil) % 10 oranında gelir vergisi kesintisi yapılacaktır.

1.1.4. Beyanname ve Verginin Ödenmesi

Bankalarca vergiye tabi ödemelerden vergi mükellefi ve vergi sorumlusu sıfatıyla bir ay içinde kesilen gelir vergisinin ertesi ayın 23. gününe kadar tahakkukun yapıldığı bağlı bulunulan vergi dairesi adına düzenlenecek muhtasar beyanname ile bildirilmesi ve alınacak tahakkuk fişine istinaden ayın 26. günü akşamına kadar ödenmesi gerekmektedir (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:207).

Diğer taraftan, GVK'nın 98. maddesindeki hüküm gereğince, mevduat hesaplarına vadeli-vadesiz ayırımına gidilmeksizin yılın sadece son gününde tahakkuk ettirilen faizlerden kesilen GV 23 Şubat tarihinde tahakkuka aldırılarak 26 Şubat tarihinde ödenmesi gerekmektedir.

18.10.2007 tarih ve 26674 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 376 Sıra No' lu VUK Genel Tebliği ile tam otomasyona geçmiş vergi dairelerinin bulunduğu yerlerdeki şubelerce muhtasar beyannamelerinin hiçbir hadle sınırlı olmaksızın elektronik ortamda (İnternet üzerinden) gönderilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Buna göre, tam otomasyona geçmiş vergi dairelerinin bulunduğu yerlerdeki şubelerce vergiye tabi ödemelerden kesilen gelir vergisinin, yukarıda belirtilen süreler dikkate alınmak suretiyle bağlı bulunulan vergi dairesine elektronik ortamda (İnternet üzerinden) gönderilmesi, yine elektronik ortamda alınacak tahakkuk fişine istinaden ödenmesi gerekmektedir. Diğer taraftan bağlı buldukları vergi dairesi tam otomasyona geçmemiş olan şubelerin iki nüsha olarak düzenlenecek muhtasar beyannamelerinin bir nüshasını vergi dairesine matbu olarak vermeleri gerekmektedir (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:207).

1.2. Kurumlar Vergisi

Bankaların gelirleri üzerinden alınan KV bankalar için en önemli mali yüklerden birisidir. KVK'nın 1. maddesi hangi kurumların kazançlarının KV'ye tabi olduğunu açıklamıştır. Buna göre sermaye şirketlerinin kazançları kurumlar vergisine tabidir.

Kanununun 2. maddesine göre 6762 sayılı TTK hükümlerine göre kurulmuş olan Anonim, Eshamlı Komandit ve Limited şirketler ile aynı mahiyetteki yabancı kurumlar sermaye şirketleridir. Buna göre Anonim Şirket olarak kurulan bankalar bir sermaye şirkettir ve kurumlar vergisine tabidir (Çiçek, 2006:3).

1.2.1. Verginin Konusu

Tüzel kişilerin kazançları KV'ye tabidir. Bankalar da bu tanım içinde yer aldığından, yıllık kazancı üzerinden KV ödemektedir. Diğer bir ifadeyle Bankalarca elde edilen yurt içi ve yurt dışı tüm kazançlar KV'nin konusunu oluşturur.

1.2.2. Vergiyi Doğuran Olay, Matrah ve Oran

Bankaların kazanç elde etmesiyle vergiyi doğuran olay gerçekleşmiş olur. Elde etme yönünden gelirin alacak olarak doğmuş olması gereklidir.

Bankalar açısından KV'nin matrahı, bir hesap dönemi içinde elde edilen safi kurum kazancıdır. Safi kurum kazancının tespitinde GVK'nın ticari kazanç hakkında hükümleri ile VUK'un varlıkların değerlemesine ilişkin hükümleri uygulanır.

KVK'nın 32. maddesine göre, kurumlar vergisi tespit olunan kurum kazancı üzerinden % 20 oranında hesaplanır. Kurumlar vergisi mükelleflerince cari vergilendirme

döneminin kurumlar vergisine mahsup edilmek üzere Gelir Vergisi Kanununda belirtilen esaslara göre ve cari dönemin kurumlar vergisi oranında geçici vergi ödenir.

Bankalar ayrıca iş ilişkisinde bulunduğu kurumlara yaptığı ödemelerden de vergi sorumlusu sıfatıyla kaynakta kesinti yaparak o kurumlar adına devlete ödeme yapmaktadır. Bankaların kurumlardan yaptığı bu kesintiler her ne kadar bizim kanunlarımızda doğrudan KV kapsamı içerisine girmese de nihayetinde kurumların devlete ödedikleri vergilerdir ve çalışmamızda KV başlığı altında değerlendirilmiştir. Kurumlar bu tevkifatların haricinde ayrıca bu gelirler üzerinden yıllık KV' de ödemektedir. Ancak tevkif suretiyle ödenen bu vergiler geçici vergi ve/veya KV beyannamesinden indirilebilmektedir.

1.2.3. Vergiye Tabi İşlemler

Bankaların yaptığı ödemelerin ve üzerinden yapılan kesintilerin birçoğu Gelir vergisi başlığı altında anlatıldığından bu kısımda çok ayrıntıya girilmemiş önemine binaen birkaç konu anlatıldıktan sonra tam ve dar mükelleflerden yapılacak kesintiler ana başlıklar altında özet olarak geçilmiştir.

1.2.3.1. Hazine Bonosu ve Devlet Tahvilleri Üzerinden Yapılacak Tevkifat

GV bölümünde de bahsedildiği üzere 2006 yılında çıkarılan 10731 sayılı BKK ile elde edilecek gelirlerden yapılacak kesinti % 10 olarak belirlenmiştir.

Değişik tarihlerde alımlar yapıldıktan sonra bunların bir kısmının elden çıkarılması halinde, ilk giren ilk çıkar yöntemi (FIFO) kullanılmaktadır. Aynı gün içinde yapılan alım-satım işlemlerinde ağırlıklı ortalama fiyat bilgisi dikkate alınabilecektir, ancak tevkifat matrahı ilk giren ilk çıkar yöntemine göre belirlenmesi gerekir (Ersoy, 2007:128).

Döviz, altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracının alış ve satış bedeli olarak işlem tarihindeki Türk Lirası karşılıkları esas alınarak tevkifat matrahı tespit edilir. Menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası aracının yabancı bir para cinsinden ihraç edilmiş olması halinde ise tevkifat matrahının tespitinde kur farkı dikkate alınmaz.

Diğer yandan, geçici 67. maddenin 7 numaralı fıkrası kapsamında tevkifata tabi tutulan kazançlar için gerçek kişilerce yıllık ya da münferit beyanname verilmesine gerek bulunmadığı belirtilmekle beraber, 11 numaralı fıkrasında ise bu madde kapsamında tevkifata tabi tutulan ve yıllık veya münferit beyanname ile beyan edilmeyeceği belirtilen menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından doğan kazançları için takvim yılı itibarıyla yıllık beyanname verilebileceğine dair hüküm yer almaktadır. Ancak, tam mükellef gerçek kişinin birden fazla banka ile çalışması halinde, aynı türden menkul kıymetlerinin yıl içinde oluşan zararlarını birbirinden mahsup edememe durumunun olmasından dolayı takvim yılı sonunda ihtiyari beyanname ile beyan edilmesi gerekebilmektedir (Ersoy, 2007:129).

Geçici 67. madde kapsamında tam mükellef kurumlar ile tam mükellef gerçek kişilerin tabi olduğu vergi oranları aynı olup, BKK uyarınca bankalar; tam mükellef kurumların devlet tahvili ve hazine bonosu alım satım kazançları üzerinden 01.01.2006 - 22.07.2006 arasındaki dönemler için %15 oranında, 23.07.2006 tarihinden itibaren %10 oranında vergi tevkifatı yapmaktadır.

01.01.2006 - 06.07.2006 tarihine kadar, devlet tahvili ve hazine bonosu alım satım kazançlarından elde edilen gelirler üzerinden mükellefiyet ayrımı yapılmaksızın % 15 oranında vergi kesilmekteydi. Ancak, 07.07.2006 tarihinden itibaren 5527 sayılı kanunla dar mükellef kurumlar için bu oran %0 olarak değiştirilmiştir.

Ancak bu oranın uygulanabilmesi için bazı şartlar gerekmektedir. Buna göre, 07.07.2006 tarihinden itibaren Hazine Bonosu/Devlet Tahvili Alım-Satım, İtfa, Kupon ödemelerinden elde edilen gelirler üzerinden yapılan stopaj kesintisi oranı dar mükellefler için, mukimlik belgesi ibraz edilmesi ve vergi kimlik numarasının alınması halinde % 0 olacaktır (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:220).

1.2.3.2. Eurobond Faiz Gelirlerinin Vergilendirilmesi

Eurobond faiz gelirleri gerçek kişilerde olduğu gibi kurumlarda da geçici 67. madde kapsamında vergilendirilmemektedir. Ancak tam mükellef kurumlar tevkifat kapsamında vergilendirilmeyen bu gelirler için kurumlar vergisi öderler.

Aşağıdaki tabloda tam ve dar mükellef kurumlar için konu özetlenmiştir.

Tablo 3: Eurobond Faiz Gelirlerinin Tam ve Dar Mükellef Kurumlarca Vergilendirilmesi

Tam Mükellef Kurum	Dar Mükellef Kurum
Geçici 67. madde kapsamında tevkifata tabi değildir. %20 oranında kurumlar vergisine tabidir.	GVK Geçici 67. maddenin 7 numaralı fıkrasında, tevkifata tabi tutulsun tutulmasın, dar mükellef kurumlarca Hazine tarafından yurt dışında ihraç edilen menkul kıymetlerden sağlanan kazanç ve iratlar için münferit veya özel beyanname verilmez.

Kaynak: Ersoy (2007:146)

1.2.3.3. Mevduat Faizlerinin Vergilendirilmesi

01.01.2006 tarihinden itibaren tam mükellef kurumların mevduat faizinden elde edilen kazançlara uygulanması gereken tevkifat oranı % 15 olarak belirlenmiştir. Tevkifat matrahı vade sonu ile vade başı arasındaki elde edilen brüt faiz tutarı üzerinden hesaplanmaktadır. Söz konusu tevkifat matrahı hesaplaması, düzenleme 01.01.2006 tarihi itibarıyla yürürlüğe girdiğinden bu tarihten sonra yapılacak ödemeler için % 15 oranında vergi tevkifatına tabi olmaktadır.

Öte yandan, geçici 67. maddenin 5 numaralı fıkrasınca açıklandığı üzere, gelir sahibinin gerçek veya tüzel kişi ya da dar veya tam mükellef olması, vergi mükellefiyeti bulunup bulunmaması, vergiden muaf olup olmaması ve elde edilen kazancın vergiden istisna olup olmaması bu madde kapsamında yapılacak tevkifatı etkilememektedir. Bu nedenle, tam mükellef kurumların elde ettikleri mevduat faizleri de geçici 67. madde kapsamında tevkifata tabi tutulmaktadır. Ancak, tam mükellef kurumlardan tevkif yoluyla alınan vergiler, kurum kazancının tespitinde hesaplanan geçici vergi veya kurumlar vergisinden indirilebilmektedir. Bu bağlamda, tam mükellef kurumların elde ettikleri gelirler kurum kazancına tabi olduğundan, elde edilen bu gelirler üzerinden ayrıca 21.06.2006 tarih ve 26205 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan yeni 5520 sayılı KVK uyarınca %20 oranında kurumlar vergisi alınmaktadır.

Ticari faaliyet kapsamında elde edilen gelirler ticari kazanç hükümleri çerçevesinde kazancın tespitinde dikkate alınacak olduğundan geçici 67. madde kapsamında ödenmiş olan bu vergiler, GVK 94. madde kapsamında tevkif edilen vergilerin tâbi olduğu hükümler çerçevesinde tevkifata tâbi kazançların beyan edildiği beyannamelerde hesaplanan vergiden mahsup edilecektir. Bankalar dönemler itibariyle müşterilerinin elde ettikleri mevduat faiz gelirlerini içeren bir ekstre hazırlamaktadırlar. Tam mükellef kurumlar bu ekstreleri ilgili beyannamelerin altına koymak suretiyle mahsup işlemini yapabilmektedir.

01.01.2006 tarihi itibariyle dar mükellef kurumların da elde ettikleri mevduat faizleri de geçici 67. madde kapsamında % 15 tevkifata tabi tutulmaktadır. Ancak çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları imzalanmış ülkelere göre dar mükellef kurumlardan yapılacak tevkifat uygulaması değişebilmektedir.

Dar mükelleflerin Türkiye kaynaklı elde edecekleri faiz gelirleri üzerinden yapılacak tevkifat; iç mevzuatımızda düzenlenen oranların anlaşmalarda belirlenen oranlardan yüksek olması halinde devreye girecek ve vergilendirme anlaşmada belirlenen oranlara göre yapılacaktır. Bu çerçevede, faiz gelirleri için alınacak vergi oranları Türkiye'nin Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması imzalamış olduğu ülkelere göre değişmektedir (Ersoy, 2007:155).

Diğer yandan, dar mükellef kurumların da geçici 67. madde kapsamında mevduat faizi geliri elde edebilmesi ve çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları hükümlerinden yararlanabilmeleri için vergi kimlik numarası almaları gerekmektedir.

1.2.3.4. Tam Mükellef Kuruluşlara Yapılan Ödemelerin Vergilendirilmesi

KVK 15. maddesine göre kamu idare ve kuruluşları, iktisadî kamu kuruluşları, sair kurumlar, ticaret şirketleri, iş ortaklıkları, dernekler, vakıflar, dernek ve vakıfların iktisadî işletmeleri, kooperatifler, yatırım fonu yönetenler, gerçek gelirlerini beyan etmeye mecbur olan ticaret ve serbest meslek erbabı, ziraî kazançlarını bilânço veya ziraî işletme hesabı esasına göre tespit eden çiftçiler; kurumlara avanslar da dahil olmak üzere nakden veya hesaben yaptıkları aşağıdaki ödemeler üzerinden istihkak sahiplerinin kurumlar vergisine mahsuben % 15 oranında kesinti yapmak zorundadırlar.

Bakanlar Kurulu, bu maddede belirtilen vergi kesintisi oranlarını, her bir ödeme ve gelir için ayrı ayrı sifıra kadar indirmeye, kurumlar vergisi oranına kadar yükseltmeye ve aynı sınırlar dâhilinde üçüncü fıkrada belirtilen kazançlar için fon veya ortaklık türlerine göre ya da portföylerindeki varlıkların nitelik ve dağılımına göre farklılaştırmaya yetkilidir. Bakanlar kurulunun çeşitli dönemlerde yaptığı değişikliklerde dikkate alınarak bankaların ödeme yaptığı tam mükellef kuruluşlardan kesmesi gereken vergi oranları aşağıda verilmiştir (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:219).

Buna göre bankalar;

- Gelir Vergisi Kanununda belirtilen esaslara göre birden fazla takvim yılına yaygın inşaat ve onarım işleri ile uğraşan kurumlara bu işleri ile ilgili olarak yapılan hak ediş ödemelerinden % 3,
- Kooperatiflere ait taşınmazların kiralanması karşılığında bunlara yapılan kira ödemelerinden % 20,
- Vergiden muaf olan kurumlara dağıtılan (Kârın sermayeye eklenmesi kâr dağıtımı sayılmaz.) Gelir Vergisi Kanununun 75 inci maddesinin ikinci fıkrasının (1), (2) ve (3) numaralı bentlerindeki kâr payları (KVK' nın 15 inci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca vergi kesintisine tabi tutulan kazançlar hariç) üzerinden % 15,
- Her nevi tahvil (ipotek finansmanı kuruluşları ve konut finansmanı kuruluşları tarafından ihraç edilen ipotekli sermaye piyasası araçları, varlık teminatlı menkul kıymetler dahil) ve Hazine Bonosu faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirler (Döviz cinsinden yahut dövize, altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetlerin itfası sırasında oluşan değer artışları kesintiye tâbi tutulmaz.) ,
 - a. Devlet tahvili ve Hazine Bonosu faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlere sağlanan gelirlerden % 0,
 - b. Diğerlerinden % 10,
- Mevduat faizlerinden % 15,

- Katılım bankaları tarafından katılma hesabı karşılığında ödenen kâr paylarından % 15,
- Kâr ve zarar ortaklığı belgesi karşılığı ödenen kâr paylarından % 15,
- KVK' nın 15 inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan menkul kıymetlerin geri alım veya satım taahhüdü ile elde edilmesi veya elden çıkarılmasından sağlanan gelirlerden % 15,

oranında kesinti yaparak muhtasar beyanname ile ilgili vergi dairesine ödeme yaparlar.

1.2.3.5. Dar Mükellef Kuruluşlara Yapılan Ödemelerin Vergilendirilmesi

Dar mükellefiyete tabi kurum veya kuruluşların Türkiye'de elde ettikleri serbest meslek kazancı, menkul sermaye iradı, gayrimenkul sermaye iradı ile telif, imtiyaz, ihtira, işletme, ticaret unvanı, alâmetifarika ve benzeri gayri maddi hakların satışı, devir ve temlikî karşılığında aldıkları bedellerin (avanslar dahil) brüt miktarı kurumlar vergisi kesintisine tabidir.

KVK madde 30' a göre dar mükellefiyete tâbi kurumların kazanç ve iratları üzerinden, bu kazanç ve iratları avanslar da dahil olmak üzere nakden veya hesaben ödeyen veya tahakkuk ettirenler tarafından % 15 oranında kurumlar vergisi kesintisi yapılır.

Bakanlar Kurulu aşağıda belirtilen vergi kesintisi oranlarını, gelir unsurları veya faaliyet konuları itibarıyla ayrı ayrı belirlemeye, sifıra kadar indirmeye veya fıkralarda belirtilen oranın bir katına kadar artırmaya yetkilidir (KVK Madde 30/8).

Bankalar dar mükellef kurum ve kuruluşlara nakden veya hesaben yapacakları ödemelerden aşağıda belirtilen oranlarda vergi kesintisi yaparak devlete öderler (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:218).

- Gelir Vergisi Kanununda belirtilen esaslara göre birden fazla takvim yılına yaygın inşaat ve onarım işleri ile uğraşan kurumlara bu işleri ile ilgili olarak yapılan hakediş ödemelerinden % 3,
- Serbest meslek kazançlarından;
 - a. Petrol arama faaliyetleri dolayısıyla sağlanacak kazançlardan, % 5,

- b. Diğerlerinden, % 20,
- Gayrimenkul Sermaye İratlarından;
 - a. 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu kapsamındaki faaliyetlerden sağlanacak gayrimenkul sermaye iratlarından, % 1,
 - b. Diğerlerinden, % 20,
- Her nevi tahvil (ipotek finansmanı kuruluşları ve konut finansmanı kuruluşları tarafından ihraç edilen ipotekli sermaye piyasası araçları, varlık teminatlı menkul kıymetler dahil) ve Hazine Bonosu faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirlerden (Döviz cinsinden yahut dövize, altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetlerin itfası sırasında oluşan değer artışları kesintiye tabi tutulmaz);
 - a. Devlet Tahvili ve Hazine Bonosu faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlere sağlanan gelirler, %0,
 - b. Diğerlerinden, % 10,
- Her nevi alacak faizlerinden;
 - a. Yabancı devletler, uluslararası kurumlar veya yabancı banka ve kurumlardan alınan her türlü krediler için ödenecek faizlerden (katılım bankalarının kendi usullerine göre yurt dışından sağladıkları fonlar ve benzeri kaynaklar için ödedikleri kâr payları dahil) % 0
 - b. Bankaların 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca uygun görülen ikincil sermaye benzeri kredileri ile bankaların ve diğer kurumların bir akım veya varlık portföyüne dayalı olarak yurt dışında menkul kıymetleştirme yöntemiyle temin ettikleri kredileri için ödenecek faizlerden % 1,
 - c. Katılım bankaları tarafından ödenen kâr payları hariç olmak üzere, mal tedarikinden kaynaklanan vade farkları üzerinden % 5,
 - d. Diğerlerinden % 10,

- Mevduat faizlerinden % 15,
- Gelir Vergisi Kanunu'nun 75. maddesinin 2. fıkrasının 10 numaralı bendinde yazılı menkul sermaye iratlarından % 10,
- Katılım bankaları tarafından katılma hesabı karşılığında ödenen kâr paylarından % 15,
- Kâr ve zarar ortaklığı belgesi karşılığı ödenen kâr paylarından % 15,
- Kurumlar Vergisi Kanununun 15 inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan menkul kıymetlerin geri alım veya satım taahhüdü ile elde edilmesi veya elden çıkarılmasından sağlanan gelirlere % 15,
- Ticarî veya ziraî kazançta dahil olup olmadığına bakılmaksızın telif, imtiyaz, ihtira, işletme, ticaret unvanı, marka ve benzeri gayrimaddi hakların satışı, devir ve temlik karşılığında nakden veya hesaben ödenen veya tahakkuk ettirilen bedeller üzerinden % 20,
- Tam mükellef kurumlar tarafından, Türkiye'de bir iş yeri veya daimi temsilci aracılığıyla kâr payı elde edenler hariç olmak üzere dar mükellef kurumlara veya kurumlar vergisinden muaf olan dar mükelleflere dağıtılan (Kârın sermayeye eklenmesi kâr dağıtımını sayılmaz.) ve Gelir Vergisi Kanununun 75 inci maddesinin ikinci fıkrasının (1), (2) ve (3) numaralı bentlerinde sayılan kâr payları (5520 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca vergi kesintisine tabi tutulan kazançlar hariç) üzerinden % 15,
- Türkiye'de işyeri ve daimi temsilcisi bulunmayan dar mükellefiyete tabi kurumlar vergisi mükelleflerinin, Türkiye'de yetkili makamların izniyle açtıkları sergi ve panayırarda yaptıkları ticari faaliyetlerden elde ettikleri kazançları, % 0,
- Yıllık veya özel beyanname veren dar mükellef kurumların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısımdan ana merkeze aktardıkları tutar üzerinden % 15,

- Kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde yerleşik olan veya faaliyette bulunan kurumlara (tam mükellef kurumların bu nitelikteki ülkelerde bulunan iş yerleri dahil) nakden veya hesaben yapılan veya tahakkuk ettirilen her türlü ödemeler üzerinden, bu ödemelerin verginin konusuna girip girmediğine veya ödeme yapılan kurumun mükellef olup olmadığına bakılmaksızın, % 30,

1.2.4. Beyanname ve Verginin Ödenmesi

01.02.2007 tarih ve 26421 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 367 Sayılı VUK Genel Tebliği’nde “Kurumlar Vergisi mükellefleri ise hiçbir hadle sınırlı olmaksızın Kurumlar Vergisi Beyannamesini ve Geçici Vergi Beyannamelerini elektronik ortamda göndermek zorundadırlar” denilmektedir.

KVK madde 24 ve 25’ de belirtildiği üzere kurumlar vergisi mükellefin ve vergi sorumlusunun beyanı üzerine tarh olunur ve hesap döneminin kapandığı ayı izleyen 4. ayın 1’i ile 25’ i arasında beyanname verilir. Ayrıca söz konusu madde 24’ ün 3. fıkrasında “Mükelleflerin şubeleri, ajansları, alım-satım büro ve mağazaları, imalâthaneleri veya kendilerine bağlı diğer iş yerleri için, bunların bağımsız muhasebeleri ve ayrılmış sermayeleri olsa dahi ayrı beyanname verilmez.” denilmektedir. Bu nedenle KV beyannamesi hesap döneminin kapandığı ayı takip eden dördüncü ayın birinci gününden yirmi beşinci günü akşamına kadar bağlı bulunulan vergi dairesine Genel Müdürlükçe elektronik ortamda verilir.

Beyanname ile ay içerisinde vergi dairesine bildirilen vergi o ayın son günü akşamına kadar ilgili vergi dairesine ödenebilmektedir (KVK Madde 21/1).

Bankaların iş ilişkisinde bulunduğu kurumlardan tevkifat yoluyla yaptığı kesintileri de KV ve GV ilgili maddeleri çerçevesinde, vergi sorumlusu sıfatıyla vergi dairesine bildirim ve ödeme zorunluluğu vardır.

KVK madde 15/5’ de “Bu madde gereğince vergi kesintisi yapmak zorunda olanlar, bu vergileri ödeme veya tahakkukun yapıldığı yer itibarıyla bağlı oldukları vergi dairesine, vergilendirme dönemini izleyen ayın yirminci günü akşamına kadar muhtasar

beyanname ile bildirmeye mecburdurlar. Gelir Vergisi Kanununda belirlenen usûl ve esaslar, bu maddeye göre verilecek muhtasar beyannameler hakkında da uygulanır” denilmekte ve verginin ödenmesi bölümü madde 21/4’ de “Muhtasar beyanname ile bildirilen vergiler, beyannamenin verildiği ayın yirmialtıncı günü akşamına kadar ödenir” şeklinde ifade edilmektedir.

18.10.2007 tarih ve 26674 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 376 Sıra No’ lu VUK Genel Tebliği ile tam otomasyona geçmiş vergi dairelerinin bulunduğu yerlerdeki Şubelerce Muhtasar beyannamelerinin hiçbir hadle sınırlı olmaksızın elektronik ortamda (İnternet üzerinden) gönderilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Bu açıklamalar etrafında tevkifat vergi ödemelerini toparlayacak olursak bankalar, tevkif ettikleri vergileri internet ortamında, Maliye Bakanlığınca şekli ve içeriği belirlenmiş olan beyannameyi (Muhtasar Beyanname) ve Adına Tevkifat Yapılanlara Ait Bildirim listesini tevkifat dönemini izleyen ayın yirmiüçüncü günü akşamına kadar bağlı oldukları vergi dairesine beyan edecek ve yirmialtıncı günü akşamına kadar ödeyeceklerdir.

1.3. Damga Vergisi

488 sayılı Damga Vergisi Kanunu 11.07.1964 gün ve 11751 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak 01.11.1964 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiştir. İşlemler üzerinden alınan bir vergi türüdür.

1.3.1. Verginin Konusu ve Vergiyi Doğuran Olay

Yazılıp imzalanmak veya imza yerine geçen bir işaret konmak suretiyle düzenlenen ve herhangi bir hususu ispat veya belli etmek için ibraz edilebilecek olan kâğıtlar ile elektronik imza kullanılmak suretiyle manyetik ortamda ve elektronik veri şeklinde oluşturulan kâğıtlar, damga vergisine tabi olmaktadır.

DVK’nın 1. maddesinde kanuna ekli tabloda yazılı kâğıtların DV’ye tabi olduğunu yazmış ve kanun ekinde bu kâğıtları belirtmiştir. Sözleşmeler, taahhünameler, temliknameler, teklifnameler, kefalet, teminat ve rehin senetleri, sulhnameler, fesihnameler, emtia senetleri gibi ticari ve mütedavil kâğıtlar, akreditif ve kredi

mektupları gibi ticari belgeler, makbuzlar ve beyannameler gibi birçok kağıt DV'ye tabidir. Başka bir ifadeyle bu kâğıtların düzenlenmesi DV'yi doğurmaktadır.

Bu kâğıtların yurt dışında, Türkiye'de ki yabancı elçilik ve konsolosluklarda düzenlenmesi halinde; Türkiye'de resmi dairelere ibraz edildiği, üzerine devir veya ciro işlemleri yürütüldüğü veya herhangi bir suretle hükümlerinden yararlandığı an DV mükellefiyeti doğmaktadır. Yurt dışından gelen kâğıtların hükmünden istifade edilmediği, yani işleme konulmadığı takdirde vergiye tabi tutulmayacaktır. Örneğin, yurtdışında imzalanan bir mukavelenin, taahhütnamenin Türkiye'de T.C. Maliye Bakanlığı'na ibrazında DV ödenmesi gerekir. Ancak söz konusu kâğıtlara ilişkin Türkiye'de bir işlem yapılmadığı takdirde DV doğmayacaktır (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:265).

DV yurt içinde kâğıdın imzalanmasıyla doğduğundan, bu kâğıt imzadan sonra kullanılmasa dahi verginin ödenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, kanunun 28. maddesine göre verginin yanı sıra cezasının da ödenmesi söz konusudur.

Vergiye tabi kâğıtlar mahiyetinde bulunan veya onların yerini alan mektup ve şerhlerle, bu kâğıtların hükümlerinin yenilenmesine, uzatılmasına, değiştirilmesine, devrine veya bozulmasına ilişkin mektup ve şerhler de damga vergisine tabi tutulacaktır. Örneğin, bir taahhütname üzerine "vadesi 2 ay uzatılmıştır" şerhi konur ve yetkili tarafından imzalanırsa bu şerh aslı kadar damga vergisini gerektirir. Önceden düzenlenmiş bulunan bir sözleşmenin veya taahhütnamenin yenilenmesi veya süresinin uzatılması halinde aynı oran ve miktarda damga vergisi dikkate alınacaktır. Ancak, mevcut sözleşme veya taahhütnameye miktar artışı şeklinde bir değişiklik eklenir ise, artan miktar üzerinden aynı oranda damga vergisine tabi tutulması gerekmektedir (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:265).

1.3.2. Mükellefiyet

Damga vergisini kâğıtları imza eden kişiler ödemektedir (DVK madde 3). İmza edenlerin gerçek veya tüzel kişi olması, verginin ödenmesi bakımından önem taşımamaktadır. Ancak, resmi dairelerle kişiler arasındaki işlemlerde düzenlenen kâğıtların damga vergisi (vergiye tabi kâğıdı resmi daireler imzalamış olsalar dahi) kişilerce ödenmektedir. Bankalar, kamu bankası olsa dahi kanun'un 8. maddesinde

tanımı yapılmış olan resmi daire kapsamına girmediğinden, kişi gibi işlem görmekte ve düzenlenen kâğıdın mahiyetine göre vergi mükellefiyeti doğmaktadır. Bu nedenle, gerek resmi dairelerin tek taraflı düzenleyip bankalara ibraz ettikleri, gerekse bankalarla müştereken imzaladıkları kâğıtların damga vergisi mükellefiyeti Bankalara düşmektedir (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:265).

Ayrıca; DVK'nın 24. maddesindeki hüküm gereğince, damga vergisinden muaf kuruluşlarla olan işlemlerde de vergi yükümlülüğü de aynen resmi dairelerde olduğu gibi bankalara yansımaktadır. Damga vergisinden muaf kuruluşlar ile resmi dairelerin tek taraflı veya bankalarla müştereken imzaladıkları kâğıtlara ait damga vergisinin süresinde tam olarak ödenmemesi veya noksan ödenmesi halinde vergi ve cezadan doğrudan bankalar sorumlu tutulacaktır.

1.3.3. Matrah ve Oran

Damga vergisinde nisbi ve maktu olmak üzere iki matrah ölçüsü kabul edilmiştir. Nisbi vergide kâğıtların nevi ve niteliklerine göre bunların içerdiği ya da bu kâğıtlarda gösterilen para miktarları verginin matrahıdır. Maktu vergilerde ise kâğıtların neveleri matraha temel olur.

Damga Vergisi Kanunu'na ekli (1) sayılı tabloda, vergiye tabi kâğıtlar mahiyetleri itibariyle sayılmış ve vergi oranı veya miktarı belirtilmiştir. 01.01.2010 tarihi itibariyle uygulanacak olan miktarlar aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 4: Damga Vergisine Tabi Kağıtlar, Miktar ve Oranları

1 SAYILI TABLO	
Damga Vergisine Tabi Kağıtlar	
I. Akitlerle ilgili kağıtlar :	
A. Belli parayı ihtiva eden kağıtlar:	
1. Mukavelenameler, taahhütnameler ve temliknameler	(Binde 8,25)
2. Kira mukavelenameleri (Mukavele süresine göre kira bedeli üzerinden)	(Binde 1,65)
3. Kefalet, teminat ve rehin senetleri	(Binde 8,25)
4. Tahkimnameler ve sulhnameler	(Binde 8,25)
5. Fesihnameler (Belli parayı ihtiva eden bir kağıda taalluk edenler dahil)	(Binde 1,65)
6. (Değişik: 5766/10-b md.) (Yürürlük: 6.6.2008) Karayolları Trafik Kanunu uyarınca kayıt ve tescil edilmiş ikinci el araçların satış ve devrine ilişkin sözleşmeler	(Binde 1,65)
B. Belli parayı ihtiva etmeyen kağıtlar:	
1. Tahkimnameler	(27,90 TL)
2. Sulhnameler	(27,90 TL)
3. Turizm işletmeleri ile seyahat acentelerinin aralarında düzenledikleri kontenjan sözleşmeleri (Belli parayı ihtiva edenler dahil)	(156,20 TL)
II. Kararlar ve mazbatalar:	
1. Meclislerden, resmi heyetlerden ve idari davalarla ilgili olmayarak Danıştay'dan verilen mazbata, ilam ve kararlarla hakem kararları:	
a) Belli parayı ihtiva edenler	(Binde 8,25)
b) Belli parayı ihtiva etmeyenler	(27,90 TL)
2. İhale kanunlarına tabi olan veya olmayan resmi daire ve kamu tüzel kişiliğini haiz kurumların her türlü ihale kararları (Maliye Bakanlığının veya Sayıştay'ın vizesine tabi ihale kararlarının vize edilmemesi durumunda bu karara ilişkin vergi red ve iade olunur)	(Binde 4,95)
III- Ticari işlemlerde kullanılan kağıtlar:	
1. Ticari ve mütedavil senetler:	
a) Emtia senetleri:	
aa) Makbuz senedi (Resepise)	(9,90 TL)
ab) Rehin senedi (Varant)	(5,90 TL)
ac) İyda senedi	(1,20 TL)
ad) Taşıma senedi	(0,55 TL)
b) Konşimentolar	(5,90 TL)
c) Deniz ödöncü senedi	(Binde 8,25)
d) İpotekli borç senedi, irat senedi	(Binde 8,25)
2. Ticari belgeler:	
a) Menşe ve Mahreç şahadetnameleri	(9,90 TL)
b) Resmi dairelere ve bankalara ibraz edilen bilançolar ve işletme hesabı özetleri:	
ba) Bilançolar	(21,55 TL)
bb) Gelir Tabloları	(10,55 TL)
bc) İşletme hesabı özetleri	(10,55 TL)
c) İhbarnameler	(1,20 TL)
d) Tasdikli manifesto nüshaları	(4,40 TL)
e) Ordinolar	(0,55 TL)
f) Gümrük idarelerine verilen özet beyan formları	(4,40 TL)

Tablo 4'ün devamıdır.

IV- Makbuzlar ve diğer kağıtlar:	
1. Makbuzlar	
a) Resmi daireler tarafından yapılan mal ve hizmet alımlarına ilişkin ödemeler (avans olarak yapılanlar dahil) nedeniyle, kişiler tarafından resmi dairelere verilen ve belli parayı ihtiva eden makbuz ve ibra senetleri ile bu ödemelerin resmi daireler nam ve hesabına, kişiler adına açılmış veya açılacak hesaplara nakledilmesini veya emir ve havalelerine tediyesini temin eden kağıtlar	(Binde 8,25)
b) Maaş, ücret, gündelik, huzur hakkı, aidat, ihtisas zammı, ikramiye, yemek ve mesken bedeli, harcırah, tazminat ve benzeri her ne adla olursa olsun hizmet karşılığı alınan paralar (avans olarak ödenenler dahil) için verilen makbuzlar ile bu paraların nakden ödenmeyerek kişiler adına açılmış veya açılacak cari hesaplara nakledildiği veya emir ve havalelerine tediyeye olunduğu takdirde nakli veya tediyeyi temin eden kağıtlar	(Binde 6,6)
c) Ödünç alınan paralar için verilen makbuzlar veya bu mahiyetteki senetler	(Binde 6,6)
d) İcra dairelerince resmi daireler namına şahıslara ödenen paralar için düzenlenen makbuzlar	(Binde 6,6)
2. Beyannameler (Bu beyannamelerin sadece bir nüshası vergiye tabidir):	
a) Yabancı memleketlerden gelen posta gönderilerinin gümrüklenmesi için postanelerce gümrüklere verilen liste beyannamelerde yazılı her gönderi maddesi için	(0,55 TL)
b) Vergi beyannameleri	
ba) Yıllık gelir vergisi beyannameleri	(27,90 TL)
bb) Kurumlar vergisi beyannameleri	(37,25 TL)
bc) Katma değer vergisi beyannameleri	(18,55 TL)
bd) Muhtasar beyannameler	(18,55 TL)
be) Diğer vergi beyannameleri (damga vergisi beyannameleri hariç)	(18,55 TL)
c) Gümrük İdarelerine verilen beyannameler	(37,25 TL)
d) Belediye ve il özel idarelerine verilen beyannameler	(13,75 TL)
e) Sosyal güvenlik kurumlarına verilen sigorta prim bildireleri	(13,75 TL)
f) Elektronik ortamda birlikte verilen muhtasar beyanname ve sigorta prim bildirgesinden sadece muhtasar beyanname için	(22,00 TL)
3. Tabloda yazılı kağıtlardan aslı 1,00 Türk Lirasından fazla maktu ve nispi vergiye tabi olanların resmi dairelere ibraz edilecek özet, suret ve tercümeleeri.	(0,55 TL)

Kaynak: DVK Ek:1

Tabloda belirtilen maktu miktarlar sonraki yıllarda o yıl için tespit ve ilan olunan yeniden değerlendirme oranında artırılmaktadır.

1.3.4. Beyanname ve Verginin Ödenmesi

Damga vergisi; makbuz karşılığı, istihkaktan kesinti suretiyle veya basılı damga konulmak suretiyle olmak üzere 3 şekilde ödenebilmektedir. Bu ödeme şekillerinin hangi işlemler için ne suretle uygulanacağını tespiti T.C. Maliye Bakanlığı yetkili kılınmıştır.

1.3.4.1. Makbuz Karşılığı Ödeme

Miktarla bağılı kalınmaksızın, Bankalar tarafından düzenlenen (Banka yetkililerinin imzalarını taşıyan) veya Bankalar ile müşteriler arasında müştereken imzalanan vergiye tabi tüm kâğıtların damga vergisi makbuz karşılığında ertesi ayın 23. günü mesai bitimine kadar vergi dairesine bir beyanname ile bildirilir ve 26. günü akşamına kadar ödenir.

Bankaların taraf olmadığı (Banka yetkililerinin imzalarını taşımayan) ve damga vergisi mükellefiyeti müşteriler tarafından yerine getirilmesi gereken kâğıtlara ait vergi tutarlarının nakden tahsil edilip Bankalarca makbuz karşılığı yatırılması şeklinde bir uygulamaya gidilmez.

1.3.4.2. İstihaktan Kesinti Şekliyle Ödeme

Banka tarafından bir ay içinde maaş, ücret, ikramiye, prim, harcırah gibi hizmet karşılığı yapılan ödemelere ilişkin damga vergisi, ödemenin yapılması anında ilgililerden tahsil edilmek suretiyle ertesi ayın 23. günü mesai bitimine kadar verilecek olan aylık muhtasar beyannamenin ilgili bölümünde gösterilerek 26. günü akşamına kadar ödenecektir.

1.3.4.3. Basılı Damga Konulmak Suretiyle Ödeme

T.C. Maliye Bakanlığı hangi tür kâğıtların basılı damga konulmak suretiyle ödeneceğine hususunda yetkili olup, bu uygulama banka işlemlerini doğrudan ilgilendirmemektedir.

1.3.5. Sorumluluk

DVK madde 27’de “Bankalar ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile iştirakleri, vergisi ödenmemiş veya noksan ödenmiş kâğıtları, usulen vergi ve cezası ödenmedikçe işleme koyamazlar. Vergi ve cezası ödenmeden bu kâğıtları işleme koyan ilgili banka ve kuruluşlardan, kâğıdın mükelleflerinden alınacak ceza miktarınca ayrıca ceza alınır” denilmektedir. Buna göre Müşteri ve mudi tarafından bankalara ibraz edilen vergiye tabi tüm kâğıtlar üzerindeki damga vergisinin işleme kabulü sırasında usulüne uygun şekilde ödenip ödenmediğinin Bankalarca kontrol edilmesi zorunluluğu olup, hiç ödenmemiş veya noksan ödenmiş kâğıtların işleme bu şekliyle alınmasından dolayı bankaların da aynı miktarda ceza ödemesi söz konusudur.

1.4. Katma Değer Vergisi

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu 2.11.1984 gün ve 18563 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve 1.1.1985 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiştir.

İşlemleri itibariyle yaptıkları hizmetler veya satışları banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi olan kuruluşlar KDV’nin mükellefi değildirler. Bu nedenle; bankacılık hizmetleri, kredi işlemleri ve sair suretle yapılan hizmet veya satışlar sonucu lehe alınan paralar banka ve sigorta muameleleri vergisi konusuna girdiğinden, Bankalar KDV’nin mükellefiyeti dışında olup, sadece satın aldığı mal veya yaptırdığı hizmetler karşılığı verginin ödeyicisi durumundadır.

1.4.1. Verginin Konusu ve Vergiyi Doğuran Olay

Türkiye sınırları içinde yapılan:

- Ticari, sınaî, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti kapsamındaki mal teslimleri ve hizmet ifaları,
- Her türlü mal ve hizmet ithalatı,
- Diğer faaliyetlerden doğan mal teslimleri ve hizmet ifaları,

KDV konusuna girmektedir (KDVK, Madde 1).

Mal teslimi ve hizmet ifası hallerinde vergiyi doğuran olay malın teslimi veya hizmetin yapılmasıdır. Ayrıca vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesi için malların teslim halinde Türkiye’de bulunması, hizmetin Türkiye’de yapılması veya hizmetten Türkiye’de faydalanılması gerekmektedir (Çiçek, 2006:21)

1.4.2. Matrah ve Oran

Banka açısından KDV’nin matrahı, mal alımlarında malın bedeli, hizmet yaptırılmasında ise bunun karşılığında ödenen miktardır.

KDV oranı, vergiye tabi her işlem için % 10’dur. Bakanlar Kurulu bu oranı, dört katına kadar artırmaya, % 1’e kadar indirmeye, bu oranlar dahilinde muhtelif mal ve hizmetler ile bazı malların perakende safhası için farklı vergi oranları tespit etmeye yetkili kılınmıştır.

KDV oranları;

KDVK'ya ekli (I) sayılı listede yer alan teslim ve hizmetler için (% 1),

KDVK'ya ekli (II) sayılı listede yer alan teslim ve hizmetler için (% 8),

Bunun haricinde kalan mal ve hizmet alımlarında (% 18) oranı uygulanmaktadır.

1.4.3. Beyanname ve Ödeme

KDV mükellefinin Türkiye içinde ikametgâhının, işyerinin, kanuni merkezi ve iş merkezinin bulunmaması hallerinde (dar mükellef) veya gerekli görülen diğer hallerde T.C. Maliye Bakanlığı, vergi alacağının emniyet altına alınması amacıyla, vergiye tabi işlemlere taraf olanları verginin ödenmesinden sorumlu tutabilmektedir. Bankanın verginin ödeyicisi durumunda olması sebebiyle, yukarıda sayılan şartları taşıyan yabancı kişi ve kuruluşlardan mal alımları veya hizmet yaptırılması karşılığı ödenen miktarlara ilişkin KDV bankaca vergi dairesine yatırılacaktır.

Ayrıca GVK'nın 18. maddesi kapsamına giren faaliyetleri mutad ve sürekli bir şekilde sürdüren, başkaca bir faaliyeti dolayısıyla KDV mükellefi olmayan aynı zamanda gerçek usulde KDV mükellefi olanlar, bağlı buldukları vergi dairesine müracaatta bulunup onaylarını aldıktan sonra kendileri tarafından yatırılacak KDV'nin, bu faaliyetten yararlanan ve GVK'nın 94. maddesine göre kendilerine yapılan ödemedeki gelir vergisi kesintisi yapan kuruluşlara ödettirebileceklerdir. Bankalarca bu tür bir uygulama ile karşılaşıldığında hesaplanan KDV bu kimseler adına vergi dairesine ödenecektir.

Ayrıca, 89 seri No' lu KDV Genel Tebliği hükümlerine göre, tebliğde belirtilen hizmetlerin bankaca satın alınması durumunda belirlenen oranlarda sorumlu sıfatıyla katma değer vergisi tevkifatı yapmaları gerekmektedir.

Vergi sorumlusu sıfatıyla, belirtilen bu üç uygulama şekline kaynaklanan Katma Değer Vergisi için vergi dairesinden temin edilecek "vergi sorumlularına mahsus beyanname" düzenlenip ertesi ayın 24. günü mesai bitimine kadar ilgili vergi dairesine verilecek ve vergisi de 26. günü mesai bitimine kadar ödenecektir. Sorumlu sıfatıyla beyanname sadece işlemin yapıldığı dönemde verilecek, sorumlu sıfatıyla kesintinin yapılmadığı dönemde ise beyanname verilmeyecektir.

1.5. Emlak Vergisi

1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu, 11.08.1970 gün ve 13576 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve 01.03.1971 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Kanuna göre Emlak Vergisi bina veya arazi üzerinden alınan vergiyi kapsamaktadır. Vergi bina, arsa veya arazinin maliki varsa intifa hakkı sahibi, her ikisi de yok ise bu taşınmazlara malik gibi tasarruf edenler tarafından ödenmektedir. Bankalar adına kayıtlı olan bina, arsa veya arazi için, vergi mükellefidir.

1.5.1. Verginin Konusu ve Vergiyi Doğuran Olay

Emlak vergisinin konusunu Türkiye sınırları içerisinde bulunan binalar ve araziler oluşturur (EVK, Madde 1).

Malik olma, intifa hakkı tesisi ve bunun sürmesi, malik gibi tasarruf etme Emlak Vergisi bakımından vergiye doğuran olayı meydana getirir.

1.5.2. Matrah ve Oran

Vergi matrahı Emlak Vergisinin konusuna giren bina ve arazilerin vergi değeridir (EVK, Madde 7).

Bu değerler;

- Arsa ve araziler için; 213 sayılı Vergi Usul Kanununun asgari ölçüde birim değer tespitine ilişkin hükümlerine göre takdir komisyonlarınca arsalar için her mahalle ve arsa sayılacak parsellenmemiş arazide her köy için cadde, sokak veya değer bakımından farklı bölgeler (turistik bölgelerdeki cadde, sokak veya değer bakımından farklı olanlar ilgili valiliklerce tespit edilecek pafta, ada veya parseller), arazide her il veya ilçe için arazinin cinsi (kıraç, taban, sulak) itibarıyla takdir olunan birim değerlere göre,
- Binalar için; Maliye ve Bayındırlık ve İskân Bakanlıklarınca müştereken tespit ve ilân edilecek bina metrekare normal inşaat maliyetleri ile arsa ve araziler için belirtilen esaslara göre bulunacak arsa veya arsa payı değeri esas alınarak EVK 31. madde uyarınca hazırlanmış bulunan tüzük hükümlerinden yararlanılmak suretiyle,

hesaplanan bedeldir.

Emlak Vergisinin oranı meskenlerde binde 1, diğer binalarda binde 2'dir. Bu oranlar 5216 sayılı Kanunun uygulandığı büyükşehir belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde % 100 artırımlı uygulanır. Ayrıca, tespit ve ilan edilecek bina metrekare normal inşaat maliyet bedelleri bu arsa veya arsa payı değeri esas alınarak, hesaplanacak maliyet bedelinden düşük olamaz. Arazi vergisinin oranı binde 1'dir. Ancak arsalarda bu oran binde 3 olarak uygulanır. Bu oranlar 5216 sayılı kanunun uygulandığı büyükşehir belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde % 100 artırımlı uygulanır. Ayrıca, beyan edilecek değerler, VUK'un asgari ölçüde birim değer tespitine ilişkin hükümlerine göre takdir komisyonlarınca hesaplanan miktardan düşük olamaz.

1.5.3. Beyanname ve Ödeme

33 Seri Nolu EVK Genel Tebliği ile EVK'nın beyanname verme ve süresini düzenleyen 23. maddesi başlığı ile birlikte verginin bildirimden yeniden düzenlenmiş olup, genel beyan esasına göre dört yılda bir gayrimenkul sahiplerinden beyanname alınması uygulaması kaldırılmış bulunmaktadır (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:242).

Buna göre emlak vergisi; bina, arsa veya araziler için ayrılmış emlak vergisi beyanname ile:

- Yeni inşa edilen binalar için, inşaatın sona erdiği veya inşaatın sona ermesinden evvel kısmen kullanılmaya başlanmış ise her kısmın kullanılmasına başlandığı bütçe yılı içerisinde,
- Vergi değerini tadil eden sebeplerin bulunması durumunda,
 - a. Yeni bina inşa edilmesi (Mevcut binalara ilaveler yapılması veya asansör veya kalorifer tesisleri konulması yeni inşaat hükmündedir),
 - b. Bir binanın yanması, yıkılması suretiyle veya sair sebeplerle tamamen veya kısmen harap olması veya binada mevcut asansör veya kalorifer tesislerinin kısmen veya tamamen kaldırılması;
 - c. Bir binanın kullanım tarzının tamamen değiştirilmesi veya bir binanın ikamete mahsus mahallerinden bir kısmının dükkân, mağaza, depo gibi

ticaret ve sanat icrasına mahsus mahaller haline kaybedilmesi, (Bu hükmün uygulanmasında bir apartmanın her dairesi bir bina sayılır ve tadil sebebi, yalnız kullanım tarzı tamamen veya kısmen değiştirilen daire için geçerli olur),

- d. Arazinin hal ve heyetinde değişik olması,
- e. Bir binanın mütemmimi durumunda olan arazinin mütemmimlik durumundan çıkması veya bir arazi ve arsanın bina mütemmimi durumuna girmesi,
- f. Bir bina veya arazinin taksim veya ifraz edilmesi veya mükellefinin değişmesi (Araziden bir kısmının istimlak edilmesi de ifraz hükmündedir),
- g. Müteaddit arazi ve arsaların tek bir arazi ve arsa haline getirilmesi veya müteaddit hisselerle ayrılmış olan bir binanın bütün hisselerinin birleştirilmesi,

halinde, değişikliğin vuku bulunduğu bütçe yılı içerisinde, emlakın bulunduğu yerdeki ilgili belediyeye verilir.

Bankalarda diğer şahıs ve kurumlar gibi EV' nin, birinci taksitini Mart, Nisan ve Mayıs aylarında, ikinci taksitini ise Kasım ayı içinde olmak üzere iki eşit taksitte ödeyecektir.

1.6. İlan ve Reklam Vergisi

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun İlan ve Reklam Vergisi başlıklı 12. maddesinde "Belediye sınırları ile mücavir alanları içinde yapılan her türlü ilân ve reklâm, İlân ve Reklâm Vergisine tabidir" denilmiştir. Dolayısıyla bankaların yaptıkları ilan ve reklamlarda bu vergiye tabidir.

İlgili kanunun 14. maddesinde hangi ilan ve reklamların vergiye tabi olmadığı belirtilmiştir. Bankalar tarafından;

- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'na verilen ilan ve reklâmlar,
- Her türlü gazete, dergi ve kitaplara yapılan ilan ve reklâmlar,

- Hizmet binasının içinde ve dışında 1/2 metrekareyi aşmayan Bankaların ismini taşıyan ışısız levhalar (ışıklı olarak yazılmış Banka ismi ile 1/2 metrekareyi aşan levhalar, aşan kısım üzerinden vergiye tabi tutulur),
- Umumi mahallere reklâm amacı ile konulacak sıra, bank ve benzeri gereçler üzerindeki ilan ve reklâmlar,

için ilan ve reklam vergisi ödenmeyecektir.

İlan ve reklâm işleri, mutad meslek haline getirenler tarafından Banka adına yapıldığı takdirde, ilan ve reklâm vergisi bu kişilerce belediyeye ödenecektir. Bankaların kendi matbaasında basılmış olanların vergisi ise ilan ve reklâm işi yapılmadan önce ilan ve reklâm işinde kullanılacak olanlar için bankalarca ilgili belediyeye ödenecektir. Bu işlem genellikle banka şubelerince yerine getirilmektedir.

Kanuna göre İlan ve Reklam Vergisi yapılan reklamların beher metrekaresi üzerinden belediyelerce yıllık olarak ilan edilir, reklamın yapıldığı ertesi ayın 20. günü akşamına kadar beyan edilir ve beyan süresi içerisinde de ödenir.

1.7. Çevre Temizlik Vergisi

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun mükerrer 44. maddesinde, belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde bulunan ve belediyelerin çevre temizlik hizmetlerinden yararlanan konut, işyeri ve diğer şekillerde kullanılan binaların çevre temizlik vergisine tabi olduğu; konutlara ait çevre temizlik vergisinin, su tüketim miktarı esas alınmak suretiyle metreküp başına büyükşehirlerde 15 YKr, diğer yerlerde 12 YKr olarak hesaplanacağı; işyerleri ve diğer şekilde kullanılan binalara ait çevre temizlik vergisinin maddede belirtilen tarifeye göre alınacağı ve büyükşehirlerde % 25 artırımlı uygulanacağı; bu maddede yer alan tutarların her yıl yeniden değerlendirilmesinde artırılacağı ve bu tutarların belirlenmesinde, vergi tutarlarının yüzde beşini aşmayan kesirlerin dikkate alınmayacağı hüküm altına alınmıştır.

Vergi konusuna giren konut, işyeri ve diğer şekillerde kullanılan binalar için ödenecek vergiler kanunda yer alan tarifelerde belirlenmiş bulunmaktadır. Bakanlar Kurulu tarifede yer alan bina gruplarını tespit etmekte, gruplarda yer alan binaların hangi

dereceye gireceği, binaların buldukları mahallin belediyelerince belirlenmektedir (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:301).

Çevre ve Temizlik Vergisi Konutlarda, su tüketim miktarı esas alınmak suretiyle metreküp başına hesaplanarak su faturasıyla ödenmektedir. İşyeri vasfındaki bankalar ise yasada belirtildiği üzere ocak ayında tahakkuk eden vergiyi Emlak Vergisinin ödeme zamanında ilk taksit mart-mayıs ikinci taksit ise kasım ayında olmak üzere öderler.

1.8. Motorlu Taşıtlar Vergisi

Motorlu taşıtlar vergisinin mükellefi; trafik, belediye veya liman sicili ile Ulaştırma Bakanlığınca tutulan sivil hava vasıtaları sicilinde adlarına motorlu taşıt kayıt ve tescil edilmiş olan gerçek ve tüzel kişilerdir.

Bankalar bankacılık faaliyetini sürdürmek için araçlar satın almakta ve bu araçlar nedeniyle MTV mükellefi olmaktadır. Ancak son yıllarda ihtiyacı olan araçları kiralama yoluna giden bankalar bu yolla bu vergi yükünden kurtulmaya çalışmaktadırlar (Çiçek, 2006:25).

MTV de vergi matrahı aracın yaşına, silindir hacmine, ağılığına ve modeline göre değişiklik göstermekte olup Maliye Bakanlığı tarafından her yıl yeniden belirlenmektedir.

2010 yılı için 34 Seri No.lu Motorlu Taşıtlar Vergisi Genel Tebliği ile yukarıdaki kıstaslara göre vergi belirlenmiş olup, bankalarda bu kıstaslara göre ödemelerini yapacaklardır.

Kanuna göre vergi ocak ayında tahakkuk eder ve mükellefe tebliğ olunmaz. Tüm bankalar kanunda belirtilen süreler içerisinde yani ilk taksit ocak, ikinci taksit temmuz ayı olmak üzere ödemelerini yaparlar. Motorlu taşıtlar vergisi taksitlerinin vadesi geçtikten sonra ödenecek taksit miktarları için, amme alacaklarının tahsil usulü hakkındaki kanun uyarınca gecikme cezası ödenecektir.

1.9. Taşıtların Alın Vergisi

Harcama üzerinden alınan bir vergi türü olan TAV'da ilgili kanunun 4., 5., 6., maddelerinde sayılan taşıtları satın alanlar vergi mükellefi sayılmaktadırlar.

TAV Türk vergi sisteminde yer alan spesifik (advalorem) matrahlı vergilerdendir. Aracın yaşına, silindir hacmine, ağırlığına göre değişiklik arz etmekte olup her yıl Maliye Bakanlığınca tespit ve ilan olunur.

TAV Kanunu 3. Maddesi ile TAV'dan istisna tutulan taşıtlar belirtilmiştir. Buna göre, KVK'ya göre yapılan birleşme, devir ve bölünme halleri nedeniyle devredilecek taşıtlar TAV'a tabi değildir.

Vergi konusuna giren taşıtların her biri için ödenecek maktu vergiler kanunda yer alan 4 nolu tarifede belirlenmiş bulunmaktadır. Bankalar vergiye ilişkin beyannamelerini iktisap, ithal ve devir işleminin tamamlanmasından önce bu işlemin yapıldığı yer vergi dairesine vermek zorundadır.

1.10. Harçlar

492 sayılı Harçlar Kanunu gereği alınacak harçlar aşağıda belirtilmiştir.

- Yargı Harçları
- Noter Harçları
- Vergi Yasası Harçları
- Tapu ve Kadastro Harçları
- Konsolosluk Harçları
- Pasaport, ikamet tezkeresi, vize ve dış işleri bakanlığı tasdik harçları
- Gemi ve liman harçları
- İmtiyazname, ruhsatname ve diploma harçları
- Trafik Harçları

Bankalar, gerek iç işlemleri gerekse dışarıdaki işlemleri nedeniyle yukarıda belirtilen harçların çoğunu ödemekle yükümlüdürler. Müşterilerinin işlemleri nedeniyle katılan harçlar müşterilere yansıtılırken, faaliyetleri nedeniyle karşılaştıkları harçları gider olarak yazmaktadırlar.

Harç tutarı, işlemi yapan kurumlar veya noterler tarafından nakden (makbuz karşılığında) tahsil edilmesi suretiyle ödenmektedir.

Harçlar Kanunu 38 Seri No'lu Genel Tebliğ ekinde en son yürürlükte olan tarifeler yer almaktadır. Bankalar harçlar kanunu kapsamında; finansal faaliyetleri almak için izin belgesi, noter harçları ve tapu ve kadastro işlemleri nedeniyle harç ödemekle yükümlüdürler.

Bu kapsamda yer alan harçlardan bazıları aşağıda yer almaktadır (Çiçek 2006:30);

- Türkiye'de kurulmuş ve kurulacak bankalar ile yabancı bankaların Türkiye'de açtıkları ve açacakları Merkez Şubelerine ilişkin izin belgeleri,
- Serbest bölgelerde faaliyet göstermek üzere kurulacak bankalar ve açılacak yabancı banka şubelerine ilişkin belgeler,
- Bütün bankaların, serbest bölgelerdekiler de dahil olmak üzere açacakları şubeler için düzenlenen belgeler,

Kanuna göre bankalar finansal faaliyet izin belgesi işlemleri nedeniyle harçları harç pulu yaptırmak suretiyle veya makbuz karşılığında ödeyeceklerdir. Bu tür harçlar peşin olarak ödenir. Yıllık harçlar ise her mali yılın ilk ayı içerisinde ödenir. Tapu ve kadastro harçları ise makbuz karşılığında işlemin yapıldığı yerin vergi dairesine ödenir.

1.11. Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu

Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, 88/12944 Sayılı BKK ve bu kararın uygulama esasların düzenleyen ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın 1989/6 Sıra No.lu "Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu (KKDF) Hakkında Tebliğ" hükümleri kapsamında düzenlenmiştir.

Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu uygulaması ülkemizde karmaşık bir görüntüye sahip olup, hukuken yasa olmadan kamusal niteliği olan bir alacak kabul edilerek, takip ve tahsil edilmek suretiyle sürdürülmektedir (Seviğ, 2005a).

KKDF kalkınma planı ve yıllık programlarda öngörülen hedeflere uygun olarak yatırımların yönlendirilebilmesi ve ihtisas kredilerinde kredi maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla T.C. Merkez Bankası nezdinde kurulan bir fondur (Erol, 2007:188).

KKDF, adı fon olmakla birlikte (vergilerden farklı olarak, fonların harcama yerleri baştan tanımlanmaktadır), yapan itibariyle bakıldığında esas olarak bir işlem vergisidir (Şu an genel bütçeye dâhil edildiği için tam olarak vergidir). Bu verginin oranını değiştirme yetkisi, Merkez Bankası'na verilmiştir (Çalıkoğlu, 2006:56).

1.11.1. Oran

Maliye Bakanlığının 13.3.2009 tarihli ve 236 sayılı yazısı üzerine, 20.06.2001 tarihli ve 4684 sayılı kanunun geçici 3. maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 13.03.2009 tarihinde alınan kararla bankalar ve finansman şirketlerince kullanılan tüketici kredilerinde (ticari amaçla kullanılmamak kaydıyla gerçek kişilere kullanılan krediler) Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu kesintisi oranı % 10 olarak tespit edilmiştir. Bu değişiklik sonrasında son durum Tablo 5' de özetlenmiştir.

Tablo 5: 2009 Yılı Sonrası KKDF Oranları

KKDF ORANLARI	16.03.2009 SONRASI DURUM
A) Bankalarca ve finansman şirketlerince kullanılan a) Tüketici kredilerinde (Gerçek kişilere ticari amaçla kullanılmamak kaydıyla kullanılan krediler), b) Diğer kredilerde	%10 %0
B) Bankalar ve finansman şirketlerinin yurtdışından sağladıkları kredilerde	%0
C) Bankalar ve finansman şirketleri dışında Türkiye'de yerleşik kişilerin yurtdışından sağladıkları kredilerde	%3
D) Kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekillerine göre yapılan ithalatta	%3

Kaynak: http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Yararli_Bilgiler/2007_KKDF_Oranlari.html

1.11.2. Yatırılma Süresi

KKDF'nin bankacılık açısından ilgili yönü kredi faizlerinden bu fonun kesilerek ödenmesi ve ithalat işlemlerine aracılık eden şubelerin kanunda belirtildiği şekilde bu kesintiyi yaparak ödemesi şeklindedir (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:71).

12.05.1988 Tarih ve 88/12944 Sayılı Kararnameye ilişkin Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında 6 No.lu Tebliğ'in 4. maddesi gereğince; sistemden otomatik olarak çekilen Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu tutarları izleyen ayın 15. günü akşamına kadar Bankaların bağlı bulunduğu vergi dairesince tahakkuka aldırılmakta ve aynı gün banka nezdindeki hesaplarına yatırılmaktadır.

1.12. Veraset ve İntikal Vergisi

Türk vergi sisteminde çok eski yıllara dayanan ve servet üzerinden alınan bir vergi türü olan Veraset ve intikal vergisi 8.06.1959 tarih ve 7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu ile düzenlenmiştir

Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde bulunan şahıslara ait mallar ile Türkiye’de bulunan malların veraset tarihiyle veya herhangi bir suretle olursa olsun ivazsız bir tarzda bir şahıstan diğer bir şahsa intikali veraset ve intikal vergisine tabidir.

Bankalar istihkak sahiplerine bu verginin konusuna giren herhangi bir işlem dolayısıyla para ve senet verebilmesi için istihkak sahiplerinden veraset ve intikal vergisinin ödenmiş olduğuna dair vergi dairesinden alınmış bir tasdikname talep eder.

Bankalar Tasdikname ibraz etmeyen hak sahiplerinin istihkaklarından veraset yoluyla intikallerde %5, ivazsız intikallerde ise % 15 oranında vergi karşılığı tevkifatı yapılarak kalan bakiyeyi hak sahiplerine ödeyebilirler. Diğer taraftan, tevkifatı yapan banka şubeleri tevkif ettikleri parayı bir hafta içerisinde buldukları yerin mal sandığına yatırmaları gerekmekte olup, söz konusu paranın bu süre içerisinde yatırılmaması halinde para, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Hükümlerine göre hesaplanacak gecikme zammı ile birlikte tahsil edilecek, ayrıca bu paranın zamanında ilgili mal sandığına yatırılmaması dolayısıyla yüzde 10 oranında ceza uygulanacaktır (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:296).

1.13. Değerli Kâğıtlar Kanunu

28.02.1963 tarih ve 11343 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 210 sayılı Kanun ile değerli kâğıtlar belirlenmiştir. Kanun’un 1. maddesi uyarınca kanunda belirtilen tabloda yazılı kâğıtlar ve belgeler değerli kâğıt sayılır.

Değerli kâğıtlar kanununun 3. maddesine göre değerli kâğıtlar, ilgili Bakanlık ve dairelerin mütalaası alınmak suretiyle Maliye Bakanlığınca hazırlanır ve bastırılır.

Kanunda belirtilen değerli kâğıtlar arasında banka çekleri de bulunmaktadır. Banka çekleri, bankalar tarafından hazırlanan ve kullanılmak üzere müşterilerine verilen her türlü çekleri ifade etmektedir.

Kanunun istisnası olarak çekler Maliye Bakanlığı'nca değil, ilgili bankalarca bastırılır ve satılır. Satılan çeklerin (genel ve katma bütçeli idareler, il özel idareleri ve belediyelere verilen çekler hariç) değerli kâğıt bedelleri, bankalarca her ayın yedinci günü akşamına kadar ilgili mal sandıklarına ödenir (Seyhan, 2008:83).

1.14. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi

Banka ve sigorta şirketlerinin her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları tüm muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir.

Buna göre, Bankaların gerek bankacılık gerekse bankacılık dışı işlemlerden dolayı faiz, komisyon, ücret, masraf karşılığı gibi adlar altında nakden veya hesaben aldığı ve gelirler hesabına intikal ettirdiği paralar, banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi tutulacaktır.

BSMV çalışmamızın ikinci bölümünde ayrıntılı olarak anlatıldığından bu bölümde sadece genel bilgi verilerek geçilmiştir.

BÖLÜM 2: TÜRKİYE' DE BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİNİN UYGULANMASI

Mal ve hizmetlerin üretim ve tüketimine bağlı olarak vergilendirme yapılması ve bu işlemler üzerinden vergi alınması harcama ya da bir başka ifadeyle gider vergilerini ifade eder. Bu işleyişte gelir yada servet elde edinildiklerinde değil harcadıklarında mal ve hizmetlerin fiyatları içerisine gizlenmiş olarak vergilendirilmektedir (Öncel ve diğ., 2007:401).

Harcamalar üzerinden alınan vergiler, vergiyi doğuran olayın niteliğine göre iktisadi muamele vergileri ve hukuki muamele vergileri olmak üzere iki gruba ayrılır. İktisadi nitelikteki gider vergileri üretim, el değiştirme, tüketim gibi ekonomik işlemler dolayısıyla yapılan harcamalardan alınır. Hukuki muamele vergileri ise tek veya iki taraflı hukuki işlemlerden, bir kısım idari karar ve tasarruflardan alınan vergilerdir. Damga vergisi ve harçlar bu vergilere örnektir (Öncel ve diğ., 2007:401).

Harcamalar üzerinden alınan vergilerin bir bölümü hizmetler üzerinden alınmaktadır. Bu hizmetler arasında bankalar, sigorta şirketleri ve bankerler tarafından yapılan hizmetler bulunmaktadır. Ülkemizde bu hizmetler Banka ve Sigorta Muamele Vergisi ile vergilendirilmektedir.

Tüm dünyadaki ticari ilişkilerin küreselleşmesi sonucunda Türkiye'deki finansman tekniklerinin gelişmesi ve yeni araçlar bulunmasındaki en etkili unsurlardan bir tanesi, belki de en çok dikkate alınan işlem maliyeti olmuştur.

Mali sektörün verdiği hizmetler sırasında ödenmesi gereken vergisel yükler bu işleme olan talebi doğrudan etkileme özelliğine sahiptir. Doğal olarak bu tür hizmetler üzerindeki vergisel yüklerin azlığı hareketlerin tercih edilebilirliğinin artmasına ve işlem hacminin büyümesine doğrudan etki yapmakta, dolayısıyla geliştirilen veya geliştirilmeye çalışılan tüm finansman tekniklerinde maliyetin düşüklüğü temel amaçlardan birisi olma özelliği taşımaktadır (Kırman, 2001:2).

Bu çerçevede dolaylı bir vergi olan ve 1957 yılından itibaren gider vergisi olarak Türk Vergi Sistemi'nde yer alan Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisinin mali bir yük oluşturması nedeniyle sektörün büyük bir yük taşıdığı görülmektedir.

BSMV, sağladığı vergi hâsılatından çok, iktisadi ve mali koşullar üzerinde yarattığı etkiler dolayısıyla önem taşımakta olup; mali piyasa, bankacılık sektörü, para arz ve talebi, kredi maliyetleri üzerinde etkili olmaktadır. Örneğin, kredi maliyetlerini yükseltmektedir (Ergülen, 1988:150).

Bu bölümde BSMV ağırlıklı olarak bankacılık sektörü çerçevesinde değerlendirilmiş olup, diğer bölümlerde ise Türkiye ve dünyada bu verginin varlığı ve ne şekilde uygulanması gerektiği üzerine yapılan çalışmalardan bahsedilerek özellikle Türkiye'nin AB ile entegrasyonu sürecinde nasıl bir yol izlemesi gerektiği yönünde birtakım sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

2.1. BSMV'nin Türkiye' de Tarihi Gelişimi

Cumhuriyet öncesi dönemde şehirlerde, çarşı ve pazarlarda satılan mallar üzerinden bir çeşit istihlak vergisi olan bağ'ların alındığı bilinmektedir. Gerçek anlamda gider vergisi uygulamasına ise cumhuriyet dönemiyle geçildiği o dönemden itibaren oluşturulan vergi sistemi içerisinde yer alan gider vergilerinin o günden günümüze Türk Vergi Sisteminin önemli bir parçası olma konumunu koruduğu görülmektedir.

Ülkemizde gider vergisine ilişkin düzenlemeleri kısaca sıralayacak olursak, 22.02.1926 yılında yürürlüğe giren 735 sayılı Umumi İstihlak Vergisi Hakkında Kanun ile başlamış 1039 sayılı Muamele Vergisi Hakkında Kanun, 1860 sayılı Muamele Vergisi Kanunu, 2430 sayılı Muamele Vergisi Kanunu, 3843 sayılı Muamele Vergisi Kanunu, 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu ile devam etmiştir (Seyhan, 2008:112).

Gider vergilerine ilişkin ilk uygulama 735 sayılı Umumi İstihlak Vergisi Hakkında Kanunu ile 1926 yılında yürürlüğe girmiştir. Alman ve Fransız sistemlerinin örnek alınmasıyla getirilen bu kanun küçük esnaf dışındaki tüm muamele ve satışları kapsamaktaydı. Kanununun 1. maddesinde “.. bankacılık, sigortacılık.. gibi muamelât-ı ticariyeden madut umur ile iştilgal edenlerin hizmet mukabili aldıkları meblağ üzerinden işbu kanun mucibince bir umumi istihlak vergisi ahzolunur” denilmektedir. Maddeden anlaşılacağı üzere Türkiye'de banka ve sigorta işlemlerinin vergiye tabi tutulması resmi olarak bu kanun ile başlamıştır (Bulutoğlu, 1971:435).

Türkiye’de banka ve sigorta işlemlerinin gerçek anlamda vergilendirilmesi ise 1039 sayılı Muamele Vergisi Kanunu ile başlamış olup, söz konusu düzenleme ile banka ve sigorta kuruluşları tarafından alınan ücretler üzerinden bir defada vergilendirme yapılması esası benimsenmiştir (Kırman, 2001:33).

Daha sonraki süreçte de yeni düzenlemeler yapılmış ancak çıkarılan yeni kanunlar istenilen sonuçları sağlayamamış, imal kavramında mevcut belirsizlikler, vergiyi doğuran olayın tanımından kaynaklanan sorunlar, verginin matrahını oluşturan satış kavramının açık olmayışı, kanunun vergi kaçırılmasına açık oluşu ve cezalardaki dengesizlikler gibi nedenlere bağlı olarak 1940 yılında yeni bir yasa hazırlanmış ve 3843 sayılı yasa yürürlüğe girmiştir.

3843 sayılı yasa bugünde yürürlükte olan 6802 sayılı yasanın temelini oluşturmuştur. O yasada geçerli olan hükümlerin birçoğu 1957 yılında çıkarılan 6802 sayılı yasada da aynen korunmuştur. Zira halen yürürlükte olan 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu gerekçesinde, 1940 yılından bu yana uygulanan ve 15 yıllık bir uygulama süresi bulunan 3843 sayılı kanunun banka ve sigorta muamelelerine ilişkin hükümlerinin ciddi bir sorun yaratmadığı ve bazı özel kanunlarda yer alan istisna hükümlerinin eklenmesi suretiyle aynen alınmasının yerinde olacağı belirtilmiştir (Kırman, 2001:33).

BSMV 1957 yılından bu yana 6802 sayılı gider vergileri kanununda yer almıştır. 1985 yılından itibaren katma değer vergisi uygulamasına geçilmesiyle birlikte 6802 sayılı kanunun ilk kısmı yürürlükten kaldırılmış, BSMV uygulaması devam eden tek gider vergisi olarak yürürlükte kalmıştır. 2004 yılından itibaren ilgili yasaya özel iletişim vergisi ve şans oyunları vergisi eklenmiş, 2007 yılıyla birlikte şans oyunları vergisi, katma değer vergisi içerisine taşınarak ayrı bir vergi olmaktan çıkarılmıştır. BSMV oran değişiklikleri uygulanmak suretiyle günümüze kadar varlığını sürdürmüştür (Öncel ve diğ., 2007:419).

2.2. Verginin Konusu ve Vergiyi Doğuran Olay

Vergiyi doğuran olay vergilendirme işleminin sebep unsurunu oluşturmakta ve vergiye ilişkin yasa hükmü ile hukuki sebep olarak karşımıza çıkmaktadır (Öncel ve diğ., 2007:87).

Vergiyi doğuran olayın ortaya çıkması çeşitli biçimlerde gerçekleşebilmekte, örneğin bir durum, bir eylem, sözleşme, bir üretim yada tüketim vergiyi doğuran olay olma özelliğini taşıyabilmektedir. Vergiyi doğuran olay açısından getirilen bu düzenleme genel bir nitelik taşımakta her bir vergi açısından vergiyi doğuran olayın o vergiye yönelik tanımlamasının ilgili vergi kanunu tarafından yapılmasını öngörmektedir (Kırman, 2001:40).

Vergiyi doğuran olayın banka ve sigorta muameleleri vergisi açısından değerlendirilmesinden önce, birbirleri ile bağlantılı olan verginin konusu ile vergiyi doğuran olay arasındaki farkı da kısaca ifade etmek yerinde olacaktır. Verginin konusu ile anlatılmak istenen vergilendirilecek kazanç, irat, hizmet ve benzeri olup, vergiyi doğuran olay ise söz konusu kazanç irat ve benzerinin elde edilmesi ya da yapılmasıdır. Bu durumda banka ve sigorta muameleleri vergisinin konusu, banka, sigorta şirketleri ve bankerler tarafından yapılan hizmetlerin vergilendirilmesi, vergiyi doğuran olay ise 6802 sayılı Kanununun 28. maddesinde belirtilen özelliklere uygun işlemler sonucunda lehe para alınmasıdır (Kırman, 2001:40).

Örneğin, bir banka şubesi aracılığıyla gönderilmek istenilen para havalesi dolayısıyla, müşteriden banka komisyonu ve benzeri adlarla tahsilat yapılabilmektedir. Burada vergiye konu olacak tutar, gönderilen havale tutarı değil, banka tarafından masraf, komisyon ve benzeri adlar altında tahsil edilen paranın tutarıdır. Ya da, çek tahsilatı yapılması amacıyla gidilen banka şubesinin, bir başka şehirdeki şubesinden çekin karşılığı bulunup bulunmadığı konusundaki araştırması, yani provizyon istemesi dolayısıyla, müşterisinden tahsil edeceği haberleşme masrafı, komisyon ve benzeri adlarla alınan paralar BSMV' nin kapsamına girecektir. Çek bedeli yapılan işlemin uzantısı olup, bu bedel üzerinden BSMV alınması söz konusu değildir (Akdoğan, 2006:504). Söz konusu işlemlerde havalenin yapılması ve çekin ödenmesi vergiyi doğuran olayı oluştururken, tahsil edilen komisyon ve masraflar verginin konusunu oluşturmaktadır (Seyhan, 2008:115).

Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi açısından vergiyi doğuran olayla ilgili olarak 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 28. maddesinde;

“Banka ve Sigorta şirketlerinin 10.06.1995 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu’na göre yapmış oldukları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa

olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir.

Bankerlerin yapmış oldukları banka muamele ve hizmetleri dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden ve hesaben aldıkları paralar (kendileri veya başkaları hesabına menkul kıymet alıp satmayı, alım-satıma tavassut etmeyi veya alıp sattıkları menkul kıymet karşılığı borçları ödemeyi taahhüt etmeyi meslek haline getirenlerin bu faaliyetleri dolayısıyla lehlerine kalan paralar ile mevduat faizi vermek veya sair adlarla faiz ve benzeri menfaatler sağlamak üzere devamlı olarak para toplama işiyle uğraşanların topladıkları paralara sağladıkları gelir ve menfaatler üzerinden komisyon, ücret, hizmet karşılığı gibi adlarla aldıkları paralar dâhil) da banka muameleleri vergisine tabidir.

2279 sayılı Kanuna göre ikraz işleriyle uğraşanlarla ikinci fıkrada belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini devamlı olarak yapanlar bu Kanunun uygulanmasında banker sayılırlar. Bir şahsın münhasıran altın alım ve satımı ile uğraşması banker sayılmasını gerektirmez,”

hükmü yer almaktadır.

Kanundan da anlaşılacağı üzere, bir banka, aracı kurum veya sigorta şirketince her ne şekilde olursa olsun bir muamele yapılması ve bundan dolayı nakden veya hesaben bir para alınması gerekmektedir.

Burada dikkat edilmesi gereken husus iki unsurun birlikte meydana gelmesidir. Bir muamele yapılmış olmakla beraber karşılığında bir para alınmış değilse vergiyi doğuran olay ortaya çıkmamış demektir. Öte yandan banka veya sigorta şirketi lehine bir para alınmış fakat bu para bir muamele yapılmadan elde edilmişse vergiyi doğuran olay yine meydana gelmemiştir. Yani kanuna göre vergiye tabi olan şey muamele değil, muamele sonunda lehe kalan paradır.

Bir bankanın elinde bulunan hisse senedi ve tahvillerde kendiliğinden meydana gelen değer artışları bankaca yapılmış bir işlem olmadığı için vergiye tabi değildir. Yani vergi doğmamıştır. Ancak bankanın maliki olduğu bir gayrimenkulü satmasından elde ettiği para, bankaca yapılmış işlem sonucu doğduğundan vergiye tabidir.

Paranın hesaben alınmasını daha iyi anlaşılması amacıyla bir örnekle açıklamamız gerekirse;

Örneğin; bankaların elde ettikleri faiz gelirlerini defter kayıtlarına intikal ettirmemeleri, faiz olarak borç senedi almaları ve bu senetlerin sonra tahsil edilmesi hesaben elde

etmeyi etkilememektedir. Bu işlemlerin yapıldığı dönem itibariyle BSMV hesaplanır ve işlemlerin yapıldığı yerdeki vergi dairesine ödenir (Aktaş ve Ürel, 1999:42).

Banka ve sigorta işlemlerinin vergilendirilmesinde sadece banka ve sigortacılıkla ilgili işlemler verginin konusu edilebileceği gibi, bu kuruluşların yaptığı her türlü işlemler vergi konusuna dâhil edilebilir. Örneğin Türkiye uygulamasında bankalarca yapılan her türlü işlem, banka lehine gelir getirmesi şartıyla verginin konusunu oluşturmaktadır.

Buna göre banka ve sigorta şirketleri bakımından, bunların yaptıkları işlemlerin bankacılık ya da sigortacılıkla ilgili olup olmasının önemi yoktur. Lehe kalan para bir banka veya sigorta işlemi sonucu doğabileceği gibi, banka veya sigorta işlemi niteliği olmayan bir işlem sonucunda da doğabilir. Yani banka ve sigorta şirketlerinin her çeşit işlemlerinden lehlerine kalan para vergiye tabidir (Uyanık, 2005:50).

Vergiye doğuran olayla ilgili bir başka konuda lehe kalan paranın ne şekilde yorumlanacağıyla ilgilidir. Maliye Bakanlığı'nın son yıllarda verdiği muktezalarda "BSMV açısından lehe kalan para" o işlemdeki giderler ve maliyet düşüldükten sonra kalan tutar olarak yorumlanmaktadır. Burada Vergi İdaresinin yukarıda belirtilen prensipler doğrultusunda vergi mükerrerliğini önlemek gayreti içinde olduğunu görmekteyiz. Bu durumu örnek bir mukteza incelemesi yaparak daha iyi açıklayabiliriz.

Örnek: Komisyon Paylaşımı

"Aracı kurumun acentelik sözleşmesi imzaladığı bankaya komisyon ödemesi halinde, menkul kıymet işlemleri ile ilgili komisyon gelirinden acentelere (banka şubelerine) ödenen bu tutar düşüldükten sonra kalan net tutar üzerinden BSMV ödenmelidir. Acente banka da kendi gelir payı üzerinden BSMV ödeyecektir" (İstanbul Defterdarlığı, 4.7.2003 tarih ve BSMV 15-1465/3856 sayılı mukteza).

2.3. Mükellef

Vergi uygulamalarında ortaya çıkan hukuki ilişki, temelinde bir alacak borç ilişkisi olma özelliğini taşımakta ve bu niteliğine bağlı olarak yetki ve yükümlülükleri kanun ile belirlenen vergi alacaklısı ve vergi borçlusu olmak üzere iki tarafa sahip bulunmaktadır.

Bunlardan birincisi; egemenlik gücüne dayanarak vergi koyma yetkisine sahip kılınmış olan devlet, ikincisi ise; verginin yüklenicisi durumunda olan kişi yani vergi mükellefi

ile vergiden sorumlu kılınmış olan kişilerdir. Vergi mükellefi; Vergi Usul Kanununun 8.Maddesinin 1. fıkrasında vergi kanunlarına göre kendisine vergi borcu düşen gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanmıştır (Akdoğan, 2006:44).

Mükellefin gerçek ya da tüzel kişi olması şeklinde maddede yer alan ifadenin diğer vergisel düzenlemeler dikkate alındığında sınırlayıcı olmadığı, tüzel kişiliklerinin bulunmamasına karşın bazı kişi ve mal topluluklarının da vergi mükellefiyetinin bulunduğu görülmektedir.

Vergi mükellefi gerçek veya tüzel kişi, özel bir kişi veya bir kamu kurumu, vatandaş yahut yabancı bir gerçek ya da tüzel kişi olabilir. Gerçekten gelir vergisinin mükellefi gerçek kişiler olduğu halde, kurumlar vergisine tabi tutulan anonim, limited ve paylı komandit ortaklıklar birer tüzel kişidir. Kurumlar vergisi mükellefi olan iş ortaklıklarının tüzel kişilikleri de yoktur. Türkiye’de ticari, zirai veya mesleki faaliyet çerçevesinde bir mal teslimi veya hizmet ifasında bulunan bir yabancı bir Türk vatandaşı gibi katma değer vergisi öder. Aynı şekilde özel kişiler yanında, birer kamu kuruluşu olan kamu iktisadi kuruluşları ve iktisadi devlet teşekkülleri örneğin Posta İşletmesi, TCDD, hem kurumlar vergisi, hem de katma değer vergisi mükellefidir (Öncel ve diğ., 2007:73).

BSMV uygulamasında vergiyi doğuran olayı yapan kişi ve kuruluşlar olan banka, sigorta ve bankerler kanuni mükelleftir. Diğer bir ifade ile VUK’nun 8. maddesinde belirtilen ve 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu’nun Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisine ilişkin hükümlerine göre kendilerine vergi borcu terettüp eden gerçek veya tüzel kişiler bu kapsamda yer almaktadır. Maddede mükellef olarak sadece banka, sigorta şirketleri ve bankerlerden bahsedilmiş olması, kanuni mükellefiyetin bunlarla sınırlı olduğu anlamına gelmemekte, özellikle 28. maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarına bağlı olarak belirtilen işlemleri yapmaları nedeniyle banker sayılanlar da bu verginin kanuni mükellefi durumunda bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile aracı kurumlar, menkul kıymet yatırım ortaklıkları, döviz büfeleri gibi faaliyet sonucunda banker gibi değerlendirilenler de kanuni mükellef konumundadır (Kırman, 2001:197).

Bu vergide verginin yükümlüsü her ne kadar banka, banker ve sigorta şirketleri gibi görünse de katma değer vergisinde olduğu gibi bu bir ara yükümlülüktür. Bu vergi netice itibariyle hizmetlerden yararlananlara yansıtılmaktadır. Ancak bu yansıtılabilirlik

mükellefiyeti değiştirmemektedir. Bir başka ifade ile BSMV’de vergi mükellefi yerine vergi sorumlusundan bahsedilemez. Çünkü ilgili kanun bu verginin yükümlüsünü açık olarak bankalar, sigorta şirketleri ve bankerler olarak belirtmiştir.

BSMV’de yansıtma nedeniyle verginin gerçek taşıyıcısı banka, sigorta şirketleri, banker ve banker sayılanların hizmetlerinden yararlanan kişi ve kuruluşlar olmakla birlikte, verginin ödenmesi, şekle ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesi gibi hususlarda kanuni mükellef değişmemektedir. Bankalar genelde yapılan sözleşmelerde işleme ilişkin BSMV tutarını yazarak doğrudan müşteriden tahsil etmektedirler. Örneğin bir kredi kullandırımında BSMV tutarı oran olarak sözleşmeye yazılır ayrıca ayrıntılı olarak BSMV’nin yer aldığı taksit tablosuna müşterinin imzası alınarak sözleşmeye alonj yapılır. Böylece hukuki olarak BSMV tutarı müşteriye yüklenmiş olur.

2.3.1.Bankalar

Temel işlevi piyasada tasarruf sahiplerinden topladığı fonları fon talep edenlere kredi vermek suretiyle aktarmak olan bankaların hizmetlerini üç ana başlık altında özetleyebiliriz. Kredi verebilmek amacıyla piyasadan topladığı paralar mevduat işlemlerini ifade ederken, toplanan bu fonların şahıs ya da işletmelere belirli bir vade sonunda faiziyle birlikte geri ödenmesi şartıyla verilmesi kredi işlemlerini ifade etmektedir. Bunun haricindeki her türlü operasyonel işlemler, tahsilatlara aracılık, demeler, ek senet işlemleri, kambiyo işlemleri, acentelik, dergi, kitap basımı, sinema gösterimi gibi kültürel faaliyetler vb. bir çok işlemler ise diğer bankacılık faaliyetleri başlığı altında gösterilebilir (Ergülen, 1988:13).

Vergiye konu olan banka işlemleri, bankaların gelir getiren işlemleridir. Bu yüzden bankaların bedelsiz yaptıkları işlemler ile bankaların mevduat sahiplerine demiş oldukları faizlerden dolayı mevduat toplama işlemleri BSMV’nin konusuna girmemektedir (Ergülen, 1988:82).

Bankalar yaptıkları bu işlemler ile banka ve sigorta muameleleri vergisini doğuran olayı gerçekleştirerek verginin kanuni mükellefi olmaktadırlar. Banka ve sigorta muameleleri vergisinin ilk ve en önemli mükellefi bankalardır.

Bankalar, yapacakları işlemlere, niteliklerine, tabi oldukları kanunlara ve bir ülke içerisinde faaliyet gösterdikleri yerlere göre de sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır.

Yapacağı işlemler dikkate alınmak suretiyle yapılan bankalar sınıflandırılmasında, banknot ihracı ve diğer kamusal yetki ve görevlere sahip olanlar ile kamusal yetkileri kullanmayan bankalar ve ihtisas bankaları olmak üzere üçe ayrılmakta, kamusal yetkileri bulunmayan bankalar da mevduat kabul eden ve etmeyen bankalar ayrımına tabi tutulmaktadır (Tekinalp, 1992:16).

Bankalar açısından yapılan sınıflandırma temelde banka ve sigorta muameleleri vergisi açısından bir önem taşımamaktadır. Diğer bir ifadeyle banka hangi sınıflandırma içerisinde yer alırsa alsın ve faaliyet alanı ne olursa olsun, banka ve sigorta muameleleri vergisinin yasal mükellefi durumunda bulunmakta, bu nedenle Merkez Bankası, diğer kamu bankaları gibi özelliği olan bankaların tamamı da mükellef sıfatı ile vergi ödemektedirler (Kırman, 2001:215).

Bankalar müşterileri ile yapmış oldukları bankacılık işlemleri üzerinden hesaplanan BSMV'yi müşterilerine bir anlamda yansıtarak vergi yükünden kurtulmuş olurlar. Ancak bazı işlemlerde bu vergi yükü bankaların üzerine kalmaktadır. Bu işlemler menkul kıymet alım-satımı, repo işlemleri ile plasman (interbank) işlemlerinden oluşmaktadır. Banka ve sigorta muamele vergisi, işlem vergisi niteliğinde olduğundan bankaların işlem maliyetlerini yükseltici bir etki yaratmaktadır. Banka maliyetlerindeki artışlar ise kârlılık üzerinde azaltıcı bir unsur olmaktadır (Dortluoğlu, 2002:2).

5411 sayılı Bankalar Kanunu, Türkiye'de kurulmuş olan bankaların yurt dışında bulunan şubelerini kapsamamakta olup, bu doğrultuda bankaların yurt dışında bulunan şubelerinin yaptıkları işlemler, buldukları ülkelerin kanunlarına tabi olmaları nedeni ile banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi değildir (Seyhan, 2008:147).

Bankaların yurt dışı şubelerinin bu vergiden muaf olması bu verginin varlığı üzerine olan tartışmaların temelini oluşturmaktadır. Çünkü birçok banka bu vergiden muaf olması nedeniyle yurt dışı şubeleri üzerinden kredi kullandırımı yapmakta bu da Türkiye'de sektörün olduğundan küçük görünmesine sebep olmaktadır. Bu konu çalışmamızın 3. Bölümünde ayrıntılı olarak incelendiğinden bu bölümde üzerinde durulmamıştır.

2.3.2. Sigorta Kuruluşları

Banka ve sigorta muameleleri vergisinin bir başka yasal mükellefi de sigorta şirketleridir. Bilindiği üzere sigorta şirketleri, sözleşme yapan, prim tahsil eden ve bunun karşılığında da riski üstlenen birimlerdir (Uğur, 1999:228).

İnsanların karşılaşılabileceği para ile ifade edilebilen zararları gidermek için geliştirdiği sigorta belirli bir riskin birlikte karşılanması amacıyla meydana getirilen bir organizasyonu ifade etmektedir. Sigorta şirketleri sigorta ettirenle yaptığı mukavele ile sigorta ettirenin riskinin gerçekleşmesi halinde, meydana gelecek hasarı paylaşmayı üstlenmektedir (Pekiner, 1974:17).

Sigorta şirketleri mukavele konusu riskin gerçekleşmesi durumunda hasarı paylaşmak, diğer bir ifadeyle payına düşen hasarı ödemek zorunda olduğu için tahsil ettiği primleri gelir getirici alanlarda kullanmak zorunluluğundadır. Bu tür işlemler sigorta şirketlerinin yaptığı mukaveleyle dayalı olmayan ikinci tür işlemlerdir (Ergülen, 1988:24).

Kanununun 28. maddesinde sigorta şirketlerinin işlemleri vergiyi doğuran olayın unsurlarını oluşturmakta olup, 30. maddede sigorta şirketleri mükellef olarak belirtilmektedir.

2.3.3. Diğer Mükellefler

Kanuna göre BSMV’de mükellef olanların bankalar, sigorta şirketleri ve bankerler olduğunu daha önce söylemiştik. İlgili kanunlarımız birçok faaliyeti banker sınıflaması içerisine almış dolayısıyla bu kuruluşlara BSMV mükellefiyeti doğmuştur.

Bankerler sadece yapmış oldukları bankerlikle ilgili muamele ve hizmetleri dolayısıyla kendi lehlerine almış oldukları paralar üzerinden BSMV öderler. Örneğin; banka aktifine kayıtlı bir gayrimenkulünü sattığı zaman BSMV hesaplanacak; ancak bir banker bu işlemi yaparsa BSMV doğmayacaktır (Topçu, 1981:12).

2.3.3.1. Aracı Kurumlar

Menkul kıymetleri ve mali değerleri temsil eden her türlü iktisadi kıymetin alım satımına aracılık eden şirketler, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre aracı

kurumlar olarak tanımlanmıştır. Gider Vergileri Kanununun 28/2. maddesine göre de aracı kurumların faaliyetleri BSMV kapsamına alınmış bulunmaktadır. İlgili maddeye göre aracı kurumların bu aracılık faaliyeti karşılığında aldıkları komisyon ve benzeri ücretler BSMV'ye tabi tutulacaktır (Seyhan, 2008:152).

Aracı kurumlar, banka ve sigorta şirketlerinden farklı olarak sadece menkul kıymet alım satım faaliyeti nedeniyle BSMV mükellefi sayılmışlardır. Diğer faaliyetleri için BSMV mükellefiyeti söz konusu değildir. Öte yandan KDVK'nın 17/4-e maddesine göre BSMV kapsamında olan faaliyetler KDV'den istisna edilmiştir. Bu itibarla BSMV kapsamında olan işlemlerde KDV hesaplanması söz konusu olmazken, BSMV kapsamına girmeyen işler nedeniyle KDV hesaplanması gereği doğacaktır. Dolayısıyla aracı kurumların aktiflerine dahil varlıklarını elden çıkarmaları BSMV'ye tabi olmazken, genel hükümlere göre KDV'ye tabi tutulacaktır (Harmandar, 1992:33).

Aracı kurumların, acenteler aracılığı ile de işlem yapmaları mümkün olup, bu acentelerin görev ve sorumluluğu ise aracı kurumla müşteri ilişkilerini düzenlemekten ibarettir. Acentelerin SPK'ya göre aracılık yetkisi yoktur. Acenteler ilgili aracı kurumdan belli bir komisyon alarak faaliyet göstermektedir. Bu itibarla acentelerin faaliyetleri menkul kıymet alım satımına tavassut etmek mahiyetinde olmadığından, yapılan işlem karşılığında alınan komisyon da BSMV kapsamına girmemektedir (Harmandar, 1992: 27).

2.3.3.2. Döviz Büfeleri

32 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'un döviz de dahil olmak üzere Türk Lirası, kıymetli maden, taş ve eşyalarla ilgili işlemlere ilişkin esasları düzenleyen 2. Bölümünün 6. maddesinde, Merkez Bankası tarafından belirlenen konvertibl dövizler üzerinden Merkez Bankası, bankalar, yetkili müesseseler tarafından dövize ilişkin işlemlerin yapılabileceği belirtilmiştir.

Döviz alım satım işlemi esas itibariyle bir banka muamelesidir. Kambiyo satışı bankalar ve döviz alım satımına yetkili müesseseler yani döviz büfeleri tarafından yapılır. Kambiyo satışı ister bankalar tarafından yapılsın, isterse döviz alım satımına yetkili müesseseler (döviz büfeleri) tarafından yapılsın, binde bir oranında banka ve sigorta muameleleri vergisine (uygulamacılar tarafından yaygın olarak kullanılan adıyla

kambiyo gider vergisine) tabi olacaktır. Ancak döviz alım satımlarına ilişkin banka ve sigorta muameleleri vergisini diğerlerinden ayıran bir özellik vardır. Bu işlemlerde vergi lehe kalan para üzerinden değil, satış tutarı üzerinden hesaplanmaktadır (Seyhan, 2008:154).

Döviz büfeleri kambiyo satışlarını panolarında gösterdikleri kur üzerinden yapmaktadırlar. Bu kurlar ise BSMV hariç olarak belirlenmektedir. Çünkü kambiyo muamelelerinde verginin matrahının döviz satışlarının tutarı olduğu kanunun açık hükmüdür. Ayrıca döviz satışları tutarının satış sırasında uygulanan fiili kurun dikkate alınması suretiyle hesaplanması gerekmektedir. Bu itibarla yetkili müesseseler döviz satış kurlarını “BSMV hariç” olarak belirlemek zorundadırlar. Dolayısıyla döviz büfeleri döviz satış tutarlarına BSMV eklemelidirler. Aksi halde BSMV’nin gider olarak indirim konusu yapılması söz konusu olmayacaktır.

Müşteriden BSMV alınmaksızın yapılan satışların beyan edilip, satış tutarı üzerinden hesaplayarak ödeyecekleri vergiyi indirememeleri, söz konusu müesseseleri müşteriden alarak ödemeleri gereken vergiyi kasalarından ödemek zorunda bırakacaktır. Çünkü döviz büfeleri kambiyo muameleleri dolayısıyla müşteriden tahsil etmedikleri ancak tahakkuk ettirdikleri ve dolayısıyla kendi üzerlerinde kalan BSMV’nin gerçek anlamda yüklenicileri olmadıklarından gerçek yükleniciye GVK’nın 40/6’ncı madde hükmü ile tanınan “BSMV’nin gider yazılması” imkânından yararlanamayacaklardır (Yıldız ve Karagöz, 2001:60-61).

2.3.3.3. Faktoring Şirketleri

Factoring en genel anlamı ile mal ve hizmet satışlarından doğan vadeli alacakların temlik yolu ile bir faktoring kuruluşuna devredilmesi ve bu alacakların faktoring kuruluşu tarafından yönetilmesidir. Bu işlem bankalarca yapılabildiği gibi bu işlemi gerçekleştirmek amacıyla kurulmuş şirketler tarafından da yapılabilmektedir (www.alomaliye.com).

Müşterilerine kullandığı krediler nedeniyle banker konumunda olan faktoring şirketleri, BSMV’nin mükellefidirler. Faktoring şirketlerinin satıcı firma ile aralarında yaptıkları sözleşme gereğince, satıcının istediği anda kullanabileceği ön ödeme niteliğindeki kredi dolayısıyla alınan faiz veya iskonto bedeli ile, kredibilite araştırması,

üstlendiği risk, alacak hesaplarının tutulması ve tahsilatı gibi hizmetler karşılığı satıcının temlik etmiş olduğu alacaklar üzerinden alınan komisyon ücret ve benzerlerinin banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi tutulması gerekir. KDVK'nın 17/4-e maddesi uyarınca faktoring şirketinin yapmış olduğu işlemler KDV'den müstesnadır. Ancak, sabit kıymet veya demirbaş satışı banka muamelesi kapsamında olmadığından faktoring kuruluşlarının bu tür satışları üzerinden KDV hesaplamaları ve ödemeleri gerekmektedir (Bayraktar, 2001:103).

2.3.3.4. İkrizatçılık

İkrizatçılık faaliyetleri 1983 yılında çıkarılan KHK/90 ile açıklanmış ve 21.12.1994 tarih ve 22148 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İkrizatçılık Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik ile bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Daha sonra 19 Ağustos 2000 tarih ve 24145 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İkrizatçılık Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik bu konudaki son düzenleme olup, bu yönetmelik ile ödünç para verme işleri ile uğraşacak olan ikrazatçıların tabi olacağı ilke ve kurallar belirlenmiş ve meslek disiplin altına alınmıştır (Tuncer, 2000:1).

1983 yılında çıkarılan KHK'ye göre ikrazatçılık devamlı ve mutad meslek halinde, faiz veya her ne ad altında olursa olsun bir ivaz karşılığı veya ipotek almak suretiyle, ödünç para verme işleriyle uğraşan veya ödünç para verme işlerine aracılık eden ve kendilerine faaliyet izni verilen gerçek kişileri ifade etmektedir.

6802 sayılı Kanununun 28'nci maddesi uyarınca ikraz işleri ile uğraşanlar banker addedilerek BSMV'ye tabi tutulmuştur. Dolayısıyla bu tür faaliyetlerde bulunanların BSMV mükellefiyeti tesis ettirmeleri gerekir.

2.3.3.5. Yatırım Fonu ve Yatırım Ortaklıkları

Yatırım fonu, kanun hükümleri uyarınca halktan katılma belgeleri karşılığında toplanan paralarla, belge sahipleri hesabına, riskin dağıtılması ilkesi ve inançlı mülkiyet esaslarına göre, menkul kıymet portföyü işletmek amacıyla kurulan mal varlığıdır.

Menkul kıymet yatırım fonları banker sayıldıklarından BSMV'ye tabidir. Ancak menkul kıymet yatırım fonları yapmış olduğu işlemler sonucu lehlerine para kalmadığı

müddetçe BSMV mükellefi olarak değerlendirilmeyecek, dolayısıyla BSMV ödemeleri de söz konusu olmayacaktır (Seyhan, 2008:158).

Yatırım ortaklıkları, sermaye piyasası araçları ile ulusal ve uluslar arası borsalarda veya borsa dışı organize piyasalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenler portföyü işletmek üzere anonim ortaklık şeklinde ve kayıtlı sermaye esasına göre kurulan anonim ortaklıklar olarak SPK'nın 35. maddesinde tanımlanmıştır.

Yatırım ortaklıkları 6802 sayılı Kanununun 28. maddesinin 2. fıkrası uyarınca banker addedildiklerinden, bu muameleler sonucu lehlerine aldıkları paralar üzerinden BSMV ödemeleri gerekir. Söz konusu fon ve ortakların KDV Kanununun 17/4-e maddesinde öngörülen istisna kapsamına giren işlemlerinin yanı sıra, katma değer vergisine tabi başka teslim ve hizmetlerinin bulunmaması halinde, katma değer vergisi mükellefiyeti tesis edilmesine ve beyanname verilmesine gerek bulunmamaktadır (Bayraktar, 2001:104).

2.3.3.6. Finansman Şirketleri

1983 yılında çıkarılan 90 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında KHK'nin 3. Maddesinde finansman şirketleri devamlı ve mutad iştigal konusu olarak her türlü mal ve hizmet alımını kredilendirmek üzere ödünç para veren tüketici kredi şirketleri olarak tanımlanmıştır.

Finansman şirketleri tanımı itibariyle faaliyetinin tüketicilere kredi verilmesini içermesi ve bu doğrultuda bankacılık faaliyetinde bulunduğu göz önünde bulundurularak BSMV'nin mükellefi olarak değerlendirilmektedir. Finansman şirketlerinin banker olarak sayılmalarını gerektiren bankacılık faaliyetleri nedeniyle BSMV'nin mükellefi olduğu ortaya çıkmaktadır (Seyhan, 2008:159).

2.4. Matrah ve Oran

Vergi matrahı vergi konusunun ölçülebilir yada sayılabilir nitelikteki fiziksel miktarları olabileceği gibi fiyat yada bedel gibi ekonomik miktarları da olabilir (Öncel ve diğ., 2007:88).

BSMV’de genelde mükellefin beyanı üzerinden matrah saptama yönteminin benimsendiği görülmekte ve belirlenen matrah üzerinden ilgili işlem için açıklanan oranlar üzerinden ödeme yapılmaktadır (Kırman, 2001:183).

2.4.1. Matrah

Gider Vergileri Kanunu’nun 31. maddesinde BSMV’nin matrahı, 28. maddede yazılı paraların tutarı olarak açıklanmıştır. Bu maddeye göre banka ve sigorta şirketlerinin her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paraların tutarları (istisna sayılanlar hariç) BSMV matrahını oluşturmaktadır. Ayrıca kambiyo alım ve satım muamelelerinde kambiyo satışlarının tutarı, verginin matrahını oluşturur. Vergi matrahından gider ve vergi adı altında indirim yapılamaz. Bu kanunla alınan BSMV matraha dâhil edilmez (Ulu, 2009:139).

Kambiyo satışlarında BSMV matrahı satış sırasında uygulanan fiili kurun dikkate alınması suretiyle hesaplanacaktır. Bu çerçevede örneğin zorunlu döviz devirlerinde verginin matrahı merkez bankası tarafından belirlenen kur, müşterilere yapılan satışlarda satışı yapan bankanın döviz satış kuru dikkate alınmak suretiyle gerçekleşecektir.

Yasa koyucu kambiyo işlemleri dışındaki banka işlemlerinde verginin doğması için bir işlem yapılması ve bundan lehe bir para alınması şartlarını koyduğu halde, kambiyo işlemlerinde ikinci şartı aramamış, sadece kambiyo satışının yapılmasını verginin doğması için yeterli görmüştür. Vergi oranının kambiyo işlemlerinde farklı olarak saptanması bu nedene dayandırılmaktadır (Öncel ve diğ., 2007:424).

Vergiyi doğuran olayın unsurlarından birisi olan ve alınan tutarın lehe olması gerektiği yolundaki esas, verginin matrahını doğrudan etkileme özelliğine sahip bulunmaktadır. Bu konuda iki durumun ortaya çıkma ihtimali bulunmakta, bunlardan ilki yapılan işlem konusunu oluşturan şeyin bir maliyet bedelinin bulunması, ikincisi ise bir maliyet bedelinden söz edilememesidir. İlk ihtimalin söz konusu olduğu hallerde lehe kalan tutar, maliyet bedeli ile genellikle satış bedeli sonucunda arada işlemi yapan lehine kalan pozitif fark anlamını taşımakta, ikinci ihtimalin bulunduğu hallerde ise alınan

tutarın tamamı maliyet bedelinin bulunmamasına bağı olarak lehe alınmış olma özelliğini taşımaktadır (Kırman, 2001:184).

BSMV matrahından gider ve vergi adı altında bir indirim yapılmaması yolundaki düzenleme mükelleflerin faiz, komisyon, vergi ve benzeri adlarla aldıkları paraların tamamını matraha koymalarını ve dolayısıyla indirim konusu etmek suretiyle vergi dışı bırakmalarını önlemek amacını taşımaktadır. Bu düzenlemenin bankacılık uygulamasında vergiden bahsedilmeksizin tahsil edilen tutarlar ile vergi açıklamasını içeren tahsilatlar açısından farklı sonuçlar doğurması söz konusu olabilecektir.

Kırman (2001:188)'e göre BSMV' ye tabi bir faaliyet sonucu tahsil edilen tutarın tamamının lehe olduğu bir durumda tahsilata ilişkin belge üzerinde vergi dahil ifadesine yer verilmiş olması halinde bu tutarın tamamının lehe alınmış olarak kabul edilmemesi gerekecek, bu şekilde yapılan 100 liralık bir işlemde 95.24 lira lehe alınmış olduğundan 4.76 lira vergi tutarını ifade edecektir.

2.4.2. Oran

İlgili kanunun “Nispet” başlığını taşıyan 33. maddesinde belirtilen vergi oranı % 15' dir. Bunun anlamı kural olarak bu verginin konusuna giren bir işlemin yapılması suretiyle lehe alınan para tutarı yani matrah üzerinden % 15 oranının uygulanmasının esas olduğudur.

Ancak söz konusu yasanın 33. maddesinin son fıkrası hükmü gereği olarak Bakanlar Kurulu, vergi oranını bankalar arası mevduat muameleleri, bankalar ile Sermaye Piyasası Kanunu' na göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasası muameleleri ve diğer banka ve sigorta muameleleri için ayrı ayrı veya birlikte % 1'e, bankalar arası kambiyo muamelelerinde ise sifira kadar indirmeye ve belirlenen oranları aşmayacak şekilde yeniden tespit etmeye yetkilidir. Bu yetki çerçevesinde bakanlar kurulu verginin genel oranını % 5 olarak saptamış bulunmakta olup, bunun yanında birçok işlem için farklı oranlar belirlenmiştir.

Bakanlar Kurulu' na verilen bu yetki ile 98/11591 sayılı BKK ile 01.09.1998 tarihinden itibaren, Bankalar arası mevduat muameleleri sonucu lehe alınan paralar üzerinden % 1; Bankalar ile 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasası muameleleri sonucu lehe alınan paralar üzerinden % 1;

98/11795 sayılı BKK ile 01.10.1998 tarihinden itibaren, Devlet Tahvili ve Hazine Bonoları ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerin geri alım ve satım (repo-ters repo) işlemleri taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında lehe alınan paralar üzerinden % 1; 2008/13459 sayılı BKK ile 01.05.2008 tarihinden itibaren, kambiyo muamelelerinde satış tutarı üzerinden % 0 ve 98/11591 sayılı BKK ile 01.09.1998 tarihinden itibaren, diğer banka ve sigorta muamelelerinde lehe alınan paralar üzerinden % 5 nispetinde BSMV hesaplanmaktadır (Ulu, 2009:139-140).

Tablo 6: BSMV Oranları

Bankalar arası mevduat muameleleri sonucu lehe alınan paralar üzerinden	% 1
Bankalar ile 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasası muameleleri sonucu lehe alınan paralar üzerinden	% 1
Devlet Tahvili ve Hazine Bonoları ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerin geri alım ve satım (repo-ters repo) işlemleri taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında lehe alınan paralar üzerinden	% 1
Kambiyo muamelelerinde satış tutarı üzerinden Bankalar arası kambiyo satış muameleleri üzerinden	% 0
Diğer banka ve sigorta muamelelerinde lehe alınan paralar üzerinden	% 5

Kaynak: Ulu (2009:139-140) ve T.C. Ziraat Bankası A.Ş. (2009b:233)' den yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

6802 sayılı kanunun 33. maddesine dayanarak Bakanlar Kurulunca bankaların birbirleri arasında yaptıkları mevduat muameleleri sonucunda lehe aldıkları paraların vergi oranının %1 olduğu, diğer muamelelerde ise vergi oranının % 5 olduğu tespit edilmiştir. Ancak bankaların yurtdışında bulunan bankalara yatırdıkları mevduat karşılığında lehe

kalan paralar, bankalar arası mevduat olarak kabul edilmemekte ve % 5 oranında vergiye tabi tutulmaktadır. Çünkü 5411 sayılı Bankalar Kanununun 3. maddesinde, “Banka; bu kanuna göre banka adı altında Türkiye’de kurulan kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bankaların Türkiye’deki şubelerini ifade eder”, şeklinde tanımlanmıştır (Seyhan, 2008:162).

Vergi oranı ile ilgili olarak bahsedilmesi gereken bir husus da, vergi açısından geçerli olan oranın, vergiyi doğuran olayın meydana geldiği tarihte uygulanması, diğer bir ifade ile matraha uygulanacak oranın o anda yürürlüğünü sürdüren oran olması esas olup, özellikle harcamalar üzerinden yapılan vergilendirmelerde devamlılık gösteren bir ilişkide uygulanan oranın, yeni belirlemelere uyarlanması gerekmektedir. Bu esas çerçevesinde örneğin, ödeme planına bağlanan ve değiştirilmesi söz konusu olmayan tüketici kredilerinde, taksit ödemelerinin devamı sırasında banka ve sigorta muameleleri vergisi oranının değiştirilmesi halinde bunun yapılacak müteakip ödemelere yansıtılması, vergi artmışsa taksit tutarının artış kadar yükseltilmesi, düşürülmüşse buna göre azaltılması gerekmektedir (Kırman, 2001:284).

Örneğin 2007 yılında Türkiye’de uygulanmaya başlanan konut finansmanı mortgage sisteminde çıkarılan kanunla BSMV % 0 olarak uygulanmaya başlamış ve müşterilerin devam eden taksitlerinde BSMV tutarı kadar indirimde gidilmiştir.

2.5. Beyan ve Ödeme

İdeal bir vergi sisteminin yöntemi olarak niteleyebileceğimiz beyana dayanan tarh işleminde verginin mükellefi yada sorumlusunun verginin matrahı ile vergilendirme açısından gereken diğer bilgileri vergi dairesine beyan etmesi, diğer bir ifade ile beyanname olarak isimlendirilen yazılı bir bildirimde bulunması söz konusu olmaktadır. Beyan esasında vergi idaresinin denetleme hakkı saklı kalmak kaydıyla mükellef yada sorumlular vergi dairesinin bir rolü olmaksızın verginin matrahını kendileri belirlemekte ve bildirmektedir (Öncel ve diğ., 2007:97).

Mükellef yada sorumlu tarafından belirlenen matrahın vergi dairesine bildirilmesini müteakip, vergi dairesi kendine verilen bilgilere göre tarh işlemini yapar.

Banka ve sigorta muameleleri vergisi uygulamasında beyan esası geçerli olmakla birlikte, genelde beyan esasında yapılan tüm vergilendirmelerde olduğu gibi vergi idaresinin, yapılan beyanları kontrol yetkisi bulunmaktadır.

2.5.1. Beyan

BSMV, mükellefi olan bankaların beyanı üzerine, banka ve sigorta işlemlerinin yapıldığı yerdeki vergi dairesince tarh edilir. Gider Vergileri Kanununun 46. maddesinde beyannamenin ne şekilde düzenleneceği ve içeriği belirlenmiştir.

Kanunun 47. maddesine göre ay içinde vergiye tabi işlemlerin türü itibariyle gelirlere alınan paralar (matrah) üzerinden hesaplanan BSMV ertesi ayın 15. günü mesai bitimine kadar bağlı bulunulan vergi dairesine, hizmet vergisi beyannamesi ile bildirilerek tahakkuk yaptırılacaktır.

Herhangi bir ayda vergiye tabi işlemin olmaması halinde, boş beyanname düzenlenip yetkililerce imzalandıktan sonra süresinde vergi dairesine verilecektir (Seviğ, 2005b).

Maliye Bakanlığının yürütmekte olduğu otomasyon çalışmaları kapsamında mükelleflere bir süredir sağlanan kolaylıklardan biride, 01.10.2004 tarihinden itibaren uygulamakta olan vergi beyannamelerinin elektronik ortamda gönderilmesi uygulamasıdır. 29.06.2007 tarih ve 25666 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 373 Seri No’ lu VUK Genel Tebliği ile Elektronik beyanname uygulamasının yaygınlaştırılması amacıyla BSMV mükelleflerine, hiçbir hadle sınırlı olmaksızın Haziran 2007 dönemine ait olup, 15 Temmuz 2007 (5604 Sayılı Mali Tatil İhdas Edilmesi Hakkında Kanun gereğince 27 Temmuz 2007) tarihine kadar verilmesi gereken Hizmet Vergisi (Banka Muameleleri Vergisi/Sigorta Muameleleri Vergisi) Beyannameleri ile bu mükellefler tarafından izleyen dönemlerde verilecek söz konusu beyannameleri elektronik ortamda gönderme zorunluluğu getirilmiştir.

Buna göre, ay içinde vergiye tabi işlemlerin türü itibariyle gelirlere alınan paralar (matrah) üzerinden hesaplanan BSMV, şubelerce ertesi ayın 15. günü mesai bitimine kadar bağlı bulunulan vergi dairesine, elektronik ortamda (İnternet üzerinden) bildirilmesi gerekmektedir. Bağlı buldukları vergi daireleri tam otomasyona geçmemiş banka şubeleri ise beyannamelerini eski usül elden teslim etmeye devam ederler (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:234).

2.5.2. Ödeme

Gider Vergileri Kanununun 48. maddesine göre ise, beyanname üzerinden hesaplanan vergiler beyanname verme süresi içinde ödenecektir.

Buna göre; gelirlere alınan paralar (matrah) üzerinden hesaplanan BSMV ertesinin ayının 15. günü mesai bitimine kadar açıklanan beyanname verme süresi içerisinde vergi dairesine, ödenecektir. Bankalar açısından ödemeler şubelerin bağlı oldukları vergi dairesine yapılacaktır (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:235).

2.6. Belgelerde Gösterilmesi

Banka şubelerince ödenen vergilere ait makbuzlar talep edilmesi halinde ilgili kuruluşlara verilmek üzere şubelerce muhafaza edilir.

Bankalar tarafından vergiye tabi miktarlar ve bunun üzerinden hesaplanan BSMV, "Banka Muameleleri Vergisi Defteri"ne mahiyetleri itibarıyla kaydedilecektir (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:235).

2.7. İstisna ve Muafiyet

Vergi kanunlarına göre, vergi ödeme gücü bulunan kişilerin; bu güçlerine göre adaletli bir şekilde vergilendirilmesi esas kural olmakla birlikte, çeşitli nedenlerle bu kuralın dışına çıkılabilmektedir. Verginin fiskal yani mali fonksiyonları yanı sıra, ekstra fiskal, yani sosyal ve ekonomik fonksiyonlarının da bulunması dolayısıyla, vergi ödeme gücü bulunmasına rağmen bazı kişilerden ya da konulardan vergi alınmaması yoluna gidilmektedir. Ayrıca, mali nedenlerle, kültürel amaçlı ya da idari amaçlı olarak bu şekilde uygulamalara yer verilmesi de mümkün olabilmektedir. Buna bağlı olarak; vergi muafiyeti, vergi istisnası ya da indirimi uygulamaları söz konusu olabilmektedir (Seyhan, 2008:165).

Muafiyet ve istisnalar, birbirlerine benzerlik gösteren bir şekilde tanımlanabilir. Buna göre muafiyet; vergi kanunlarına göre vergilendirilmesi gereken kişi veya kişi gruplarının, aynı veya diğer vergi kanunlarıyla kısmen ya da tamamen vergi dışı tutulmasıdır. İstisna ise; vergi kanunlarına göre vergilendirilmesi gereken vergi konularının, aynı veya diğer vergi kanunlarıyla kısmen ya da tamamen vergi dışı tutulmasıdır. Yapılan tanımlamalardan anlaşılacağı üzere muafiyet, kişilere getirilen

vergilendirmeme kuralları, istisna ise vergilendirilen konulara ilişkin vergilendirmeme esaslarını içermektedir (Akdoğan, 2006:46).

BSMV’de finansal kiralama işlemlerinde var olan istisna sadece bankaları ve sigorta şirketlerini ilgilendirdiğinden bir anlamda muafiyet gibi değerlendirilebilecekken diğer konular tüm mükellefleri ilgilendirdiğinden istisna olarak kanunda yer almıştır (Kırman, 2001:306).

6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 29. maddesinde vergiden istisna olan işlemler sayılmıştır. Bu madde kapsamında ve T.C. Maliye Bakanlığı'ndan alınmış olan görüşler paralelinde bankalar için BSMV’ye tabi tutulmayacak işlemler aşağıda belirtilmiştir (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:231).

- Yurt içi veya yurt dışında bulunan banka şubelerinin Genel Müdürlük veya kendi aralarında yaptıkları muameleler dolayısıyla lehlerine tahakkuk eden paralar vergiden istisnadır (Örnek: istismar faizleri, efektif alımına yetkili şubelerin, efektif ana ve yardımcı toplama merkezlerine gönderdikleri efektifler dolayısıyla gelirler hesabına alıp mal ettikleri komisyonlar),
- Hususi kanunlarla her türlü vergiden istisna edilmiş olan esham ve tahvillerin, faiz, temettü ve ikramiyeleri,
- Bütçe kanunlarında yer alan hüküm gereği, sayılan menkul kıymetlerin vadeleri sonunda elde edilen faiz gelirleri ile yılsonu reeskontları nedeniyle gelir yazılanlar,
- Bankaların müşterileri nam ve hesabına başka şahıs ve müesseselere yaptırdıkları hizmetler mukabili olarak aldıkları ve aynen mezkûr şahıs veya müesseselere ödedikleri paralar,
- Ekspertiz, istihbarat, haberleşme, sigorta şirketine ait ücret, depo bekçi ücreti, depo ve ardiye kiralari adı altında müşterilerden tahsil edilen paraların, geçici hesaba alınıp haricen tutulan eksperlere, istihbarat veren kuruluşlara, PTT idaresine, sigorta şirketine, depo ve ardiye sahiplerine, haricen tutulan bekçilere ödenmesi halinde vergiye tabi tutulmaz. Ancak; Banka adına kiralanen depoda, müşterinin terhin ettiği malların saklanması karşılığında alınan ücret aynen mal

sahibine verilmiş olsa dahi, deponun Banka adına kiralanmış olması nedeniyle bu miktarın gelirlere alınıp vergiye tabi tutulması gerekmektedir,

- Bankaların, sermayelerinin tamamı kendilerine ait veya iştirakleri bulunan sınıâ işletmelerinden sağladıkları karlar,
- Bankaların, sermayelerine iştirak ettikleri banka, banker ve sigorta şirketlerinin bu kanuna göre banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi muamelelerden mütevellit karları,
- Kooperatifler aracılığı ile banka tarafından açılan konut kredileri dolayısıyla lehe alınan paralar,
- KVK'ya göre yapılan birleşme, devir, bölünme ve hisse değişimi işlemlerinden doğan kazançlar (KVK madde 8/12),
- KVK'nın 8. maddesinin birinci fıkrasının (12) numaralı bendi (Kurumların, en az iki tam yıl süreyle aktiflerinde yer alan iştirak hisseleri ile gayrimenkullerinin satışından doğan ve sermayeye eklenmesine karar verilen kazançları bankalara borçlu durumda olanlar ile bunların kefillerinin bu borçlara karşılık bankalara devrettikleri gayrimenkul ve iştirak hisseleri ile bankaların alacaklarına karşılık iktisap ettikleri gayrimenkul ile iştirak hisselerinin satışında iki tam yıl süreyle elde tutulma şartı aranmaz) kapsamındaki işlemler dolayısıyla lehe alınan paralar,
- İpotek finansmanı kuruluşlarının, konut finansmanı kuruluşlarının ve konut finansmanı fonlarının, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 38/A maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan konut finansmanı kapsamında yaptıkları tüm işlemler dolayısıyla lehe alınan paralar,
- 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ile Bölge ve Merkez Birlikleri'nin Kuruluş Kanunu'nun 19. maddesinde mevcut muafiyet hükmü gereğince, bizzat bu kuruluşlara kullandırılan tarımsal krediler için tahakkuk ettirilen faiz, ekspertiz kontrol masraf karşılıkları ile T.C. Merkez Bankası nezdindeki Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu'ndan talep edilen destekleme primleri,

- Tarımsal, tarıma dayalı sanayi ve tarımsal sanayi kredileri ile ihracat kredilerinde, Başbakanlık-Hazine Müsteşarlığı-Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü tarafından verilen teşvik belgesi veya vergi, resim ve harç istisnası belgesinde belirtilen istisnalar,
- Genel Müdürlükçe verilen talimat gereğince, yılsonunda evaluasyonu yapılan menkul kıymetlerin banka lehine doğan farkları,
- Efektif satışlarında, alış kuru ile satış kuru arasında banka lehine doğan farklar,
- Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki Kararlar ve bu kararlara istinaden çıkarılan tebliğler gereğince, T.C. Merkez Bankası'na yapılacak zorunlu döviz ve efektif devirleri,
- Arbitraj muameleleri ve bu muameleler sonucu lehe alınan paralar,

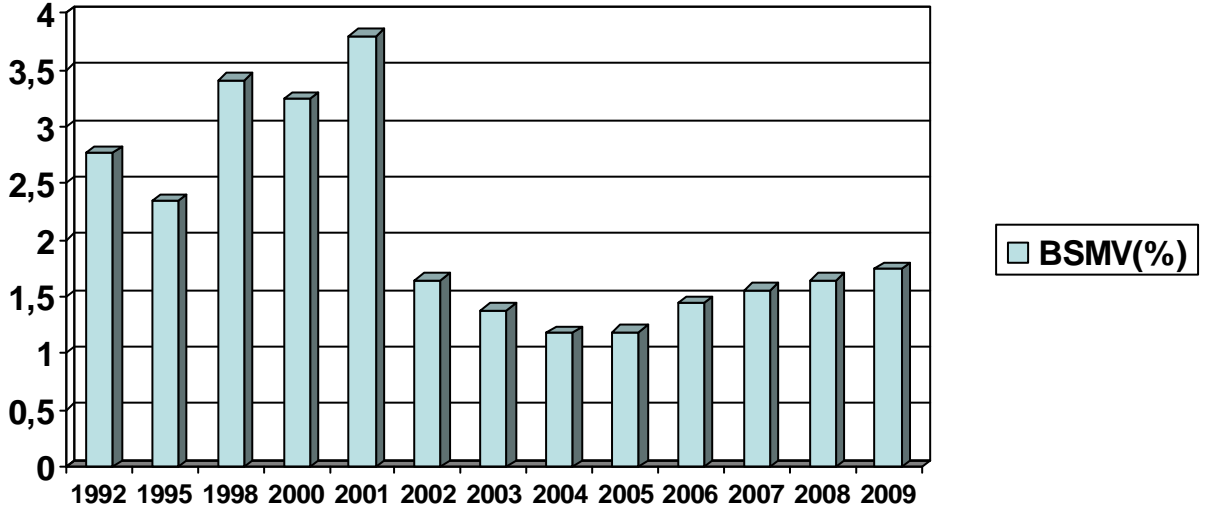
vergiden istisnadır.

2.8. Türkiye’de BSMV Tahsilatına İlişkin Genel Değerlendirme

BSMV tahsilatı Türkiye’nin toplam bütçe gelirleri içerisinde çok önemli bir paya sahip değildir. Her sene miktarsal olarak artış devam etmekle birlikte, toplam bütçe gelirleri içerisindeki payına baktığımızda 1990’lı yıllarda yüzde 4’lere kadar çıktığını ancak 2000’li yıllara gelindiğinde yüzde 1,2 ila 1,8 arasında gerçekleştiğini görmekteyiz.

T.C. Maliye Bakanlığı bu rakamları bütçe gelirleri içerisinde açıklamakta ve açıklanan veriler sektörel olarak ayırma tabii tutulmamaktadır. Dolayısıyla bu tahsilatların ağırlıklı mali sektörün hangi kısmından elde edildiği bilgisi edinilememektedir. Ancak çalışmamızın giriş kısmında da belirttiğimiz üzere Türkiye’de mali sektör içerisinde bankacılık sisteminin payının % 90’ larda olduğu düşünüldüğünde ortaya konan rakamların ağırlıklı bankacılık sektörünü ilgilendirdiği ortaya çıkmaktadır.

Grafik 1: Genel Bütçe Gelirleri İçerisinde BSMV'nin Payı



Kaynak: www.gelirler.gov.tr' den yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Türkiye'de kamunun BSMV tahsilatı, finans sektörünün gelişimine paralel olarak özellikle bankacılık sektörünün son yıllarda hızlı büyüme kaydetmesi nedeniyle yıllar itibariyle hızla artmaya devam etmektedir. 2001 yılında 1 milyar TL'yi aşan tahsilat, 2005 yılına gelindiğinde 1,77 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2009 yıl sonu itibariyle 233 milyar TL olan genel bütçe gelirleri içerisinde BSMV tahsilatı 4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu artışın sektördeki gelişim paralelinde miktarsal olarak artmaya devam edeceği öngörülmektedir.

Özellikle kriz dönemlerinde kamuda diğer vergi gelirlerindeki azalış nedeniyle oransal olarak BSMV payının arttığını görüyoruz. Grafikten de anlaşılacağı üzere 1990'lı yıllarda genel bütçe gelirleri içerisinde ortalama % 3 olarak gerçekleşen BSMV tahsilatı, 2001 yılında % 4'e yaklaşmış, 2005 yılına gelindiğinde 1,18' e kadar gerilemiş daha sonraki süreçte artışa geçerek 2009 yıl sonunda 1,77' ye ulaşmıştır.

Son yıllarda sıkça dillendirilmeye devam eden BSMV' nin AB uyum süreci de dikkate alınarak kaldırılması, oranlarının indirilmesi veyahut KDV ile entegrasyonunun sağlanarak KDV içerisine taşınması gibi önerilerde bu verginin tahsil edildiği sektörler üzerindeki etkisi kadar devletin böyle bir tahsilattan nasıl vazgeçeceği ayrı bir tartışma konusudur. Oransal olarak bakıldığında genel bütçe gelirlerindeki payı düşük gibi

görülse de yıllık 4 milyar TL' nin üzerinde bir gelirden merkezi otoritenin vazgeçip geçemeyeceği bu konunun ilk sorusunu oluşturmaktadır. Dönemin maliye bakanı Kemal UNAKITAN'ın 2009 yılı merkezi yönetim bütçe kanun tasarısı görüşmelerinde söylediği “BSMV’ de indirim söz konusu değildir. Bunu kaldırdığım zaman 4,5 milyar TL nereden bulacağım ben” şeklindeki demeci konuyu özetler niteliktedir.

2.9. Banka İşlemlerinde BSMV'nin Muhasebeleştirilmesi

BSMV'nin bankacılık işlemlerinde muhasebeleştirilmesi aşağıda örneklenmiştir (T.C. Ziraat Bankası A.Ş., 2009b:345).

- Bankaca karşılanması gereken banka ve sigorta muameleleri vergisi;

_____ / _____

83000 BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ hesabına BORÇ,

380005 Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi hesabına ALACAK,

_____ / _____

- Kredi veya bankacılık hizmetleri dolayısıyla ilgililerinden tahsil edilen banka ve sigorta muameleleri vergisi;

_____ / _____

010 KASA veya Kredi hesabına BORÇ,

380005 Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi hesabına ALACAK,

_____ / _____

- Kambiyo işlemlerine ilişkin kambiyo satış tutarı üzerinden hesaplanan banka ve sigorta muameleleri vergisi;

010 KASA veya İlgili hesabına BORÇ,

380006 Kambiyo Muameleleri Vergisi hesabına ALACAK,

BÖLÜM 3: AB UYUM SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİNİN DURUMU VE BANKACILIK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Türkiye’de fon akımlarının önemli bir bölümü bankalar üzerinden yapılmaktadır. Banka dışı mali kurumlarda önemli gelişmeler olmakla birlikte bu kuruluşların önemli bir bölümü banka iştirakleridir ve fon akımlarının yaklaşık dörtte üçü bankalar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle Türkiye’de bankacılık sektörü ve finans sektörü kelimeleri benzer anlamlara sahiptir dersek yanılmamış oluruz (Pınar, 2003:1).

3.1. AB’de Bankacılık Sektörünün Vergilendirilmesi

AB serbest piyasa rekabet kurallarına sahip tek pazarı kurmak amacıyla kurulmuş bir birliktir. Bu nedenle haksız rekabeti engelleyecek ve malların, kişilerin, sermayenin, paranın serbest dolaşımını sağlayacak politikalar geliştirmiştir. Her üye ülkenin uygulamakta olduğu farklı vergi politikaları ise serbest piyasayı etkilediği gibi haksız rekabete yol açmaktadır. Dolayısıyla AB her ne kadar vergilemenin ulusların egemenlik yetkileri altına girdiğini kabul etmişse de vergilendirme ile tek pazarın kurulması doğrultusunda ilgilenmek zorunda kalmıştır (Özdemir, 2008:1).

Vergi politikası Avrupa bütünleşmesinde ikincil bir politika olarak oluşturulmuştur. Nitekim Roma Anlaşması, vergi ile ilgili hükümleri Avrupa Birliği’nin temel hükümleri arasına almamış, “Topluluğun Temelleri” başlığında değil, “Topluluğun Politikası” başlığını taşıyan üçüncü kısımda yer vermiştir. Yani Birliğin vergi politikası rekabet kurallarından sonra, mevzuatın yakınlaştırılmasından önce ele alınmıştır (Özdemir, 2008:37).

1 Ocak 1958’de yürürlüğe giren Roma Antlaşması’nın resmi başlığı Avrupa Topluluklarını Kuran Anlaşma’dır. Bu anlaşma çeşitli tarihlerde yine üye ülkelerin katılımıyla ve yapılan anlaşmalarla bazı değişikliklere uğramıştır. Bunlar 1 Temmuz 1987’de yürürlüğe giren Tek Senet, 1 Kasım 1993’te yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması, 1 Mayıs 1999’da yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması ve 26 şubat 2001’de imzalanan Nice Anlaşması’dır (Bilici, 2007:56).

AB’de vergi politikasının amacı, üye devletlerarasındaki vergi ile ilgili sorunları çözüme kavuşturmaktır. Ortaya çıkan büyük sorunlar; çifte vergilendirme, vergide haksız rekabete gitme veya vergi cennetlerinin varlığı ile ulusal ayrımcılığa dayalı vergicilik anlayışıdır.

AB’yi kuran Roma Anlaşması’nın vergi ile ilgili düzenlemelerin yer aldığı 95, 96, 97 ve 98. maddeleri aşağıdaki gibidir.

- “Hiçbir üye devlet, diğer üye devletlerin ürünlerine, kendi benzer ürünlerine doğrudan veya dolaylı olarak uygulandığından daha yüksek herhangi bir iç vergiyi doğrudan ve dolaylı olarak koyamaz. Ayrıca hiçbir üye devlet diğer üye devletlerin ürünlerine diğer ürünlere dolaylı koruma sağlayacak şekilde herhangi bir iç vergi uygulayamaz” (md.95).
- “Bir başka ülkeye ihraç edilen ürünlere içerde doğrudan ya da dolaylı olarak tabi oldukları vergilerden daha fazla vergi iadesi uygulanamaz” (md.96).
- Muamele vergileri, özel tüketim vergileri ve diğer dolaylı vergiler dışında kalan yükümlülükler konusunda, diğer üye devletlere yapılan ihracatlarda vergi iadesi veya indirim uygulaması ve diğer ülkelerden yapılan ithalatta telafi edici vergi uygulaması ancak Komisyon’un teklifi üzerine Konsey’in nitelikli çoğunlukla alacağı karar ve sınırlı bir süre için söz konusu olabilir” (md.97).
- “Konsey komisyonun önerisi ve Avrupa Parlamentosu’nun görüşü üzerine muamele vergileri Özel tüketim vergileri ve diğer dolaylı vergilere ilişkin mevzuatın uyumlaştırılmasını 14. maddede öngörülen sürede iç pazarın kurulmasını ve işleyişini sağlaması için gerekli olduğu ölçüde oybirliği ile kararlaştırır” (md.98).

Ortak pazarın kurulması ve işleme amacı ile vergi ile ilgili mevzuatların uyumlaştırılmasını öngören hüküm Anlaşma’nın 98. maddesidir. Bu madde AB’de bankacılık sektörünün vergilendirilmesinin de yasal dayanağını oluşturmaktadır. Birlik genelinde sektörün benzer şekilde vergilendirilmesi amaçlanmaktadır.

AB’de finans sektörünün vergilendirilmesinde temel tartışma finansal hizmetlerin KDV ile vergilendirilmesinin zorluğu üzerine olmuş, çeşitli uzmanlar, basit modeller

uygulayarak KDV'nin nasıl finansal işlemleri ele alacağını saptamaya çalışmışlardır. Maalesef ulaştıkları sonuçlar ihtilafa yol açmıştır. Bu nedenle başta AB ülkeleri olmak üzere birçok ülkede finansal hizmetler KDV'den muaf tutulmuştur (Auerbach ve Gordon, 2002:411).

Genellikle, muafiyet alanı gelişmiş ülkelerde gelişmekte olan ülkelere daha dardır. Tüm finansal hizmetler içerisindeki sadece hizmet komisyonları vergilendirilse bile, finans sektörünün önemli bir bölümüne sahip özellikle bankacılık sektörünün borç verme ve mevduat toplamadan oluşan aracılık faaliyeti muaf kalacaktır. Bu da milli gelirleri içerisinde özellikle gelişmiş ülkelerde önemli bir paya sahip olan finans sektörünün, tanınan muafiyetler ile önemli ekonomik sapmalara neden olacağı ve gelecek yıllarda muafiyet yaklaşımından sapmalar olacağı öngörülmektedir (Zee, 2004:3).

AB'de bankacılık hizmetlerinin vergilendirilmesinin temelini KDV hakkında çıkarılan 1977 tarihli AET 6. Konsey Direktifi oluşturmaktadır.

6. KDV Direktifi, üye ülkelere vergi mükelleflerini bankacılık işlemlerinin vergilendirilmesinden muaf tutulmaktansa KDV altında vergilendirilebilmesi hususunda seçim hakkı vermiştir. Bu da üye ülkelere hangi finansal işlemlerin sürekli muaf tutulacağı ve mükelleflerin isteğine bağlı olarak hangi işlemlerin muaf olacağı veya vergilendirileceğini karar vermelerini sağlamaktadır. Almanya, Fransa ve Belçika vergi mükelleflerine bu seçenekleri sunmuştur (Huizinga, 2002:497).

Avrupa Birliği ülkelerinde KDV uyumlaşmasını öngören 6. Direktifin 13. maddesine göre KDV'den istisna olan bankacılık işlemleri şunlardır (Vural, 1999:6):

- Mevduat hesabı açılması, ödeme ve tahsilâtların yapılması, kredi açılması gibi bankacılık hizmetleri,
- Kredi kartı hizmetleri,
- Menkul kıymet alım satım hizmetleri,
- Yukarıdaki hizmetlerle ilgili acentelik ve aracılık hizmetleri.

6. direktifin 13. Maddesi uyarınca istisna kapsamında bulunan bankacılık işlemlerinin istisna konusu edilip, edilmemesi hususu direktifin 28. Maddesi ile tanınan yetki uyarınca, ülke içi istisnaları kapsar biçimde üye ülkelerin kararına bırakılmaktadır. Bu doğrultuda belirtilen işlemlerin katma değer vergisi konusu edilmesi mümkündür. Bu işlemlerin istisna kapsamına alınması, bankacılık işlemlerindeki katma değer hesaplanmasındaki zorluktan kaynaklanmaktadır. Gerek sigorta ve reasürans gerek bankacılık ve finansal hizmetler bakımından öngörülen katma değer vergisi istisnalarında temelinde bu işlemler anlamında kişi ve kuruluşlarla ilgilenilmemekte, işlemin niteliğinden hareketle istisna uygulamasına yönelinmekte, işlemin niteliği aranan özellikleri içerdiği sürece kimin yaptığı sorgulanmadan istisna konusu edilmektedir (Kırman, 2001:38).

Bugün gelinen noktada AB ülkeleri ve diğer birçok ülkede özellikle bankacılık faaliyetlerinin gelişmesi açısından büyük önem taşıyan maliyet unsuru dikkate alınarak, bu işlemler KDV'den istisna edilmiştir. Bu istisna yukarıda da bahsedildiği gibi tam anlamıyla bir vergilendirilmeme anlamına gelmemekle birlikte ülkelerin çoğu bankacılık işlemlerinden vergi almamayı tercih etmektedirler (Seyhan, 2008:100).

3.2. Türkiye’de Bankacılık Sisteminin Vergisel Anlamda AB mevzuatına Uyumlaştırılma Çabaları

Türkiye’de AB uyum sürecinde yapılan uyumlaştırma çalışmalarının bir ayağı da bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasıdır. Bankacılık sektöründe özellikle idari kapasitenin güçlendirilmesi, gözetim mekanizmalarının kurulması yönünde yapılan çalışmalar son dönemde sektör üzerindeki vergisel yüklerin azaltılması çalışmalarıyla desteklenmektedir.

Bankacılık hizmetlerini KDV ile vergilendiren AB ülkeleri uyumlaştırma çalışmasıyla banka, sigorta ve reasürans şirketlerinin işlemlerinin neredeyse tamamını KDV’den istisna ederlerken (Bilici, 2007:220), Türkiye’de banka ve sigorta işlemleri KDV uygulaması dışında tutulmakla birlikte ayrı bir vergi türü olan BSMV ile vergilendirilmiştir.

3.2.1. Bankacılık Sektöründe Vergisel Uyumlaştırmanın Nedenleri

Avrupa Birliği'nde 1990 yılı Temmuz ayından itibaren, bankacılık hizmetlerinin serbest dolaşımı sağlanmış ve üye ülkelerin bankacılık alanında çalışan işletmeleri, artık bir engelle karsılaşımadan, eşit şartlar altında diğer üye ülkelerde faaliyette bulunabilir duruma gelmiştir.

Bu gelişme, banka ve sigorta hizmetleri üzerinden alınan vergilerin uyumlaştırılmasını çok önemli hale getirmiştir. Gerçekten, banka ve sigorta hizmetleri üzerinden alınan vergilerin uyumlaştırılmaması durumunda, söz konusu hizmetler üzerinden vergi almayan veya düşük oranda vergi alan ülkelerin rekabet üstünlüğü elde etme imkanı doğabilecek, bu konularda adı geçen ülkeler lehine bir ticaret sapması ortaya çıkabilecektir (Özdemir, 2008:155). Bu nedenle birçok ülke aleyhine bir durum oluşturmaması için bankacılık işlemlerini vergi dışında tutmakta ya da çok düşük oranda vergilemektedir.

Finansal işlemler üzerinden alınan vergilerin finansal işlem maliyetlerini yükseltmesi, ülke ekonomileri içerisinde mali kurumların özellikle bankaların ve dolayısıyla reel sektörün faaliyet hacminin büyümesini engellemektedir. Kayıt dışılığın yüksek olduğu gelişmekte olan ülkelerde bankalar, ülke gelir idareleri açısından önemli bir gelir kaynağı olarak görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde finans sektörü ile reel sektör arasında bulunan ve direkt olarak birbirlerini bağlayan mecburi iş ilişkisinde, reel sektörün faaliyet hacmini arttırmasında finans sektöründen kullandığı kaynağın düşük maliyetli olması öne çıkmaktadır. Bu noktada finans sektörünün maliyetlerini düşürmede finansal işlemlerinin vergilerini düşürmek başta gelmektedir (Seyhan, 2008:175).

Bankalar üzerinde doğrudan bir yük oluşturmayan, ancak vergi şeklinde tahsil edilen başta BSMV olmak üzere Fon ve Harçlar, Özel İşlem Vergisi, Eğitime Katkı Payı ve Damga Vergisi gibi mali yüklerin azaltılması, bankaların işlem hacimlerini artırarak karlılıklarını olumlu yönde etkileyecektir (Yayla ve Yaman, 2002: 10).

BSMV gibi gayri safi gelirler üzerinden alınan vergiler, özellikle enflasyonist ortamlarda tartışmalı bir taban üzerinden alınmaktadır. Bu tür vergiler enflasyona duyarlıdır ve aracılık faaliyetlerini olumsuz etkileyebilirler. Bu vergilerin önemli bir

kısmı banka müşterileri üzerinde kaldığından banka aracılığına olan talebi olumsuz etkilemesi beklenirken, bankanın asli işlevi olan finansal aracılık faaliyet hacminin olumsuz etkilenmesinden dolayı banka karlılığı da olumsuz etkilenecektir (Pınar, 2003:5).

Sektör üzerinde yeralan bu yüklerin bir kısmı müşterilere yansıtılmakta, diğer bir kısmı ise doğrudan bankanın üzerinde kalmaktadır. Bununla beraber müşteriye yansıtılan yükler de bankacılık işlemleri açısından bir maliyettir. Bankacılık işlemleri üzerindeki yüklerin azaltılmasıyla beraber bankacılık işlem ve kredi maliyetleri azalacak, piyasalar derinlik kazanacak ve bu da ekonomik canlanmaya katkı sağlayacaktır (Gediz, 2002:2).

Finans sektörünün vergilendirilmesinde yaratacağı muhtemel bozucu etkiler nedeniyle, mali sektörün vergilendirilmesinde çok dikkatli olunması gerekmektedir.

Honahan (2002:15) mali sistemin vergilendirilmesinde etkinliği ve istikrarı sağlamak için dikkat edilmesi gereken ve evrensel kabul görmüş temel hususları şu şekilde sıralamıştır.

- Üretim üzerindeki bozucu etkileri göz önüne alınarak, işlemler üzerindeki vergiler azaltılmalı veya tamamen kaldırılmalıdır.
- Hükümetler vergi gelirlerini artırmak için bir defaya mahsus ya da sıkça vergilendirme gibi usullere başvurmamalıdır. Bu tür vergilendirmelerden genelde istenen gelir sağlanamamakta, aracılık hizmetleri olumsuz etkilenmekte ve siyasi otorite açısından kredibilite kaybı söz konusu olmaktadır.
- Küreselleşme sürecinin etkileri de göz önünde bulundurularak, vergilendirilecek işlem yada varlıkların vergisiz ya da daha düşük vergili yakın ikame olanaklarının olmamasına dikkat edilmelidir.
- Vergi gelirlerinin enflasyondan fazla etkilenmeyecek kaynaklardan seçilmesine çalışılmalıdır.

Daha güçlü bankacılık yapısına sahip olmak isteyen Türkiye’de sektörün gelişmesi ve karlılığının artırılmasının birinci yolu yukarıdaki evrensel değerler dikkate alınarak bankacılık üzerindeki vergi ve benzeri yüklerin azaltılmasıdır. Finansal aracılık faaliyetlerinin yüksek maliyetlerle sürdürülebildiği bir ekonomide bankaların ve

dolayısıyla reel sektörün faaliyet hacmi beklenen büyümeyi gösteremeyecektir (Pınar, 2003:3).

Bankacılık işlemleri üzerindeki vergi ve benzeri yüklerin azalması ile Türkiye, küresel sermayenin yeni limanlarından birisi olabilecek konuma gelebilirken, reel sektör ise üzerine yansıyan vergi yükünün azalması nedeniyle daha düşük maliyetle kaynak kullanacaktır. Ayrıca düşen maliyetler ve artan işlem hacmi sayesinde sektörün kalıcı ve sağlam bir yapıya kavuşması kaçınılmazdır.

3.2.2.Vergisel Uyumlaştırma Çalışmalarının Gelişimi

1959 yılında Yunanistan'ın ardından o zamanki adıyla AET için ilk başvurusunu yapan Türkiye (Bilici, 2007:55) bugüne kadar üye olmayı başaramamış olsa da vergisel anlamda AB ile uyum anlamında bir çok düzenleme yapmıştır. Özellikle KDV ve ÖTV alanında çeşitli düzenlemeler yapılmış ve vergi sistemi AB uygulamaları ile uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır.

Finans sektörünün gelişimi ve serbest bir sermaye piyasasının oluşumunda 1980'lerden itibaren bir dizi reform yapan Türkiye, yasal ve kurumsal olarak yapılan çalışmalar neticesinde mali sistemini önemli yapısal değişikliklere uğratmıştır. Mali liberalleşme politikalarının da etkisiyle sektör yasal değişimi, teknolojik gelişimi ve hizmet çeşitliliğini bir arada yaşamıştır (Pınar, 2003:1).

1985 yılında KDV uygulamasına geçen Türkiye, bankacılık işlemlerini ise KDV içerisine almamış gider vergileri içerisinde yer alan BSMV ile vergilendirmeye devam etmiştir.

Türkiye de bankacılık alanındaki yasal ve kurumsal düzenlemelerin değişen koşullara ve uluslararası standartlardaki gelişmelere uyumu konusunda Haziran 1999'da yürürlüğe giren 4389 sayılı Bankalar Kanunu önemli bir dönüm noktasını ifade etmektedir (Gediz, 2002:1). Ekonomide sağlam ve kalıcı bir büyüme ortamı oluşmak ve enflasyonu düşürmek amacıyla uygulamaya konulan ekonomik programda ilgili kanunla bankacılık sisteminin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi hedeflenmiş ve Türkiye'de birçok yeni banka kurulmasına izin verilmiştir.

2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye'de bankacılık sektörü üzerindeki vergisel yükler üzerine çalışmaların yeni yeni başladığı görülmektedir. AB sürecinin de hızlanması sonrasında sağlıklı ve sürdürülebilir bir büyüme için reel sektörün ihtiyaç duyduğu sermayenin önemli oranda bankacılık kesimi tarafından sağlanacağı gerçeğiyle hareket edilmiştir. Bu nedenle Türkiye'de birinci öncelik bankacılık sektörü üzerindeki yükleri uluslararası seviyelere çekmek suretiyle, kıt kaynak olan sermayeye ulaşımı kolaylaştırmak ve ucuzlatmak olarak belirlenmiştir (TÜSİAD, 2003:3).

Avrupa Konseyi'nin, Birliğin rekabet gücünün artırılması amacıyla belirlediği Lizbon Stratejisi, her sene üye ülkelerinden gelen görüşlere paralel olarak güncellenmektedir. Lizbon Stratejisinde mali piyasaların etkinliği ve entegrasyonu ayrı bir bölüm olarak ele alınmış ve mali hizmetlerde AB'yi oluşturan iç piyasalarda bütünleşmenin hızlandırılması birinci öncelik olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda, Lizbon Stratejisinin 2003 yılı ilerleme raporunda, sermayeye ulaşımın kolaylaştırılması konusunun ayrı bir başlık olarak ele alınması öngörülmüştür. Bu doğrultuda, Türkiye'de mali sektörde belirgin bir payı olan bankacılık kesiminin AB ile entegrasyonunun sağlanması amacıyla, tabii oldukları vergisel ve işlemsel yüklerin AB normlarına uyumlaştırılması önemli görülmüştür. Ayrıca AB'ye uyum sürecinde hizmetlerin serbest dolaşımı başlığında da ele alınan bankacılık sektörünün, AB bankacılık sektörü karşısında rekabet gücünü koruyabilmesi için de, maruz kaldığı yüklerin AB normlarına çekilmesi gereksinimi bir kez daha öne çıkmıştır (TÜSİAD, 2003:4).

IMF ile 2005 yılı Nisan ayında imzalanan yeni "stand-by" anlaşmasında finansal aracılık hizmetleri üzerindeki vergilerin kademeli olarak azaltılacağı taahhüdünde bulunulmuştur. Bu bağlamda; finansal kiralama işlemleri hariç olmak üzere yapılan bütün işlemlerde nakden veya hesaben lehe alınan paralar üzerinden %5 oranında tahsil edilmekte olan BSMV'nin 2006 yılından itibaren koşullar elverdiğince azaltılması ya da kaldırılmasının planlandığı ilgili kurumlarca ifade edilmiştir (Kaya ve Doğan, 2005:5).

Türkiye'de finans sektöründe yukarıda sözü edilen gelişmelere rağmen, kaynakların üretim faaliyetlerini destekleme ve uzun vadeli yatırımlara dönüştürme açısından büyük bir başarı elde edildiğini söylemek zor görünmektedir. Bankaların finansal aracılık faaliyetlerini ve dolayısıyla etkinliğini olumsuz yönde etkileyen nedenlerin bir kısmı makroekonomik istikrarsızlıklar ve yanlış kamu politikalarından kaynaklanırken, bir

kısmı da bankacılık sektöründeki yapısal bozukluklar, düzenleme ve denetimin yetersizliğinden kaynaklanmıştır (Işık ve Hassan, 2002).

3.3. Türkiye’de Bankacılık Hizmetlerinin KDV’den İstisna Edilerek BSMV’ nin İçerisinde Değerlendirilmesinin Nedenleri

Muamele vergilerinin tarihsel gelişiminde en sonuncusu ve muhtemelen nihai aşaması olan KDV, mal ve hizmetlerin üretiminden tüketimine kadar geçirilen aşamalarda yaratılan katma değer vergilendirilmesini esas almaktadır (Ergülen, 1988:122).

KDV’ye tabi hizmetlerin çok geniş anlamda tanımının yapılması nedeniyle bankaların işlemleri de verginin konusuna giren maddelere bakılarak bu vergiye tabidir denilebilir. Ancak KDV uygulayan birçok ülkede bankacılık işlemleri KDV’den istisna edilmiştir. Daha önceki konularda da bahsedildiği üzere bu istisna kısmi bir istisna olup ülkeler kendi içlerinde bankacılık işlemlerini vergilendirmede özgürdür. Ancak AB ülkelerinin hemen hepsi bankacılık işlemlerinden KDV ya da başka bir ad altında bir vergi almamaktadır (Özdemir, 2008:156).

Finansal işlemlerin vergilenmesinin KDV’den muaf tutulması gerektiğini anlatan çeşitli görüşler vardır. Bu görüşlerden biri durumu iki yaklaşımla açıklamaktadır. Birincisi; sadece nihai tüketim malları KDV ile vergilendirilmelidir. Ara mallar KDV’nin konusu olamaz ve bunları vergilendirmek üretimi saptırır. Finansal hizmetlerde bir ara maldır ve vergiden muaf tutulmalıdır. İkinci yaklaşım, tüm tüketim mallarının fiyatları KDV altında aynı oranda artar. Bu doğrultuda finansal hizmetlerin maliyeti de bu sektör doğrudan vergilendirilmezse aynı oranda artar. Sonuç olarak finansal işlemler doğrudan vergilendirilmemelidir (Seyhan, 2008:67).

Diğer bir görüşte, iki farklı sebeple finansal hizmetlerin KDV’den muaf tutulmasının doğruluğu ileri sürülmektedir. Birincisi; finansal hizmetlerin tüketiminin ilk yerde vergilendirilmemesi, ikincisi; aidiyet ve ölçme problemlerinin vergilendirmeyi engellemesidir (Gendron, 2006:5).

Türkiye’de KDV’ye geçilirken BSMV’nin KDV kapsamına alınmamış olmasının temel nedeni, bankacılık kesiminin vergilendirilmesinde KDV’nin uygun bir araç olmamasıdır (Saraçoğlu, 2006:3).

Uluatam ve Methibay, (2001:412) ise uygunsuzluğun temel gerekçesi olarak bu kesimde katma değerın ortaya konulmasının güçlüğünü ve özellikle vergi indirimi yöntemine dayalı KDV uygulamasında güçlük yaratacak olmasını göstermişlerdir.

Bu işlemlerin KDV'ye tabi tutulması, iktisadi ve mali eşitliğin bozulmaması bakımından sermaye piyasası işlemlerinin de KDV ile vergilendirilmesini gerektirecek; bu durum ise borçlanma işlemlerinin sermaye piyasası dışına kaymasına ve çifte vergilemeye neden olabilecektir (Ergülen, 1988:139).

Ayrıca bankacılık işlemlerinin KDV kapsamına alınması, para politikası uygulamasının yeterli hız ve incelikte olmasına da engel oluşturabilecektir (Uluatam ve Methibay, 2001:412).

Bu saydığımız nedenlerden dolayı Türk KDVK'da, banka ve sigorta işlemleri KDV uygulaması dışında bırakılmıştır. Bu KDV dışında bırakma (istisna uygulaması) 6. direktifte olduğu gibi seçimli bir uygulama olmayıp, kesin bir düzenlemedir. KDV dışında bırakılan bankacılık ve sigortacılık hizmetleri, bir başka kanun (Gider Vergileri Kanunu) ile düzenlenen BSMV'nin konusu içine alınmıştır (Özdemir, 2008:156).

Bu konuda tartışılması gereken önemli bir husus BSMV'nin bankacılık işlemlerinin vergilendirilmesinde KDV'ye göre daha avantajlı olup olmadığıdır. KDV'nin bir çok olumsuzluğu sayılmakla birlikte bu konudaki temel eleştirilerin KDV'nin ürünün fiyatına yansımaları ve bu durumda bankacılık hizmetlerinin fiyatlarının KDV oranı kadar artmasından kaynaklandığını görüyoruz. BSMV uygulamasına geçilirken yasa koyucu bu verginin yükümlüsü olarak bankaları belirtmiş ve böylece BSMV'nin hizmet fiyatlarına doğrudan etki etmesini engellemeye çalışmıştır. Ancak uygulamada görüyoruz ki bankalar ödedikleri BSMV tutarını doğrudan müşterilerden tahsil etmekte yani ürün fiyatı BSMV tutarı kadar artmaktadır. Dolayısıyla KDV yerine BSMV'nin tercih edilmesindeki en temel gerekçe dayanaksız kalmış durumdadır.

3.4. BSMV' nin Bankacılık Üzerindeki Etkileri Üzerine Yaklaşımlar

Mali sistemin özellikle de bankacılık sektörünün vergilendirilmesi konusunda tüm dünyada kabul görmüş bir uygulama bulunmamaktadır. Ancak her ülke kendi içinde bulunduğu şartları küresel dünya şartlarıyla da değerlendirerek bir vergileme sistemi oluşturmaktadır. BSMV'nin bankacılık üzerindeki etkilerinin ne şekilde olduğunun

değerlendirilmesi Türkiye’de bu verginin bundan sonraki durumunun daha sağlam zeminde tartışılmasına yardımcı olacaktır.

3.4.1. Dışlama ve Yabancılaştırma Etkisi

Temel olarak, fon arz edenlerle fon talep edenler arasında köprü görevi gören bankalar, bu görevlerini yaparlarken karşılaştıkları ağır kamusal yükler nedeniyle işlevlerini gereğince yerine getirememektedir. Bu durum karşısında, fon talep edenler yurtiçi bankacılık sektörü yerine yurt dışından doğrudan borçlanma yolunu tercih etmekte (dışlama etkisi), bankalar ise faaliyetlerinin önemli bir bölümünü yurt dışına kaydırmaktadır (yabancılaştırma etkisi) (Çiçek, 2006:149).

Aracılık maliyetlerinin yüksekliği gerek fon arz edenlerin gerekse fon talep edenlerin alternatif arayışlara yönelmesine sebebiyet vermektedir. Bu konuda en önemli alternatif ise yurtdışı piyasalardır. Sermaye dolaşımının serbest olduğu günümüzde, fon arz edenler ve fon talep edenler kârlarını realize etmek ya da daha az maliyetle fon bulabilmek amacıyla alternatif arayışlara gitmektedir. Nitekim ülkemizdeki yurtdışı borçlanmalardaki artış sermaye yetersizliği yanı sıra vergisel yük ve yükümlülüklerden kaçınarak daha az maliyetle fon toplama ve kullanılması isteğinden kaynaklanmaktadır (Çiçek, 2006:149).

BSMV’nin bankacılık sektörü üzerindeki en somut etkilerinden biri işte bu noktada ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de bankalar kredi işlemlerini yurtdışı şubelerine ya da grup bankalarına kaydırarak gerçekleştirmektedir. Bankalar BSMV’yi krediyi kullanan yansıtılseler de kredi kullanan firmalar % 5’lik BSMV yükünden kurtulmak için genelde yurtdışından kredi kullanmayı tercih etmektedir. Çünkü Türkiye’de yurt dışından kullanılan döviz kredileri BSMV’ye tabi değildir. Yani krediyi yurt dışından kullanmak özel sektör için maliyet açısından çok daha avantajlı olmaktadır.

BDDK başkanı Ersin ÖZİNCE 2008 yılında gazetelere yansıyan açıklamalarında özel sektörün yurt dışından kredi kullanma talebi nedeniyle Türk bankalarının haksız rekabetten dolayı kredi pazarını yabancı bankalara kaptırmaya başladığını ve bu nedenle birçok yerli bankanın yurt dışı şubeleri aracılığıyla kredi kullandığını belirtmiştir (www.gazetevatan.com., 17.12.2008). Türkiye’de bankaların yurt dış kredilerinin toplam krediler içerisindeki payı yıllar itibariyle ortalama % 15’in üzerindedir (T.C.

Ziraat Bankası A.Ş., 2010:100). BSMV oranında meydana gelecek bir azalmanın kredi maliyetlerinin düşmesi nedeniyle bu oranı aşağıya çekeceği düşünülmektedir.

Türk bankalarının yurt dışı şubelerini artırmalarının tek nedeni kredi işlemleri değildir. Kaynak aktarım sürecinde bankacılık sektörü üzerinden alınan kamu paylarının azaltılmaması sonucunda, yurtdışında yüksek olan kaynak maliyetinin bankaları yurtdışındaki mali merkezlerde şube açmaya yöneltmekte olduğu, yasal karşılıkların düşüklüğü ve vergi kolaylıkları nedeniyle bir çok Türk bankasının Malta, Bahreyn gibi ülkelerde şubeler açmakta oldukları açıklanmıştır (Ada Eroğlu, 2001:1-6).

Görüldüğü gibi yurt dışı kredilerin BSMV'ye tabi olmaması bankacılığın en önemli ayağı diyebileceğimiz kredi işlemlerinin yurt dışına kaymasına sebep olmakta ve ayrıca ülke içerisinde bankacılık işlemleri üzerindeki vergi ve benzeri yükümlülükler Türk bankalarının vergisel yükümlülüklerin düşük olduğu ülkelere şube açarak işlemlerini o bölgelere kaydırmalarına gerekçe oluşturmaktadır. Bu durum ise hem sektörün olduğundan küçük görünmesine sebebiyet vermekte hem de özel sektörün yurt dışına yönelmesi sebebiyle sektörün gelişimini olumsuz etkilemektedir. Devletin BSMV'yi düşürmesi ya da tamamen kaldırması halinde bu durum tersine dönecek ve hem bankacılık hem de reel sektör canlanacaktır. Böylece ekonomik canlanmaya bağlı olarak devletin vergi gelirlerinin toplamda artacağı düşünülmektedir (Hedili ve diğ., 2002:25).

Maliye Bakanlığı tarafından son 5 yılda yurtdışından kullandırılan bu krediler nedeniyle en az 700 milyon USD vergi kaçağı tespit edildiği ve bakanlığın bu nedenle bankalardan faiziyle birlikte toplam 2 milyar USD' ye yakın para talep edildiği yönünde çıkan haberler devletin bu konudaki gelir kaybını göstermesi yönünden önemlidir. Miktarın büyüklüğü göz önüne alındığında konunun ciddiyeti daha açık anlaşılacaktır (www.gazetevatan.com., 17.12.2008).

3.4.2. Karlılık, Talep Artışı ve Faiz Marjı Üzerine Etkileri

Banka kârlılığının artmasının operasyonel maliyetlerin düşürülmesine ek olarak vergi ve benzeri yüklerin azaltılmasına bağlı olduğu genel olarak kabul görmüştür. Bu çerçevede banka kârlılığı büyük ölçüde vergi, finansal sistemin yapısı ve finansal düzenlemelere bağlıdır denilebilir.

Bankacılık faaliyetleri üzerindeki başta BSMV olmak üzere kamusal yükümlülükler hem bankalar hem de müşteriler açısından fon maliyetlerini artırmakta ve söz konusu kuruluşların aracılık işlevlerini etkili bir şekilde yerine getirmelerine engel olmaktadır. Özellikle dezenflasyon ve bunu takip etmesi beklenen düşük enflasyon sürecinde bankaların temel aracılık fonksiyonlarına odaklanarak kârlılıklarını sürdürmeleri için bahsedilen kamusal yükümlülüklerin azaltılması önem taşımaktadır (Çiçek, 2006:152).

Saygılı ve diğ, (2003:27)'de bankacılık sistemindeki yüklerin azaltılmasının ekonomik etkilerinin olumlu olduğunu savunmuşlardır. Buna göre bankacılık sistemindeki maliyetlerin azaltılmasının iki çeşit ekonomik etkisi mevcuttur.

Gelir etkisi; Aracılık maliyetindeki azalmaya paralel olarak ekonomik birimlerin alım gücünün artması ve buna bağlı talep artışı.

İkame etkisi; Aracılık maliyetindeki azalışın kredi faiz oranlarında meydana getireceği gerilemenin kredi talebini artırması.

Sektör üzerindeki işlem vergilerinin başta BSMV olmak üzere azaltılmasının o yıl için bir vergi kaybı yaratması söz konusudur. Ancak, doğabilecek vergi kaybı sanıldığı kadar büyük olmayacaktır. Şöyle ki; bankalar işlem vergilerini KV matrahından düştikleri için devletin buradan kaynaklanacak vergi kaybı KV oranı kadar telafi edilebilecek, her şeyden önemlisi de aracılık maliyetlerinin azaltılmasının sonucunda oluşacak gelir etkisiyle artan gelirlerin vergilendirilmesiyle de vergi kaybı azalacaktır (Saygılı ve diğ, 2003:31).

Bankalar sistemdeki yük ve yükümlülüklerin önemli bir bölümünü kullanıcılara işlem anında ve doğrudan yansıtabilmektedirler. Burada en önemli nokta; bankaların üzerlerinde kalmış gibi görünen bu mali yükümlülükleri de uyguladıkları fiyatlama sürecinde dikkate alarak, hane haklı ve firmalara yansıtmakta olmalarıdır. Bu yansıtma faiz fiyatlamasında krediden alınan faizin normalden daha yüksek uygulanması şeklinde olabilirken doğrudan müşteriden tahsilât şeklinde de gerçekleşebilir. Örneğin Türkiye'de bankalar kullandırdıkları kredilerde BSMV' yi fiyatlama yaparken dikkate almamakta ve faizden ayrı bir şekilde hesaplayıp tahsil etmektedirler. Ancak bu şekilde doğrudan yansıtmanın mümkün olmadığı durumlarda fiyatın içinde değerlendirilmesi kaçınılmazdır.

3.4.3. Banka ve Benzeri Kuruluşlar Arasındaki Tercih Açısından Etkileri

BSMV'nin banka ve benzeri kuruluşlar arasında tercih açısından da etkileri olduğu yönünde görüşler olmakla birlikte Türkiye'de neredeyse tüm finans sistemi bu vergiye tabi olduğundan dolayı bu tarz bir etkiye yol açtığı düşünülmemektedir.

Sigorta, factoring, leasing gibi kuruluşların genellikle bir holding çatısı altında bankalarla ilişkili olmasından dolayı, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği kapsamındaki gelişmiş sermaye piyasaları ile karşılaştırıldığında, Türkiye'deki bankalar bankacılık dışı kurumlarla ciddi bir rekabet içerisinde sayılmazlar (Pınar, 2003:48).

Bankacılığa benzer aracılık faaliyeti yapan kurumlardan birisi Özel Finans Kurumlarıdır. Kar-zarar ortaklığına dayalı bu kurumlar özünde banka ile aynı işlevi gördüğü halde çıkış noktaları ve düzenlemelerinde bazı farklar bulunmaktadır. Ancak vergileme açısından benzeri bir rejime tabi olduklarından, vergiden kaynaklanan bir alternatif oluşturmamaktadırlar.

Bu çerçevede dikkate alınması gereken kurumlardan birisi Finansal Kiralama şirkettir. Finansal kiralama, ilgili şirketin kiracının talebi ve seçimi üzerine temin ettiği bir malın kullanım hakkını belli bir süre feshedilmemek şartı ile kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören bir sözleşmedir. Finansal kiralama şirketi, bankalara benzer şekilde Anonim Ortaklık olarak kurulmaları gerekir. Finansal kiralama sisteminin Türkiye'de gelişme eğiliminde olması, muhtemelen aracılık maliyetlerinin de etkisiyle, yeterli ve düzenli orta vadeli kredi arzının bulunmamasının bir sonucudur. Böyle bir ortamda, işletmeler ihtiyaç duydukları fonları mali sistemden temin edemeyince yeni finansman kaynaklarından karşılama yoluna gitmektedirler (Akça, 1991:2).

Finansal Kiralama Kanunu kapsamında yapılan hizmetler bir finansman hizmeti niteliği taşıdığı için BSMV'ye tabi tutulması gerekmektedir. Ancak, Finansal Kiralama Kanunu çerçevesinde yapılan finansman hizmetleri mal alım satımı esasına göre yürütüldüğünden KDV'ye tabidirler. BSMV'ye de konu olmaları halinde ortaya çıkabilecek zorlukları da gidermek amacıyla Finansal Kiralama Kanunu çerçevesindeki teslim ve hizmetler BSMV'nin konusu dışına çıkarılmış ve Finansal Kiralama Kanunu kapsamında yapılan teslim ve hizmetler KDV'ye tabi tutulmuştur (Vural, 2000:1). Her ne kadar bu işlemler BSMV dışında tutulmuş olsa da sistem KDV ile

vergilendirildiğinden Türkiye’de finansal kiralama şirketleri vergisel anlamda büyük bir avantaja sahip bulunmamaktadır.

Özel finans kuruluşlarının ya da finansal kiralama şirketlerinin bankalardan daha uygun vergileme esaslarına tabi olduğu ülkelerde özel sektörün banka yerine diğer kuruluşlara doğru yönelebileceği gayet açıktır.

3.4.4. Diğer Etkiler

BSMV aslında doğrudan doğruya tasarruf üzerinden alınan bir vergi olduğundan olumsuz etkileri nedeniyle kaldırılması gerekirken, devletin bir yerden kolay para almanın rahat davranışı içerisinde, bu vergiden vazgeçmediği hatta zaman içerisinde yükseltebildiği şeklindeki eleştiri BSMV’ye yapılan eleştirilerin en çarpıcı olanı şeklinde görülmektedir (Ergülen, 1988:142).

Bankalar önceki konularda da bahsettiğimiz üzere lehlerine kalan her türlü gelir üzerinden BSMV ödemektedir. Yani vergi matrahı bu gelirlerin vergileme dönemi içerisindeki tutarıdır. Bu paraların lehe kalması ve kurumun geliri olması nedeniyle aynı zamanda kurumlar vergisinin de matrahını oluşturmaktadır. Dolayısıyla burada bir çifte vergileme söz konusu olmaktadır. Bu durum bankacılık üzerinde yüksek bir vergileme oluşturmakta ve sektörün gelişimine negatif etki etmektedir (Ergülen, 1988:146).

Bankacılık faaliyetleri vergi idaresi için önemli bir gelir kaynağı olmakla beraber finansal sektörün ekonomik büyüme açısından önemi ve sermaye akışkanlığının uluslararası düzeyde artmasıyla beraber, sektör üzerindeki vergi ve benzeri yükler göz ardı edilemeyecek bir tartışma konusu haline gelmiştir (Zee, 2004:5). Söz konusu tartışmayı körükleyen nedenlerden birisi de, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, finansal sistemin kamu bütçesi üzerinde oluşturduğu yüküdür. Önemli bir gelir kaynağı olmakla bütçe gelirleri üzerinde olumlu bir etki yaratan bankacılık sektörü, batan bankaların oluşturduğu kamusal yük nedeniyle de olumsuz etkiler yaratmıştır (Honahan, 2002). Dolayısıyla vazgeçilmez bir gelir kaynağı gibi görünen bankacılık sektörü üzerindeki performansı olumsuz etkileyecek düzenlemeler, kamu kesimini de toplamda zarara uğratabilecek sonuçlar yaratmaktadır.

BSMV ile ilgili bir başka olumsuz düşünce bankaların tüm işlemlerinin bu vergiye tabi olması ile ilgilidir. Türkiye’de bankalar sadece bankacılıkla ilgili işlemleri üzerinden

değil lehlerine gelir doğuran tüm işlemler üzerinden BSMV demektedirler. Bu vergiler genelde tüketiciler üzerine yansıtılmakla birlikte bazı işlemlerde yansıtılması mümkün olmamakta ve bir banka bankacılık dışındaki herhangi bir işlem için BSMV yükümlülüğü altında kalmaktadır. Örneğin bir gayrimenkulden kira geliri elde eden bir banka bu geliri üzerinden BSMV ödemekte, ödediği bu vergiyi kira tutarına ekleyememesi nedeniyle yansıtma mümkün olmamaktadır.

BSMV müşteriye yansıtılabilen bir vergi olsa da müşteriye yansıtılan yükler dahi bankacılık işlemleri açısından bir maliyettir. Bankacılık işlemleri üzerindeki yüklerin azaltılmasıyla beraber bankacılık işlem ve kredi maliyetleri azalacaktır (Hedili ve diğ., 2002:55).

BÖLÜM 4: BSMV’NİN ETKİLERİ ÜZERİNE YAPILMIŞ ÖRNEK ARAŞTIRMALAR

Bu bölümün ilk iki çalışmasında daha önce yapılmış, başta BSMV olmak üzere işlem vergilerinin etkileri üzerine iki örnek araştırma anlatılmıştır. Bölümdeki üçüncü örnek araştırma ise tarafımızdan yapılmış olup, odak grup görüşmeleri ve birebir görüşmeler ile konumuz hakkında bazı kanaatlere ulaşılmaya çalışılmıştır.

4.1. Vergi Oranlarının Düşürülmesinin Toplamda Yapacağı Net Vergi Kaybı Üzerine Örnek Araştırma

İşlem vergilerinin düşürülmesi ya da kaldırılmasının olası etkileri üzerine yapılan araştırmalardan bir tanesi BDDK tarafından 2003 yılında yayınlanan “Türk Bankacılık Sektöründe Aracılık Maliyetlerinin Azaltılması” adlı eserde anlatılmıştır. Birçok uzman, akademisyen ve bankacının katıldığı çalışmada başta BSMV olmak üzere işlem vergilerinde yapılacak indirimlerin düşünüldüğü kadar vergi kaybı oluşturmadığı sonucuna varılmıştır.

Söz konusu araştırmada vergi gelirin azaltılması sonucunda ortaya çıkacak olumlu ve olumsuz etkiler araştırılmış, çeşitli varsayımlar altında yapılan benzetimlerde (simülasyon), en tutucu senaryoya göre, aracılık maliyetlerinde yüzde 3,0’lık bir azalmanın GSYİH’ yı yüzde 1,6 oranında arttıracığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada ayrıca aracılık maliyetlerindeki bu azalmanın vergi oranlarının düşürülmesi ile sağlanması durumunda vergi kaybının üçte ikilik bir kısmının, piyasanın ve vergi tabanının genişlemesi sonucu, telafi edilebileceğini de öngörülmektedir.

İşlem vergilerinin 1 katrilyon TL azaltılmasının kamu gelirleri üzerindeki muhtemel etkileri;

- İşlem vergilerinin 2002’de yüzde 11’ini üstlenen bankaların yükü 110 trilyon TL azalacaktır. Bankalar bu vergileri kurumlar vergisi matrahından düştikleri için bankalardan kaynaklanacak vergi kaybının yüzde 33’ü (36 trilyon TL) bu yolla telafi edilebilecektir.
- İşlem vergilerinin yüzde 89’unu hanehalkı ve firmalar üstlenmektedir. Firmaların ödenen bu vergiler içindeki payının asgari yüzde 50 olacağı

varsayımıyla, işlem vergilerinin düşüldüğü kurumlar vergisinden telafi edilebilecek kısım 147 trilyon TL hesaplanmıştır.

- Aracılık maliyetlerinin azaltılmasının gelir etkisi ile GSYİH artacak ve vergi tabanı genişleyecektir. Bu nedenle gelir artışından kaynaklanan 450 trilyonluk bir vergi geliri sözkonusu olabilecektir.

Tüm bu işlemler özetlendiğinde;

İşlem vergilerinin azaltılması	1000 trilyon TL
Kurumlar vergisi kazancı	-183 trilyon TL
Vergi tabanı genişlemesi	-450 trilyon TL
Net Etki (vergi kaybı)	367 trilyon TL

olacağı ortaya çıkmaktadır. Yani 1 katrilyon TL azaltılan aracılık maliyetlerinin 633 trilyonluk kısmı vergi tabanının genişlemesi sonucu geri dönmektedir. Dolayısıyla, vergi kaybının yüzde 63'ü ilk yılda telafi edilebilmektedir.

Çalışmanın devamında bankaların aracılık maliyetlerinin, kamunun borçlanma maliyetleri üzerinde de etkili olduğu, bankaların devlet iç borçlanma senedi (DİBS) ihalelerinde talep ettikleri faizin belirleyicileri arasında aracılık maliyetlerinin de bulunduğu düşünülerek DİBS faizlerinin belirleyicileri arasında bankaların aracılık maliyetlerinin varlığı araştırılmıştır.

Çalışmada kredi faizlerinde yüzde 1'lik azalmanın DİBS faizlerinde yüzde 0,41'lik düşüşe neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla aracılık maliyetlerinin azaltılmasıyla kredi faizlerinin aşağıya çekilebilmesinin mümkün olması halinde, bu durumdan kamunun borçlanma maliyetlerinin olumlu etkileneceği yönündeki beklenti desteklenmektedir. Devlet vergide yaptığı indirimin bir kısmını da bu yolla telafi edebilecektir.

Bu araştırma 2002 yılı vergi oranlarına göre yapılmıştır. Her ne kadar günümüzde vergi oranları o dönemlere göre farklılık gösterse de işlem vergilerinin azaltılması günümüzde de benzer sonuçlar doğuracaktır.

4.2. BSMV'nin Kaldırılmasının Toplam Kredi Maliyetine Etkisi Üzerine Örnek Araştırma

Bir işlem vergisi olan BSMV' nin etkileri üzerine örnek bir araştırmada 2005 yılında yapılmıştır. Kaya ve Doğan(2005:6) bir senaryo analizi ile BSMV' nin sıfırlanmasının bankaların aracılık faaliyetleri üzerindeki etkisini değerlendirmişlerdir. Bu amaçla 2005 yılındaki mevcut durum üzerinden kredi müşterisince ödenen % 5'lik BSMV'nin sıfırlanması halinde kredi müşterisi üzerindeki toplam kredi maliyetinin ne şekilde gelişim gösterdiği tablonun son sütununda hesaplanmıştır.

Tablo 7: BSMV' nin Kaldırılmasının Kredi Maliyeti Üzerindeki Etkisi

%	2004	2005	Senaryo Analizi
(a) Mudiye ödenen net faiz(1)	16,7	12,8	12,8
(b) Mudi tarafından ödenen vergi (puan)(2)	3,7	2,8	2,8
(c) Bankaca mudiye ödenen faiz (a+b)(3)	20,4	15,6	15,6
(d) Mevduat üzerindeki kamusal yük (puan)(4)	1	0,8	0,8
(e) Kredi faiz oranı (c+d)(5)	21,4	16,4	16,4
(f) Kredi müşterisince ödenen vergiler (puan)(6)	1,4	1	0,4
(g) Müşteri üzerindeki toplam kredi maliyeti (e+f)	22,8	17,4	16,9
(h) Faiz marjı (puan) (g-a)	6	4,6	4,1
(i) Toplam kredi maliyeti içerisinde kamusal yükümlülüklerinin payı (h/g)	26,3	26,4	24,3

(1) Söz konusu dönemlerdeki kamusal yükümlülükler düşüldükten sonra mudinin eline geçen net faiz oranıdır.

(2) Tasarruf sahipleri üzerindeki gelir vergisi stopajı, özel işlem vergisi olarak alınan kamusal yükümlülüklerdir.

(3) Banka tarafından mudiye verilen 3 ay vadeli TL mevduat faiz oranıdır.

(4) Banka tarafından mudiden toplanan fonlar üzerindeki TMSF primi, BDDK masraflarına katılma payı, disonibilite ve zorunlu karşılık yükümlülüklerinden oluşan kamusal nitelikli ödemelerdir.

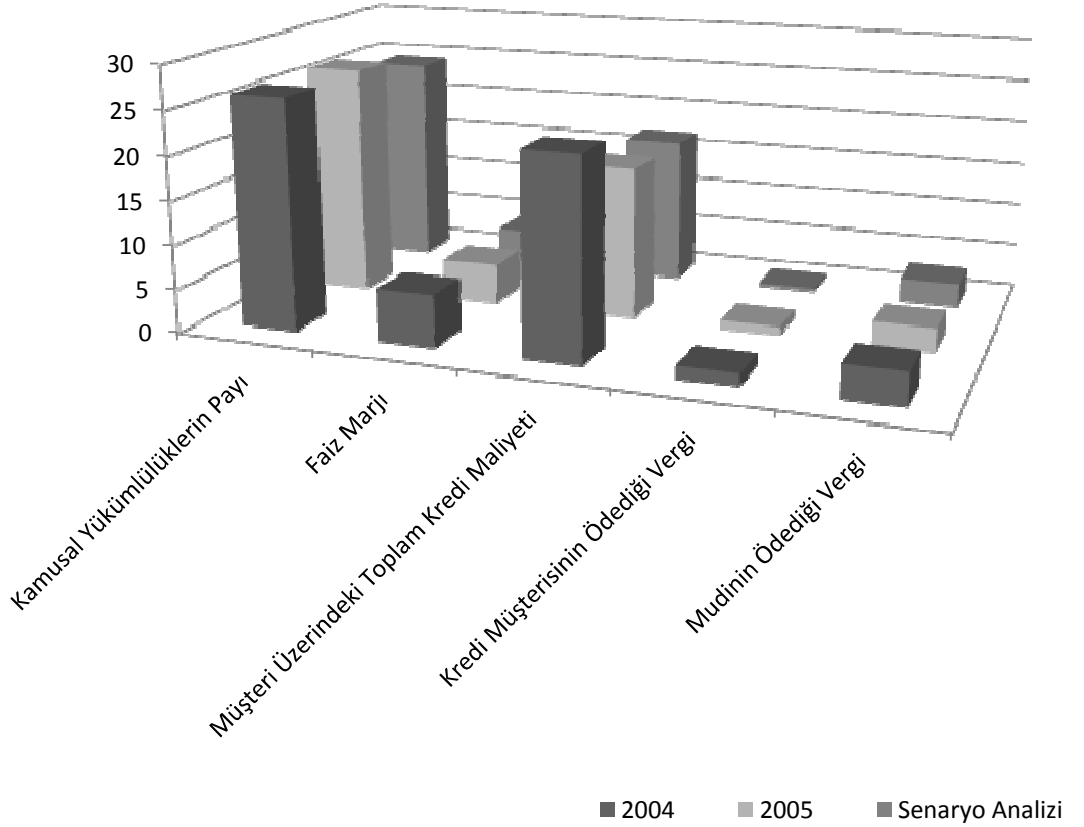
(5) Banka tarafından kar ve operasyonel gider marjları sıfır varsayılarak hesaplanan başabaş kredi faiz oranıdır.

(6) Kurumsal kredi müşterisi üzerindeki BSMV, KKDF, damga vergisi gibi kamusal yükümlülüklerdir.

Kaynak: Kaya ve Doğan(2005:6)

Tabloya göre, bankaların aracılık faaliyetleri üzerinden alınan temel işlem vergisi olan BSMV' nin sıfırlanması durumunda mevcut piyasa koşullarında kredi müşterisi üzerindeki toplam kredi maliyeti %17,4'den %16,9'a, 4,6 puan olan faiz marjı ise 4,1'e düşmektedir. BSMV' nin kaldırılmasıyla, toplam kredi maliyeti içerisinde kamusal yükümlülüklerin payında 2,1 puanlık bir azalma meydana gelmektedir.

Grafik 2: BSMV' nin Kaldırılmasının Etkileri (%)



Kaynak: Kaya ve Doğan (2005:6)

Diğer sayfada sunulan tabloda ise bankacılık sektörü tarafından toplanan DTH'nin döviz kredisi olarak kullanılması süreci analiz edilmiş ve TL kredileri için yapılan analize benzer şekilde BSMV' nin sıfırlanmasının olası etkileri araştırılmıştır. Tablo 8'den de görüleceği üzere döviz üzerinden ticari kredinin kullanılması durumunda, mudinin eline geçen net faiz %1,60 iken bankaca ödenen faiz tutarı %1,96'dır. DTH üzerindeki kamusal yük 0,48 puandır. Döviz üzerinden kullanılan ticari kredi faiz oranı %2,43 iken söz konusu kredi kullanımı için müşterinin üzerindeki kredi maliyeti

%2,57'ye ulaşmaktadır. Toplam kredi maliyeti içerisinde kamusal yükümlülüklerin payı %37,47'dir.

Tablo 8: Döviz Kredisi Kullandırmalarında BSMV'nin Kaldırılmasının Kredi Maliyeti Üzerindeki Etkisi

%	Mevcut Durum	Senaryo Analizi
(a) Mudiye ödenen net faiz(1)	1,60	1,60
(b) Mudi tarafından ödenen vergi (puan)(2)	0,35	0,35
(c) Bankaca mudiye ödenen faiz (a+b)(3)	1,96	1,96
(d) Mevduat üzerindeki kamusal yük (puan)(4)	0,48	0,48
(e) Kredi faiz oranı (c+d)(5)	2,43	2,43
(f) Kredi müşterisince ödenen vergiler (puan)(6)	0,13	0,05
(g) Müşteri üzerindeki toplam kredi maliyeti (e+f)	2,57	2,48
(h) Faiz marjı (puan) (g-a)	0,96	0,88
(i) Toplam kredi maliyeti içerisinde kamusal yükümlülüklerinin payı (h/g)	37,47	35,32

Kaynak: Kaya ve Doğan(2005:6)

BSMV' nin sıfırlanması durumunda ise döviz üzerinden kullanılan ticari kredinin müşteriye maliyeti ödediği vergilerle birlikte %2,57'den %2,48'e gerilerken, toplam kredi maliyeti içerisinde kamusal yükümlülüklerin payı ise %37,47'den %35,32'ye inmektedir.

Görüldüğü gibi BSMV' nin sıfırlanması hem TL hem döviz kredilerinde toplam kredi maliyeti içerisindeki kamusal yükümlülük payını ortalama 2 puan düşürmektedir.

Ayrıca döviz kredileri üzerindeki kamusal yükümlülük payının TL kredilerinden çok daha fazla olduğu bu çalışmanın ortaya koyduğu bir diğer sonuçtur.

4.3. BSMV'nin Türk Bankacılık Sektörü Üzerindeki Genel Etkilerinin Araştırılması

4.3.1. Araştırmanın Amacı ve Yararı

Bu araştırmanın amacı BSMV'nin Türkiye'de bankacılık sektörü üzerindeki etkilerinin ne ölçüde olduğunun tespit edilmesidir. BSMV'nin kaldırılması ya da oranlarında yapılacak değişikliklerin sektör üzerinde meydana getirmesi beklenen olası etkileri bu konuda daha önceki değerlendirmelerle kıyaslayarak konu hakkında daha açıklayıcı ve anlaşılır sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır.

AB sürecinde üzerinde değişiklik yapılması neredeyse zaruri hale gelmiş olan BSMV'de yapılacak yeni düzenlemelerde araştırma sonuçlarının yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bundan sonraki çalışmalara model geliştirme ve kuram oluşturma açısından bu araştırmanın iyi bir zemin teşkil etmesi amaçlanmıştır.

4.3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırmada T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'nin çeşitli bölümlerinde çalışan kişilerden oluşturulan gruplarla odak grup görüşmeleri yapılmış ayrıca konu hakkında bilgi düzeyi yüksek kişilerle bire bir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Özellikle odak grup görüşmelerinde elde edilen veriler bire bir görüşmeler için de sağlam bir temel oluşturmuş, ortaya çıkan başlıklar bire bir görüşmelerde daha ayrıntılı değerlendirilebilmiştir.

Araştırmada konuyla ilgili bilgi sahibi en az 5 kişilik gruplar oluşturularak, bir saati aşkın görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca konu ile ilgili bazı daire başkanları, bölüm müdürleri ve yönetmen ünvanında üst düzey yöneticilerle ve bilgi düzeyi yeterli personelle birebir görüşmeler yapılmıştır.

Bu araştırmaya katılan paydaşlar; T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Ticari Krediler Daire Başkanlığından bazı çalışanlar, Bireysel Krediler Daire Başkanlığından bazı çalışanlar, Genel Muhasebe ve Raporlama Daire Başkanlığından bazı çalışanlar, Kobi Bankacılığı Daire Başkanlığından bazı çalışanlar, Ticari Pazarlama Daire Başkanlığından bazı

Çalışanlar, Merkez Şubesi'nden bazı çalışanlar ve daire başkanları, bölüm müdürleri ve yönetmen gibi üst düzey yöneticiler olarak sıralanmıştır.

Araştırmada anket yerine odak grup görüşmeleri ve bire bir görüşme metodlarının seçilmiş olmasının temel nedeni, bu tarz görüşme yöntemlerinde kişilerin znelliklerinin ve katılımcıların söylemlerinin daha çok ön planda tutulmasıdır. Bu görüşmelerde incelenen konuya ilişkin sorular ve beklentiler, görüşülen kişilerin deneyimleri ve olaylara yükledikleri anlamlar değerlendirilerek soruna ilişkin temel örüntüler ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Anket yönteminde ise elde edilen bulgular araştırmacının önceden belirlediği sorular çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla katılımcıların bakış açısı ve kendilerine zgn değerlendirmelerini ölçmek çok zordur.

Ayrıca araştırdığımız konu başlığı ile ilgili ortaya konan sonuçlar daha yoruma dayalı, genel değerlendirmelerden oluşmaktadır. BSMV'nin mevcut etkisinin ya da yapılması muhtemel değişikliklerin etkilerinin ne derece olacağını net olarak ortaya koymak mümkün değildir. Bu nedenle katılımcıların yorumlarıyla şekillenen, grup içi etkileşim ve farklı fikirlerin daha ön planda tutulduğu odak grup görüşmeleri ve bire bir görüşmeler araştırmada tercih edilen yöntemler olmuştur.

Odak grup görüşmelerinde bir kişi tarafından ortaya konulan fikrin diğer bir kişi tarafından geliştirilmesiyle çok detaylı bilgilere ulaşılabilmektedir. Ancak bunun tam tersi olarak bir kişi tarafından ortaya konulan fikir diğer bir kişi tarafından benimsenmeyebilir ve bu durum çatışmaya neden olabilir. Ayrıca aynı seviyedeki çalışanların bir arada bulunmadığı görüşmelerde bilgi birikimi ya da unvan bakımından daha üst durumda olan kişiler gruptaki diğer kişilere göre daha baskın bir tavır sergileyerek onların daha geri planda durmasına sebep olabilmektedirler. Bu durumun önüne geçmek için daha benzer seviyelerde çalışanların bir arada bulunduğu gruplar oluşturılmaya çalışılmıştır. Ayrıca grupta pasif kalan katılımcılara yeni sorular yöneltilerek tartışmaya aktif katılımları sağlanmaya çalışılmış herkese yeterli derecede söz hakkı tanınmıştır.

Tablo 9: Gerçekleşen Görüşme Sayıları

GÖRÜŞÜLEN BÖLÜMLER	BİREBİR GÖRÜŞME		ODAK GRUP GÖRÜŞMESİ
	ÜST DÜZEY YÖNETİCİ	PERSONEL	
TİCARİ KREDİLER DAİRE BAŞKANLIĞI	3	3	2
TİCARİ PAZARLAMA DAİRE BAŞKANLIĞI	2	3	1
KOBİ BANKACILIĞI DAİRE BAŞKANLIĞI	2	3	1
BİREYSEL KREDİLER DAİRE BAŞKANLIĞI	1	2	-
GENEL MUHASEBE VE RAPORLAMA DAİRE BAŞKANLIĞI	1	2	-
MERKEZ ŞUBE	2	1	1
TOPLAM	11	14	5

Görüşmelerin mümkün olduğunca soru cevap şeklinde ilerlemesinden kaçınılmıştır. Belirli ana başlıklar belirtilmiş daha sonra katılımcıların fikirlerine göre tartışmalar yönlendirilmiştir. Bire bir görüşmelerde de mümkün olduğunca aynı yöntem benimsenmiştir. Ana başlıklar katılımcılara söylenmiş ve bu başlıklar çerçevesinde katılımcıların düşünceleri alınmıştır.

Nitel araştırma sonuçlarının analizinde “anlatı çözümlemesi” (narrative analysis) ve “tematik analiz” (thematic analysis) olmak üzere iki temel teknik izlenebilmektedir. Bu alan araştırmasında BSMV doğuran işlemlerde bilgi ve deneyim sahibi bankacılarla görüşülerek BSMV'nin yukarıda genişçe bahsedilen olası etkilerine ilişkin değerlendirmeleri alınmak istenmiştir. Katılımcıların bu etkilere ilişkin değerlendirmeleri birbirine oldukça benzeştiklerinden görüşmelerin geniş çözümlemeleri yerine tekrara düşmemek adına sadece en kapsamlı ve yeni bilgi sunan anlatıların sunulması yoluna gidilmiştir.

4.3.3. Bulgular

Araştırmada odak grup görüşmeleri ve birebir görüşmeler neticesinde öne çıkan saptamalar BSMV'nin olası etkileri açısından önceki bölümlerde olduğu gibi üç ana başlık altında değerlendirilmiştir.

4.3.3.1. Dışlama ve Yabancılaştırma Üzerine Düşünceler

Özellikle yüksek cirolu ticari müşteriler açısından bakıldığında araştırma kapsamında görüşülen paydaşlar tarafından yapılan değerlendirmeler çalışmamızda yaptığımız tespitlerle önemli ölçüde paralellik arz ederken, daha küçük cirolara sahip kobiler ve gerçek kişi müşteriler için aynı sonuçlardan bahsedemeyeceğimiz sonucuna ulaşılmıştır.

Ticari krediler daire başkanlığı çalışanlarının katıldığı odak grup görüşmesinde yüksek ciroya sahip ve ithalat, ihracat faaliyetleri bulunan firmaların sürekli yurtdışından kredi kullanma talepleri olduğu öğrenilmiştir. Bunun nedeni olarak da firmaların yurtdışından kullandıkları kredilerin BSMV başta olmak üzere belli maliyetler açısından avantajlı olması ve TPKKHK hükümleri gereğince yurt içinden işletme finansmanına yönelik olarak döviz bazında kredi kullanılamaması olduğu belirtilmiştir.

Firmaların yurt içinden döviz olarak kredi kullanmak istediklerinde ithalat-ihracat taahhütünde bulunma zorunluluğu nedeniyle yurt dışından kredi taleplerinin olduğu görülmektedir. Bu konuda yapılan düzenlemelere rağmen firmaların halen yurt dışından kredi kullanma taleplerinin devam etmesi bu konudaki BSMV avantajının önemini ortaya çıkarmaktadır.

“Firmaların yurtdışından kredi kullanma taleplerini iki yönlü düşünmek gerekir. Birincisi maliyet avantajı. Örneğin bir firma yurt içinden kredi kullandığında

ödediği taksitlerde % 5 oranında BSMV yüküne katlanmak zorunda. Ama krediyi yurt dışından kullandığında bu vergiyi ödemiyor. Bu oran düşük gibi görünse de bahsedilen rakamlar milyon dolarlarla ifade edilen rakamlar. Dolayısıyla toplamda reel sektör üzerinde ciddi bir yük oluşturuyor. İşin diğer bir yönü de yurt içinden döviz kredisi kullanmak istenildiğinde mevcut kanunların çıkardığı zorluklar. TPKKHK firmaların yurt içerisinde döviz cinsinden kredi kullanimlarını kısıtlıyor. Örneğin ihracat taahhütünde bulunma zorunluluğu var. Firma bu sıkıntıya girmek istemiyor, yurt dışından kredi kullanıyor”(Ticari Krediler Daire Başkanlığı, Üst düzey Yönetici).

“2009 yılında kanunda yapılan bir düzenleme ile 5 milyon USD’nin üzerinde kredi kullandırılmalarında ve ortalama vadenin 12 ay üzerinde olması koşuluyla firmalara işletme finansmanına yönelik döviz kredisi kullanabilme serbestisi getirildi. Ancak hala bize firmalardan yurt dışı şubelerimizden kredi kullanabilme yönünden talepler gelmeye devam ediyor. Bu yönden baktığımızda yurt dışı kredilerindeki maliyet avantajının etkisi daha da ön plana çıkıyor”(Ticari Krediler Daire Başkanlığı, Üst düzey Yönetici).

Ticari pazarlama daire başkanlığı çalışanlarının katıldığı odak grup görüşmesinde ve yapılan birebir görüşmelerde firmaların yurt dışı kredi kullanimlarından pay alınması amacıyla Türkiye’deki bankaların yurt dışı şubelerinden ve iştiraklerinden kredi kullandırım yaparak bu sorunun önüne geçmeye çalıştıkları belirtilmiştir. Ayrıca yeni kanunla yurtiçinden kullandırılabilen döviz kredilerinde BSMV’yi dikkate alarak daha düşük faiz fiyatlaması yapıldığı ve bu yolla firmalara yurtiçinden döviz kredisi kullandırılmaya çalışıldığından bahsedilmiştir.

“Mevcut durum yerli bankaları zora sokuyor. Firmaları Türk bankacılık sektörünün dışına itiyor. Yurt dışı şubelerimiz ya da iştiraklerimiz üzerinden kredi kullandırarak bu durumun önüne geçmeye çalışıyoruz ama bu ekstra maliyet demek. Ayrıca bu durum yurt içi bankacılık sektörünün gerektiği gibi gelişmesini engellemekte ya da olduğundan daha düşük görünmesine sebep olabilmekte”(Ticari Pazarlama Daire Başkanlığı, Üst Düzey Yönetici).

Diğer paydaşlarla yapılan görüşmelerde ise ticari firmalar için benzer düşünceler ortaya çıkmış ancak kobiler ve gerçek müşteriler için bu tarz bir etkiden pek bahsedilemeyeceği ya da daha az bahsedilebileceği yönünde düşünceler oluşmuştur.

“Kobiler daha düşük cirolara sahip ve ağırlıklı olarak yurt içinde faaliyet gösteren, ithalat, ihracat işlemleri pek fazla olmayan firmalar. Bu nedenle yurt dışı kredi talepleri ticari firmalara göre çok daha az. Genelde yurtdışından kredi kullanılması yönünde bir talep pek gözlemlemiyoruz”(Kobi Daire Başkanlığı, Personel).

“Kobiler iş hacimleri gereği ticari firmalara göre daha düşük tutarlarda kredi kullanan firmalar. Bu nedenle kredilerdeki maliyet etkisini ticari firmalara göre şu anda daha az hissediyorlar. Ancak rekabet ortamında ayakta kalmak çok zor ve maliyetleri asgari seviyelere çekmek zamanla daha da önemli hale gelecek. Bu nedenle şu anda böyle bir durum olmasa da ileride kobiler de şartlar uygun

olduğunda yurt dışından ciddi manada kredi talep eder duruma gelecektir”(Kobi Daire Başkanlığı, Üst Düzey Yönetici).

“Gerçek kişiler diğer müşteri grupları içerisinde bence maliyetlere en az duyarlı olanı. Çünkü yapılan işlemlerin tutarları ticari ve kobi müşterilerine göre kıyaslanmayacak şekilde düşük tutarlar. Ayrıca müşterinin herhangi bir işlemi ben yaptırmıyorum, yurt dışından bu işlemi yaptıracam gibi bir şans yok. Dolayısıyla gerçek müşterilerde bu tarz bir dışlama etkisinden bahsedemeyiz”(Merkez Şube, Personel)

Bu konudaki paydaşların düşüncelerini toparlayacak olursak, görüşmelerden çıkan ortak sonuç BSMV'nin dışlama ve yabancılaştırma etkisinin özellikle yüksek ciroya sahip ticari kredi müşterileri için geçerli olduğudur. Firmaların yurt dışından kredi kullanımlarından pay alabilmek için bankalar yurt dışındaki şubelerinden ve iştiraklerinden kredi kullanılmaktadır, buda sektörün yurt dışına kaymasına yani yabancılaşmasına neden olmaktadır.

4.3.3.2. Karlılık, Talep Artışı ve Fiyatlama Üzerine Düşünceler

Karlılık, talep artışı ve fiyatlama üzerine odak grup çalışmalarında ve birebir görüşmelerde ortaya konulan düşünceler, çalışmamızın bulguları ve bu konuda daha önce yapılan çalışmalardaki bulgularla genel olarak örtüşmektedir. Ancak faiz fiyatlaması ile görüşlerde yeni yaklaşımların ortaya çıktığı görülmüştür.

Paydaşlarla yapılan görüşmelerde bankaların işlemlerinden elde ettiği tüm gelirlerin BSMV'ye tabi olması nedeniyle, ödenen BSMV kadar karlılıkta bir azalma meydana geleceği yönünde bir düşüncenin tam doğru olmadığı, bankaların bu vergiyi işlemden yararlanan kişi ya da kuruluşlara aktarması nedeniyle bu yükten kurtulduğu belirtilmiştir. Ancak bu vergisel yükten dolayı özellikle yüksek ciro lu müşterilerin yurtdışı piyasalara yönelmeleri nedeniyle sektörün tam olarak gelişemediği bunun da karlılığı azalttığı yönünde ortak bir düşünce oluşmuştur.

“Firmaları yurt dışı yerine yurt içinden kredi kullanılmaya teşvik etmenin en önemli yolu kredi maliyetlerini uygun fiyatlara çekmek. Normalde BSMV nedeniyle müşteri üzerinde oluşan fazladan bir yük var. Bu yükü ortadan kaldırmak için daha düşük fiyatlar vermek zorunda kalıyoruz. Buda karlılıktan fedakârlık etmek demek”(Ticari Pazarlama Daire Başkanlığı, Üst Düzey Yönetici).

“Firmaların yurt dışından kredi talebi yurt içindeki bankacılık sektörünün gelişimini olumsuz etkilemekte. Bu da karlılık için tabi ki olumsuz bir durum.”(Ticari Krediler Daire Başkanlığı, Personel).

Görüldüğü gibi BSMV'nin etkilerinden bahsederken çalışmamızda bahsettiğimiz karlılık üzerine düşüncelerle genel olarak benzer sonuçlar ortaya çıkmış ancak kredi faizleri konusunda tam tersi bir düşünce ortaya konulmuştur.

Çalışmamızda daha öncede bahsettiğimiz gibi BSMV'nin müşteriler üzerine yansıtılması işleminde, maliyetin ürünün fiyatına eklenmeden doğrudan müşteriden tahsilâtı şeklinde bir uygulama mevcuttur. Bu konuda paydaşlarla yapılan görüşmelerde, ürünün fiyatına eklenmemesi nedeniyle faiz fiyatlaması yapılırken BSMV'den kaynaklanan yükün dikkate alınmadığı ve faizlerde bir artış meydana gelmediğini belirtmişlerdir.

“Fiyatlamaya yaparken BSMV'yi doğrudan dikkate almıyoruz. Çünkü BSMV ortaya çıkan faiz tutarı üzerinden ayrıca hesaplanarak firmaya yansıtılıyor. Yani bankanın bu yükü fiyatlamaya ile müşteriye yansıtması şeklinde bir durum söz konusu değil. Dolayısıyla BSMV faiz fiyatlarını artırıyor şeklinde bir düşünce doğru olmaz. Hatta tam tersi firmalara yurt içerisinde kredi kullanılabilmek için daha düşük fiyat uygulamak zorunda kalıyoruz. Yani bir anlamda dolaylı olarak faizleri düşürüyor bile diyebiliriz”(Ticari Pazarlama Daire Başkanlığı, Personel).

Talep artışı yönünden değerlendirdiğimizde BSMV oranında yapılacak bir indirim ya da tamamen kaldırılması gibi bir durumun özellikle gerçek müşteriler açısından önemli bir etki yapmayacağı düşünülmektedir.

“Gerçek kişilerin bankacılık işlemlerinde BSMV tutarının çok fazla etkisi olduğunu düşünmüyorum. Zaten bunlar düşük tutarlı işlemler. Örneğin bir müşteri geldi senet tahsile bıraktı. Senet başına 20-30 TL gibi bir masrafı var. Burada ödediği BSMV 1-2 TL kadar. Ben böyle bir yükten dolayı müşterinin senedini tahsile vermekten vazgeçeceğini düşünmüyorum”(Merkez Şube, Personel).

“Bireysel müşteriler açısından BSMV kaynaklı en büyük yük kredi kullanımlarında ortaya çıkmakta. Özellikle konut kredilerinde bir müşterinin aylık 1000 TL civarında taksit ödediğini düşünürseniz, bunun faizi üzerinden aylık 30-40 TL'yi bulan tutarlarda BSMV ödemek zorunda kalabiliyordu müşteriler. 10 yıllık bir kredi için düşündüğünüzde toplamda önemli bir rakam ortaya çıkıyordu. Bu konuda uygulamaya alınan mortgage yasası ile konut kredilerinde BSMV oranı sıfırlandı. Dolayısıyla konut kredileri için artık böyle bir yükten bahsetmiyoruz. Diğer bireysel kredilerde halen BSMV mevcut ama bunlar genelde daha düşük tutarlı krediler olduğu için müşterilerin talebini fazla etkilediğini düşünmüyorum”(Bireysel Krediler Daire Başkanlığı, Üst Düzey Yönetici).

Kobi bankacılığıyla yapılan odak grup görüşmelerinde ve birebir görüşmelerde ise BSMV'nin kredi taksitlerine aynen yansıtılmasının kobilere ekstra maliyet unsuru doğurduğu ortaya konulmuştur.

“Kobiler ticari müşterilere göre fiyatlama açısından daha duyarsız ve pazarlık gücü düşük olan kuruluşlar. Bu nedenle bankalar ticari müşterilere göre kobilere daha yüksek fiyatlardan kredi verebiliyor. Birde bunun üzerine BSMV maliyeti bindiğinde, uzun vadede bu durum kobilerin gelişimi önünde büyük engel. Kobilerin gelişmesi demek bankalar için daha çok müşteri ve daha çok karlılık demek. BSMV oranında yapılacak bir indirim uzun vadede banka karlılığına olumlu etki yapacağını düşünüyorum”(Kobi Bankacılığı Daire Başkanlığı, Üst Düzey Yönetici).

Bu durum reel sektörün gelişimi önünde bir engel oluşturmakta, uzun vade de bankaların müşteri sayısının yeteri kadar artmamasına neden olmaktadır. Dolayısıyla uzun vade de banka karlılığı da olumsuz etkilenmektedir.

4.3.3.3 Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de BSMV’nin bankacılık sektörü üzerindeki etkilerini incelediğimiz araştırmanın temel amacı daha önce ortaya çıkan bulgular ve düşüncelerle, görüşme yapılan paydaşların düşüncelerinin karşılaştırılması ve daha net, anlaşılır sonuçların ortaya konulmasıdır. Paydaşlarla yapılan görüşmelerde ortaya çıkan sonuçlar genel itibariyle daha önce bahsettiğimiz düşüncelerle uyumluluk göstermiş olmakla birlikte belli konularda farklı düşünceler ortaya çıkmıştır. Örneğin faiz fiyatlaması açısından BSMV’nin ek maliyet nedeniyle faiz oranlarını artıracak yönündeki genel düşünceden farklı bir düşünce ortaya konmuştur. Ayrıca karlılık, dışlama, yabancılaştırma gibi konularda ticari, kobi ve gerçek müşteriler için yeni yaklaşımlar ortaya çıkarılmıştır.

Temel görevi topladığı mevduatı kredi olarak piyasaya satmak olan bankaların, özellikle kredi işlemlerinde BSMV yükü nedeniyle yaşadığı problemler bu son çalışma ile daha da anlaşılır bir şekilde ortaya konulmuştur. Görüşme yapılan paydaşların tamamında sektörün gelişmesi için bu verginin kaldırılması ya da oranının azaltılması yönünde fikir birliği mevcuttur. Özellikle ticari müşteriler ve kobi müşterileri üzerindeki etkinin çok net ve tartışma götürmez bir durumda olduğu ve kesinlikle bu yükün kaldırılması gerektiği düşünülmektedir. Bireysel müşteriler üzerindeki verginin durumu ise ticari ve kobi müşterilerine göre biraz daha tartışılabilir durumda gözükmektedir. Hem toplam bankacılık işlemleri içerisinde bireysel müşterilerden kaynaklanan işlemlerin payının azlığı, hemde miktarsal olarak düşüklüğü nedeniyle müşteri talebini çok fazla etkilememesi bu verginin varlığının gerçek müşteri işlemleri üzerindeki etki düzeyini nispeten daha tartışılabilir bir durumda tutmaktadır.

SONUÇ

Bankacılık sektörü ülke ekonomilerinde en çok önem arz eden sektörlerdendir. Özellikle tasarrufların yatırımları karşılamada yetersiz olduğu Türkiye gibi ülkelerde kaynakların doğru kanallara yönelmesi açısından etkin ve güçlü bir bankacılık sektörüne ihtiyaç duyulmaktadır. Etkin ve güçlü bankacılık sektörüne sahip olmanın önemli koşullarından birinin sektör üzerindeki aracılık maliyetlerini azaltmak olduğu bugün gelinen noktada tüm dünyada kabul görmüş bir anlayıştır.

Dönem dönem bazı düzenlemeler yapılsa da BSMV yaklaşık 50 senedir Türk Vergi Sisteminde yer alan bir vergidir. İlk uygulandığı dönemlerde yüksek oranlara sahip olan bu vergi de bugün genel kabul görmüş oran % 5 olup, bu oran bakanlar kurulu yetkisiyle bazı işlemlerde sıfıra kadar indirilebilmektedir.

Türkiye’de KDV’den ayrı olarak BSMV adı altında vergilendirilen bankacılık işlemlerinin, Türkiye’nin AB’ye adaylığı sürecinde nasıl bir vergi işlemine tabi olması gerektiği son dönemde tartışılan önemli konulardandır. BSMV oranında yapılacak bir indirimin, tamamen kaldırılmasının ya da KDV gibi başka bir vergi içerisine alınmasının etkilerinin ne olacağı bu konudaki tartışmaların ana başlıklarını oluşturmaktadır.

Bu vergi bir yandan hemen her bankacılık işleminin maliyetini artırmakta, öte yandan da tahsil kolaylığı nedeniyle vergi toplama maliyetlerini düşürmektedir. Dolayısıyla konunun bu iki yönüyle düşünülmesi gerektiği açıktır. Bankaların gerçek aracılık faaliyetlerini yapabilmesi açısından aracılık maliyetlerinin düşük olması gerekli olmaktadır. Düşük olan aracılık maliyetleri ile bankacılık sektörü büyüme gösterecek ve gerçek amacına ulaşacaktır. Ancak diğer taraftan aracılık maliyetlerinin varlığı nedeniyle yasa koyucu ve düzenleyici kurum ve kuruluşlar açısından da önemli gelir kaybı sözkonusudur. İşte bu noktada hem kurum ve kuruluşların gelirlerini ortadan kaldırmayacak hemde bankaların gerçek işlevlerini yerine getirecek aracılık maliyetlerini belirlemeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye’de 2000’li yıllarla birlikte başlayan bankacılık sektöründeki vergi oranlarının indirilmesi çalışmalarında 2010 yılında somut adımlar atılacağı düşünülmektedir. İstanbul’un finans merkezi yapılması yönünde ciddi çalışmalar yapan hükümetin bu

alanda atacağı adımlarda ilk adımın BSMV’de indirim yapılması olacağı uzun süredir finans sektöründe dillendirilmektedir. 2010 yılı bütçe tasarısında, BSMV’den sağlanacak gelirlerdeki artış, % 3.1 ile enflasyon hedefinin bile altında kalmıştır. Bu durum bankacıların, hükümetin BSMV’de indirim yapacağı yönündeki beklentisinin gerçekleşme ihtimalini artırmaktadır. Gelirlerinde azalma meydana getireceği gerekçesiyle uzun yıllar BSMV’de indirime yanaşmayan hükümet, açıkladığı bütçe tasarısındaki hedef ile bu konudaki katı tutumunun son bulacağını açıkça ilan etmiş bulunmaktadır.

BSMV ve diğer mali yüklerin doğrudan ve dolaylı etkileri sonucunda hem ekonomi hem de bankacılık sektöründeki etkilerini bulmaya çalışan bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkan durumu özetleyecek olursak;

- Kaynak ihtiyaçları karşılanamamakta ya da yüksek maliyetler ödenmektedir.
- Milli gelir pastası büyütülememektedir.
- Yurtiçi yerine yurtdışından kaynak bulmak zorunda kalınmaktadır. Bu imkâna sahip olamayan KOBİ’ler daha büyük zorluklarla karşılaşmaktadır.
- Yatırımlar yurtdışına kaydırılmaktadır.
- Türk bankacılık sektörünün olduğundan daha küçük gözükmesine neden olmaktadır.
- Bankalar ve firmalar arasında rekabet eşitsizliği yaratmaktadır.
- Gelir ve kurumlar vergisi ihracatı yapılmaktadır.
- Bu kredilerden elde edilen gelirin önemli bir kısmı Türk bankacılık sektörünü desteklememektedir.
- Türk ekonomisinin toplam dış borç stoku gereksiz yere büyütülmüş olmakta ve ülkenin borçluluğu yüksek gözüküğü için daha fazla risk primi ödenmiş (bankalar+firmalar) olmaktadır.
- Bankaların kredi portföylerinin denetimi zorlaşmaktadır.

Bu ve benzer nedenlerle dünyada birçok gelişmiş ya da gelişmekte olan ülke bankalarının aracılık maliyetlerini en aza indirmiş ya da bu işlemleri tamamen vergiden istisna etmiştir.

BSMV'nin bankalar ve müşteriler üzerindeki etkilerini dikkate aldığımızda BSMV oranında yapılacak indirimlerin hem bankacılık sektörünü geliştireceği hem de müşteriler üzerindeki yükü azaltarak özellikle reel sektörün gelişimine pozitif etki yapacağı genel olarak kabul edilmiştir. Ayrıca bu indirim yapacağı gelir etkisi ile ekonomiye olumlu etki edecek devletin bu vergide yapacağı indirim dolaylı yünden telafi edilecektir.

AB'ye aday ülke olan Türkiye Ortak Pazar uygulaması nedeniyle bankacılık işlemlerini AB normlarına uygun bir hale getirmek zorundadır. Önümüzdeki dönemde BSMV'nin bankalar ve firmalar üzerindeki olumlu etkileri ve AB normları da dikkate alınarak bu vergi kesinlikle daha uygun oranlara indirilecek ve kapsamında değişiklikler yapılacaktır.

KAYNAKÇA

- ADA EROĞLU, Z. (2001), “Türk Bankacılık Sisteminde Kaynak Maliyeti”, *BDDK MSPD Çalışma Raporları: 2001/5*, Ankara, www.bddk.gov.tr.
- AKÇA, H. A. (1991), “Finansal Kiralama ve Türkiye’de Gelişimi”, *HDTM Dergisi*, No.1.
- AKDOĞAN, Abdurrahman, (2006), *Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi*, Gazi Kitabevi, 6. Baskı, Ankara.
- AKTAŞ, Mitat, Gürol Ürel, (1999), “Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Uygulaması”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:216, 42-57.
- ATABAY, Hikmet, (2009), “Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım İşlerinde Vergileme”, http://www.gimderistanbul.org/Uyelerden/hikmet_atabay/yillara_yaygin.htm, İstanbul, 10.02.2010.
- AUERBACH, J. Alan, H. Roger Gordon, (2002), “Taxation of Financial Services Under a VAT”, *The American Economic Review*, Vol.92, No.2, May.
- BKK, (2006), “Gelir Vergisi Kanununun Geçici 67. Maddesine İlişkin Karar/10731”, *Resmi Gazete*, 26237.
- BAYRAKTAR, Bekir, (2001), “Banka ve Sigorta Muamele Vergisi'nde Mükellefiyet”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Nisan, Sayı 236.
- BDDK, (2003), “Türk Bankacılık Sektöründe Aracılık Maliyetlerinin Azaltılması” *MSPD Çalışma Raporları*, Özel Sayı.
- BİLİCİ, Nurettin, (2007), *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, 3. Baskı, Seçkin Yay. , Ankara.
- BULUTOĞLU, Kenan, (1971), *Kamu Ekonomisine Giriş*, İstanbul.
- ÇAĞAN, Nami, (1977), “Bankaların Vergi Yükümlülükleri ve Sorumlulukları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ayrı Basım, Ankara.

- ÇALIKOĞLU, Erdal, (2006), “Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu ve KDV İndirimi Üzerine Notlar”, *Ekonomist*.
- ÇİÇEK, Mustafa, (2006), *Bankacılık İşlemlerinin Vergisel Boyutu ve Kredi Fiyatlandırmasına Etkisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- DEMİRGÜÇ KUNT, Aslı, Harry Huizinga, (2001), The Taxation of Domestic and Foreign Banking, *Journal of Public Economics*, 79, 429-453.
- DORTLUOĞLU, Haluk, (2002), “Türkiye’deki Bankaların 2001’deki Vergi Yükleri”, *Activeline Gazetesi*, Sayı:31, Ekim.
- ERGÜLEN, Güneri, (1988), “Banka ve Sigorta İşlemlerinin Vergilendirilmesi”, T.C. Anadolu Üniversitesi, *Afyon İİBF Yayınları*, Eskişehir.
- EROL, Ahmet, (2007), *Tüm Yönleriyle Banka ve Finansçılar İçin Vergi*, Ankara, Yaklaşım Yayınları.
- ERSEL, Hasan, Alpay Filiztekin, (2004), “Kredi İstemi Esnekliği ve Bankacılıkta Fon Aktarımından Alınan Vergilerin İstem Üzerine Etkisi”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 49, 33-52.
- ERSOY, Melda Hatice, (2007), *Bankalar Muhasebe Düzeninde Menkul Sermaye Gelirinin Vergilendirilmesi*, İstanbul.
- GEDİZ, Burcu, (2002), “Türk Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması ve Çözüm Önerileri”, *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Sayı 1-2, 53-73.
- GENDRON, Pierre-Pascal, (2006), “Value Added Tax Treatment of Financial Services: A Developing Country Perspective”, *International Tax Program Paper 606*, University of Toronto, August.
- HARMANDAR, Volkan, (1992), “Aracı Kurumların KDV ve BSMV Karşısındaki Durumları”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Eylül, 33-47.

HEDİLİ, H.A., B. Yeni., G. Gökent., İ. Akar ve S. Eratalar. (2002), “Bankacılık Sektörünün Maliyetlerine İlişkin Politika Önerileri”, *TÜSİAD*, İstanbul, Yayın No: -T12/348.

HONAHAN, P., (2002), “Avoiding the Pitfalls in Taxing Financial Intermediation”, *mimeo, The World Bank*.

<http://www.tbb.org.tr>

<http://www.bddk.org.tr>

<http://www.spk.gov.tr>

<http://www.muhasetr.com>

<http://www.tcmb.gov.tr>

<http://www.hazine.gov.tr>

<http://www.gib.gov.tr>

<http://www.tmsf.org.tr>

<http://www.alomaliye.com>

<http://www.ec.europa.eu>

<http://www.oecd.org>

HUIZINGA, Harry, (2002), “A European VAT on Financial Services”, *Economic Policy*, October, Vol.17.

IŞIK İ. ve M.K. Hassan (2002), “Technical, Scale and Allocative Efficiencies of Turkish Banking Industry”, *Journal of Banking and Finance*, 26.

KAYA, Yasemin Türker, Ela Doğan, (2005), “Türk Bankacılık Sektöründe Aracılık Maliyetleri”, *Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Ara Dönem Çalışma Raporları*, 9. Kasım.

KIRMAN, Ahmet, (2001), *Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi*, Ankara, 2.Baskı.

- ÖNCEL, Mualla, Ahmet Kumrulu, Nami Çağan, (2007), *Vergi Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi, 14. Baskı.
- ÖZDEMİR, Oya, (2008), “*Gider Vergileri Alanında Türk Vergi Sisteminin Avrupa Birliği Müktesebatı İle Uyumlaştırılması*”, Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F., Isparta.
- PEKİNER, Kamuran, (1974), “*Sigorta işletmeciliği prensipleri*”, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi yayınları, İstanbul.
- PINAR, Abuzer, (2003), “Bankacılık Faaliyetleri Üzerindeki Vergi ve Benzeri Yüklerin Ekonomik Etkileri: Türkiye İçin Nicel Bir Analiz”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 45, 40-60
- SARAÇOĞLU, Fatih, (2006), “BSMV Dolaysız Bir Vergi mi?”, http://w3.gazi.edu.tr/web/fatihsaracoglu/dosyalar/.../Makale_18.pdf, 18.04.2010.
- SAYGILI, Ş., Yasemin T. K., Münür Y., (2003), “Aracılık Maliyetleri-Ekonomik Büyüme İlişkisi”, *ODTÜ Uluslararası İktisat Kongresi*, Ankara, 6 Eylül, www.ceterisparibus.net.
- SEVİĞ, Veysi, (2005a), “Hangi İşlemler BSMV' ye Tabidir?”, <http://www.dunyagazetesi.com.tr>, 08 Haziran.
- SEVİĞ, Veysi, (2005b), “Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu”, <http://www.dunyagazetesi.com.tr>, 16 Nisan.
- SEVİĞ, Veysi, (2007), “Esnaf Muafılığı ve Tevkifat Uygulaması” <http://www.referansgazetesi.com>, 29 Haziran.
- SEYHAN, Fatih, (2008), “*Finansal İşlem Vergileri ve Türkiye’de Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Uygulaması*”, Marmara üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- T.C. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı, (2008), “*G.V.K. Geçici 67 Madde Uygulaması ile İlgili Olarak Gerçek Kişilere Yönelik Vergi Rehberi*” <http://www.gib.gov.tr>.

- T.C. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı, (2006), “*Mevduat Faizleri, Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesi Karşılığında Ödenen Kar Payları ve Repo Gelirleri Üzerinden Yapılması Gereken Vergi Tevkifatı*”, Gelir Vergisi Sirküleri/45.
- T.C. Maliye Bakanlığı, (2009), “Gelir Vergisi Genel Tebliği”, *Resmi Gazete*, 27447.
- T.C. Maliye Bakanlığı, “Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu”, <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=860>.
- T.C. Ziraat Bankası A.Ş., (2009a), “*Bankacının El Kitabı*”, Eğitim Daire Başkanlığı, Ankara.
- T.C. Ziraat Bankası A.Ş., (2009b), “*Genel Muhasebe ve Raporlama Uygulama Esas ve Usulleri*”, Ankara.
- T.C. Ziraat Bankası A.Ş., (2010), “*Türk Bankacılık Sektörü Aylık Değerlendirme Raporu*”, Mart.
- TBB, (2002a), “Bankaların Ödemekle Yükümlü Oldukları Vergilere İlişkin Rapor (Andersen)”, *Stratejik Danışmanlık*, Şubat.
- TBB, (2002b), “Bankaların Fiskal ve Parafiskal Kaynak Aktarma Maliyetleri”, *Price Waterhouse Coopers*, Mart.
- TEKİNALP, Ümit, (1992), *Banka Hukukunun Esasları*, Vedat Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul,
- TEMİZYÜREK, Onur, (2008), “01.01.2006 Sonrası Menkul Kıymetler Yatırım Fonu Katılma Belgelerinden Elde Edilen Kazançların Vergilendirilmesi”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı 319, 108-115,
- TOPÇU, Mehmet, (1981), *Bankacılık Yönünden Yeni Vergi Kanunları*, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, No:118, Olgaç Matbaası, Ankara.
- TUNCER, Selahattin, (2000), “Vergi Mükelleflerine Uyarılar”, *Dünya Gazetesi*, 05 Eylül
- TÜSİAD, (2003), *Türk Bankacılık Sektörünün Maliyetlerine İlişkin Politika Önerileri*, Basın Bülteni, İstanbul, 20 Mart.

- UĞUR, Oktay, (1999), “Sigortacılık Faaliyetlerinin BSMV Karşısındaki Durumu”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Ağustos.
- ULU, Erdiñç, (2009), *Türk Bankacılık Sektöründe Vergi Kanunlarının Karlılık Üzerine Etkileri*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- ULUATAM, Özhan, Yaşar Methibay, (2001), *Vergi Hukuku*, İmaj Yayıncılık, 5. Baskı, Ekim, Ankara.
- UYANIK, Atilla, (2005), “Serbest Bölgeler ve BSMV Uygulamaları”, *Birlik Dergisi*, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketler Birliğı Yayını, Sayı:1, Ocak-Mart, 48-57.
- VURAL, Mahmut, (1999), “Finansal Hizmetlerin Vergilendirilmesi”, *Active Dergisi*, Ekim- Kasım.
- VURAL, Mahmut (2000), “Finansal Kiralama İşlemlerinde KDV Uygulaması”, *Active Dergisi*, Ekim-Kasım.
- YAYLA, Münür, Serap Yaman, (2002), *Bankacılık Sektöründe Mali Yükler: Türkiye’de ve Dünyada Borsa İşlem Giderleri*, BDDK Mali Sektör Politika Dairesi, Ekim.
- YILDIZ, Nazan, Fatih Karagöz, (2001), “Döviz Büfelerinde Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Gider Olarak Dikkate Alınabilir mi?”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı:158, Kasım.
- ZEE, H. Howell, (2004), “A New Aproach To Taxing Financial Intermediation Services Under A Value-Added Tax”, *IMF Working Paper*, WP/04/119, July.

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılı mart ayında dünyaya gelen Selçuk ALTINSOY ilk ve ortaöğrenimini Ankara'da tamamladı. 2000 yılında Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümünde üniversite eğitime başladı. 2004 yılında mezun oldu ve ardından gelen 1 yıllık askerlik hizmetinin tamamlanmasının sonrasında 2006 yılı nisan ayında T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'de göreve başladı. 2007 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans eğitime başlayan Selçuk ALTINSOY halen T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'de çalışmaya devam etmektedir.